

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΣΤΗ ΛΙΒΥΗ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΣΑΜΠΑΖΙΩΤΗ

A.M.: 1211M013

Επιβλέπων Καθηγητής
κ. ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2014

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	5
Μέρος Α ‘Η ΕΥΘΥΝΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ’	8
Κεφάλαιο Α: Τί είναι η αρχή της ευθύνης προστασίας	8
1.1 Το ιστορικό πλαίσιο της ευθύνης προστασίας	8
1.2 Τα βασικά θεμέλια της Ευθύνης Προστασίας	10
1.3 Τα στοιχεία της Ευθύνης Προστασίας	13
1.4 Η εξέλιξη της Ευθύνης Προστασίας	18
1.5 Η κανονιστική φύση της Ευθύνης Προστασίας στο Διεθνές Δίκαιο	23
1.5.i Ο καθορισμός μιας διεθνούς αρχής	23
1.5.ii. Το status της ευθύνης προστασίας ως κανόνα στο Διεθνές Δίκαιο	26
1.6 Το κανονιστικό status της Ανθρωπιστικής επέμβασης και Συνέπειες για την αρχή της ευθύνης προστασίας	29
1.7 Διεθνείς Απόψεις	33
1.7.i. Οι θέσεις της Διεθνούς Κοινότητας στην Παγκόσμια Διάσκεψη του 2005	33
1.7.ii. Η συζήτηση στη Γενική Συνέλευση το 2009	35
Κεφάλαιο Β: Η αρχή της ευθύνης προστασίας στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και το Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	38
2.1 Οι βασικές πτυχές της Ευθύνης Προστασίας	38
2.2 Το Νομικό και πολιτικό πλαίσιο της Ευθύνης Προστασίας	39
2.2.i. Το Κράτος στο Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και στην Ανθρωπιστική προστασία εν γένει	39
2.2.ii. Μαζικά Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και το πεδίο εφαρμογής της Ευθύνης Προστασίας	42
2.2.iii. Εγκλήματα μεγάλης αγριότητας	43

2.3 Η κύρια ευθύνη των Κρατών προς τους πολίτες τους	45
2.3.i. Γενοκτονία.....	45
2.3.ii. Εγκλήματα πολέμου	47
2.3.iii. Εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας.....	49
2.3.iv. Εθνοκάθαρση.....	50
2.4 Η ευθύνη της Διεθνούς Κοινότητας	51
2.4.i. Το σχέδιο άρθρων για την ευθύνη των κρατών στο Διεθνές Δίκαιο από την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου.....	52
2.4.ii. Οι νομικές ευθύνες των Διεθνών Οργανισμών.....	53
2.4.iii. Η Απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης για τη γενοκτονία (Βοσνία-Ερζεγοβίνη εναντίον Σερβίας -Μαυροβουνίου).....	54
2.5 Η νομική φύση της Ευθύνης Προστασίας υπό το πρίσμα του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και του Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	56
2.6 Μερικοί σοβαροί προβληματισμοί σχετικά με την ευθύνη προστασίας	58
2.7 Συμπεράσματα δευτέρου Κεφαλαίου	59

Μέρος Β: ‘Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗ ΛΙΒΥΗ’

Εισαγωγικά Στοιχεία	61
Κεφάλαιο Α: Η επέμβαση στη Λιβύη και οι αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφάλειας	62
1.1 Το χρονολόγιο της Επέμβασης στη Λιβύη	62
1.2 Το πλαίσιο και τα κριτήρια εφαρμογής της ευθύνης προστασίας στη Λιβύη	65
1.3 Τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας για τη Λιβυή	71
1.3.i. Το ψήφισμα 1970 της 26ης του Φλεβάρη 2011 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.....	72
1.3.ii. Το ψήφισμα 1973 της 17ης Μαρτίου 2011 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.....	73

1.3.iii. Το Ψήφισμα 2009 της 16ης Σεπτεμβρίου 2011 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ...77

1.4 Συμπεράσματα πρώτου κεφαλαίου	78
Κεφάλαιο Β: Η αλλαγή καθεστώτος στη Λιβύη ως αποτέλεσμα της εφαρμογής της Ευθύνης Προστασίας	80
2.1 Η Αλλαγή καθεστώτος - εισαγωγικά στοιχεία	80
2.2 Αλλαγή καθεστώτος - Ορισμός και νομική ανάλυση	80
2.3 Το δικαίωμα στην Αυτοδιάθεση	83
2.4 Η σχέση της αλλαγής καθεστώτος με την αρχή της ευθύνης προστασίας	84
2.5 Η βίαιη αλλαγή του καθεστώτος με την εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας	86
2.6 Η πολιτική προσέγγιση της αλλαγής καθεστώτος στη Λιβύη ως <i>conditio sine qua non</i> της εφαρμογής της ευθύνης προστασίας	88
2.7 Συμπεράσματα δευτέρου Κεφαλαίου	92
Γενικά Συμπεράσματα	94
Παραρτήματα	97
Βιβλιογραφία	108

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στον εικοστό αιώνα, περίπου 40 εκατομμύρια άνθρωποι σκοτώθηκαν σε πολέμους. Κατά τον ίδιο αιώνα, περίπου 170 εκατομμύρια άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους ως αποτέλεσμα βίαιων πράξεων των δικών τους κυβερνήσεων.¹ Στη γενοκτονία στη Ρουάντα το 1994 σκοτώθηκαν τουλάχιστον 800.000 άνθρωποι.² Στον πόλεμο στην πρώην Γιουγκοσλαβία σκοτώθηκαν τουλάχιστον 250.000. Πολλές άλλες συγκρούσεις, όπως αυτή στην Αϊτή, τη Σιέρα Λεόνε, τη Λιβερία και το Κονγκό σκότωσαν εκατομμύρια, και περίπου το 90 τοις εκατό των θυμάτων αυτών των συγκρούσεων ήταν άμαχοι.³ Αυτά τα στατιστικά στοιχεία υποστηρίζουν τον ισχυρισμό του Bellamy ότι: «Οι πιο βίαιες συγκρούσεις στον κόσμο σήμερα είναι οι εμφύλιοι πόλεμοι, που συχνά σχετίζονται με κυβερνητικές αγριότητες εναντίον αμάχων.»⁴

Μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου, οι προσδοκίες ήταν υψηλές για το ότι οι ανθρωπιστικές επεμβάσεις θα διευκολύνονταν αποτελεσματικά από τις συλλογικές δράσεις των Ηνωμένων Εθνών, και ειδικότερα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Οι προσδοκίες αυτές διαψεύστηκαν σε αρκετές περιπτώσεις. Η διαφωνία για το θέμα της ανθρωπιστικής επέμβασης φάνηκε όταν το Συμβούλιο Ασφαλείας απέτυχε να λάβει μέτρα για να αποτρέψει την γενοκτονία στη Ρουάντα το 1994, ακολουθούμενη από την έλλειψη παρέμβασης για την προστασία των αμάχων στη Σρεμπρένιτσα, καθώς και την αποτυχία να εγκρίνει στρατιωτική επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο το 1999. Σήμερα, που η μείωση των διακρατικών συγκρούσεων έχει αντικατασταθεί με μια ραγδαία αύξηση των εσωτερικών ένοπλων συγκρούσεων με μεγάλο αριθμό πολιτών να πέφτουν θύματα μαζικών δολοφονιών, βιασμών ή εθνοκάθαρσης, η ανάγκη αναθεώρησης του πλαισίου των ανθρωπιστικών επεμβάσεων μοιάζει επιτακτική.⁵

Ως απάντηση στη ζήτηση για διεθνή ενότητα σε θέματα που αφορούν την ανθρωπιστική επέμβαση, ο πρωθυπουργός του Καναδά, Ζαν Κρετιέν, ανακοίνωσε στην συνέλευση του ΟΗΕ το 2000, ότι μια ανεξάρτητη Διεθνής Επιτροπή για την Επέμβαση και την Κρατική Κυριαρχία

---

¹BELLAMY, Alex J. (2006): Just wars. From Cicero to Iraq. Cambridge/Malden (Polity Press), σελ. 199.

²UNSC Report 1257 (1999) of the Independent Inquiry into the Actions of the United Nations during the 1994 Genocide in Rwanda. S/1999/1257 of 16 December 1999.

³BELLAMY, Alex J. (2006), σελ. 199

⁴Όπως παραπάνω

⁵PAYANDEH, Mehrdad (2012): "The United Nations, Military Intervention, and Regime Change in Libya" in Virginia Journal of International Law, τόμος 52, σελ. 364

(ICISS) επρόκειτο να συσταθεί.⁶ Η εντολή της Επιτροπής ήταν «[...] να οικοδομήσουμε μια ευρύτερη κατανόηση του προβλήματος σχετικά με τη σύγκρουση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με την αρχή της κρατικής κυριαρχίας [...] και να αναπτύξουμε μια παγκόσμια συναίνεση σχετικά με το πώς θα πρέπει να επιλύσουμε αυτό το πρόβλημα[...] και να δράσουμε [...]».⁷

Η τελική έκθεση της Επιτροπής με τίτλο «Η ευθύνη για προστασία», και το συμπλήρωμά της, υπό τον τίτλο «Έρευνα, Βιβλιογραφία, Ιστορικό», εισήγαγε την έννοια της Ευθύνης Προστασίας και μπορεί να θεωρηθεί ως μια προσπάθεια να θεσμοθετηθεί ένα κανονιστικό πλαίσιο που αποσαφήνισε το πότε μια επέμβαση σε ένα κυρίαρχο κράτος μπορεί να είναι ηθικά και νομικά θεμιτή.

Αυτή η εργασία σκοπεύει να εξετάσει κριτικά την έννοια της ευθύνης προστασίας τόσο στο πλαίσιο του γενικού διεθνούς δικαίου όσο και στο πλαίσιο του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ανθρωπιστικού δικαίου. Η εργασία αυτή θα έχει ως στόχο να διερευνήσει κατά πόσον η επέμβαση στη Λιβύη ήταν ένα παράδειγμα της ορθής εφαρμογής της ευθύνης προστασίας ενώ θα εξεταστεί και ιδιαίτερα η εφαρμογή της αρχής σε σχέση με την βίαιη αλλαγή του καθεστώτος στη χώρα. Αυτό θα απαιτήσει μια αξιολόγηση του κατά πόσον η αλλαγή καθεστώτος είναι απαραίτητο συνακόλουθο της επιτυχούς εφαρμογής της ευθύνης προστασίας, δηλαδή είναι μια *conditio sine qua non* της ευθύνης προστασίας.

Αυτή η εργασία χωρίζεται σε δύο κύρια μέρη. Στο Μέρος Α αναπτύσσεται η θεμελίωση της ευθύνης προστασίας στο διεθνές δίκαιο καθώς και τα κριτήρια που διαμόρφωσαν το τελικό πλαίσιο της νόμιμης εφαρμογής της σε περιπτώσεις που η Διεθνής κοινότητα είναι απαραίτητο να αντιδράσει σε απειλή μαζικής απώλειας ζώων μεγάλης κλίμακας. Εκτός από την εξέταση των γενικών νομικών ζητημάτων της ευθύνης προστασίας, η εργασία εξετάζει και το νομικό περιεχόμενο του όρου της μεγάλης κλίμακας απώλειας ζώων, θέτοντας την ευθύνη προστασίας μέσα στο ειδικότερο πλαίσιο του ανθρωπιστικού δικαίου και του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το Μέρος Α διαιρείται σε δύο επιμέρους κεφάλαια.

---

⁶International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS) (2001a): The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (Ottawa International Development Research Centre).

⁷Όπως παραπάνω, σελ.2

Στο Μέρος Β, εξετάζουμε αναλυτικά την επέμβαση στη Λιβύη μέσα από τα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας καθώς και την επακόλουθη αλλαγή του καθεστώτος και τη σχέση της με την ευθύνη προστασίας. Συζητούμε κατά πόσο η στρατιωτική επέμβαση με σκοπό την προστασία των ανθρώπων είναι ευθυγραμμισμένη per se με την αλλαγή του καθεστώτος. Το Μέρος Β αναλύει την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας και την σχέση της με τη βίαιη αλλαγή καθεστώτος τόσο γενικά όσο και στο πλαίσιο της επέμβασης στη Λιβύη. Το Μέρος Β ομοίως χωρίζεται σε δύο επιμέρους κεφάλαια

ΜΕΡΟΣ Α: “Η ΕΥΘΥΝΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ”

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α : ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

1.1 Το ιστορικό πλαίσιο της ευθύνης προστασίας

Η ευθύνη προστασίας είναι μια σχετικά νέα έννοια, δεδομένου ότι εισήχθη μόλις το 2001. Ωστόσο, αποτελεί ένα σημαντικό βήμα στην εξέλιξη του διεθνούς δικαίου σχετικά με την ανθρωπιστική παρέμβαση και ευρύτερα με τις ευθύνες της διεθνούς κοινότητας για την αντιμετώπιση των μαζικών θηριωδιών και του ανθρώπινου πόνου. Για ένα μεγάλο μέρος του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα, το κυρίαρχο πρότυπο των διεθνών σχέσεων ήταν η κρατική κυριαρχία ως βασική αρχή, και τα κράτη υποστήριζαν ότι είχαν το δικαίωμα να διεξάγουν πόλεμο κατά το δοκούν. Ωστόσο, μετά το τέλος του Α Παγκοσμίου Πολέμου, ήταν σαφές ότι η διατήρηση αυτών των προτύπων είχε ένα απαράδεκτα υψηλό κόστος. Η Κοινωνία των Εθνών προσπάθησε να ποινικοποιήσει τον πόλεμο ως εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής και να πιέσει για τη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας με κάθε κόστος, χωρίς επιτυχία και μετά από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο η διεθνής κοινότητα ζήτησε άμεση λύση.⁸

Η Χάρτα των Ηνωμένων Εθνών υπερασπίζεται την έννοια της κυριαρχίας κυρίως με το να συγκρατεί τα κράτη από το να προβούν σε πόλεμο. Ειδικότερα, το άρθρο 2(7) αναφέρει, "τίποτα δεν θα πρέπει να επιτρέψει την παρέμβαση σε ουσιαστικά θέματα εσωτερικής δικαιοδοσίας οποιουδήποτε κράτους." Ωστόσο, ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών προβλέπει δύο εξαιρέσεις. Το άρθρο 24 υποστηρίζει ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ έχει την ευθύνη για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και μπορεί να χρησιμοποιήσει βία για να διατηρήσει την ειρήνη, και το άρθρο 51 επιτρέπει τη χρήση βίας για τους σκοπούς της αυτοάμυνας.⁹

Πέρα από τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών είναι αρκετά σημαντικές οι διεθνείς συνθήκες και τα δικαστήρια που θεμελιώνουν το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός των ορίων του διεθνούς δικαίου. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αν και δεν είναι νομικά δεσμευτική, υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 10 Δεκεμβρίου του 1948, και κατοχυρώνει ζωτικής σημασίας έννοιες, όπως το δικαίωμα στην

---

⁸TOMASHAUSEN, Sophie ‘*Humanitarian Intervention in an Evolving World Order: The Cases of Iraq, Somalia, Kosovo, and East Timor*’ (Pretoria: The Africa Institute of South Africa, 2002), σελ. 3.

⁹United Nations, ‘*Charter of the United Nations*,’ United Nations Documents, <http://www.un.org/en/documents/charter/>.

ασφάλεια του προσώπου και την ελευθερία από βασανισμό.¹⁰ Η Σύμβαση για την Πρόληψη και την Τιμωρία του Εγκλήματος της γενοκτονίας εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το 1948 και κυρώθηκε αρκετά έτη αργότερα. Αυτή η σύμβαση ορίζει τη γενοκτονία ως έγκλημα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και εξουσιοδοτεί τα συμβαλλόμενα μέρη να προσπαθούν να αποτρέψουν το έγκλημα και να τιμωρούν κάθε άτομο που είναι υπεύθυνο για την διάπραξη γενοκτονίας.¹¹

Κατά τη διάρκεια των χρόνων του Ψυχρού Πολέμου, τέτοιου είδους επεμβάσεις είχαν ουσιαστικά αναληφθεί από τις δύο μεγάλες δυνάμεις μονομερώς και σε πολλές περιπτώσεις εκτός των όσων ορίζει ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών. Στην μετά τον Ψυχρό Πόλεμο περίοδο, στη διεθνή κοινότητα πιστευόταν ότι ο κόσμος θα απολαύσει μια περίοδο σχετικής ειρήνης και της ασφάλειας σε σχέση με την αναταραχή του προηγούμενου αιώνα. Ωστόσο, τραγωδίες από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, στη Σομαλία, τη Ρουάντα και τη Γιουγκοσλαβία – απέδειξαν ότι η δεκαετία κάθε άλλο παρά ειρηνική ήταν και οι μαζικές θηριωδίες που διαπράχθηκαν εναντίον του άμαχου πληθυσμού έφεραν στο προσκήνιο το ζήτημα του πώς θα πρέπει να αντιδρά η διεθνής κοινότητα και ποιες παράμετροι πρέπει να τοποθετηθούν στις ανθρωπιστικές επεμβάσεις.

Το 1999, ο τότε Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Κόφι Ανάν αμφισβήτησε ότι η διεθνής κοινότητα έχει αναπτύξει μέσα που να επιτρέπουν τη συμφιλίωση μεταξύ των αρχών της εθνικής κυριαρχίας και της προστασίας των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹² Ο Ανάν, στη συνέχεια, επανέφερε αυτή την πρόκληση στην Έκθεση της Συνόδου Κορυφής της Χιλιετίας, ζητώντας από τα μέλη του ΟΗΕ να εξετάσουν το ζήτημα της σύγκρουσης μεταξύ της κρατικής κυριαρχίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διατηρώντας παράλληλα τρία ζητήματα κατά νου

1) Το αν θα μπορούσε η ανθρωπιστική επέμβαση να χρησιμοποιείται ως πρόσχημα για την αδικαιολόγητη παρέμβαση στις υποθέσεις των ασθενέστερων κρατών.

---

¹⁰United Nations, “UniversalDeclaration ofHumanRights,” United NationsDocuments, <http://www.un.org/en/documents/udhr/>.

¹¹HumanRightsWeb, “Convention onthePreventionandPunishment oftheCrimeof Genocide,” United Nations Documents, <http://www.hrweb.org/legal/genocide.html>.

¹²BELLAMY, Alex ‘*Responsibility to protect :the global efforttoend massatrocities*’(Cambridge Polity Press,2009),σελ.2.

2) Το αν τα επαναστατικά κινήματα θα μπορούσαν να χρησιμοποιούν σκόπιμα βίαιες τακτικές για να κάνουν χρήση της ανθρωπιστικής επέμβασης προς όφελός τους και

3) Πώς θα ήταν δυνατό η διεθνής κοινότητα να αποφύγει την επιλεκτική εφαρμογή της αρχής της ανθρωπιστικής παρέμβασης. Ο Ανάν ήταν εν γνώσει των προκλήσεων αυτών, οι οποίες ήταν εύλογες ανησυχίες που απαιτούσαν την εξεύρεση αποδεκτής λύσης. Ωστόσο, ο ίδιος απάντησε ρωτώντας, "Αν πράγματι η ανθρωπιστική επέμβαση είναι μια απαράδεκτη επίθεση στην κυριαρχία ... πώς πρέπει να αντιδράσουμε στις πάμπολλες και συστηματικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που προσβάλλουν κάθε δίδαγμα της κοινής μας ανθρωπιάς; ".¹³

1.2 Τα βασικά θεμέλια της Ευθύνης Προστασίας

Ο Καναδάς ανταποκρίθηκε στην πρόκληση του Ανάν και συνέστησε τη Διεθνή Επιτροπή για την Επέμβαση και την Κρατική Κυριαρχία (ICISS). Ο τότε Υπουργός Εξωτερικών Lloyd Axworthy του Καναδά υπήρξε ο βασικός υποστηρικτής της πρωτοβουλίας και έθεσε τρία ζητήματα τα οποία θα επεδίωκε να αντιμετωπίσει επείγοντως η Επιτροπή, συμπεριλαμβανομένου του κανόνα της προστασίας των αμάχων, της πολιτικής βούλησης για δράση όταν είναι απαραίτητο και της ανάπτυξης στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέτρων. Της Επιτροπής προήδρευσε ο πρώην υπουργός Εξωτερικών της Αυστραλίας Gareth Evans και ο πρώην Αλγερινός διπλωμάτης και ειδικός σύμβουλος του ΟΗΕ Mohammed Sahnoun. Υπήρχαν δέκα ακόμα επίτροποι, συμπεριλαμβανομένων πέντε από τις δυτικές χώρες (Καναδά, ΗΠΑ, Γερμανία και Ελβετία). Οι υπόλοιποι πέντε επίτροποι ήταν από τη Νότια Αφρική, τις Φιλιππίνες, την Ινδία, τη Γουατεμάλα και τη Ρωσία. Μόνο ένας από τους δώδεκα επιτρόπους ήταν γυναίκα. Ο Axworthy είχε την προεδρία της συμβουλευτικής επιτροπής που επέβλεπε την ICISS.¹⁴

Η Επιτροπή άρχισε τις εργασίες της με την εξέταση του ζητήματος για τη γεφύρωση των σχέσεων των αρχών της κρατικής κυριαρχίας και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ένας από τους πιο αξιοσημείωτους μελετητές σε αυτόν τον τομέα είναι ο Francis Deng και το έργο του σχετικά με την έννοια και της κρατικής κυριαρχίας και της ευθύνης ,

που χρονολογείται από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Ο Deng έχει καταγωγή από το Σουδάν και υπηρέτησε ως Ειδικός Σύμβουλος του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για την Πρόληψη για τη

---

¹³Όπως παραπάνω, σελ. 35

¹⁴EVANS G. and SAHNOUN 'The Responsibility to Protect, Report for ICISS' (Dec. 2001), σελ. 99.

γενοκτονία και την περίοδο 1992-2004 υπηρέτησε ως εκπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών για τα εκτοπισμένα άτομα.¹⁵

Ο Deng συνέχισε τις εργασίες του στο Brookings Institute Fellow όπου συντόνιζε διάφορους άλλους μελετητές. Ο Deng αναγνώρισε ότι παρά τις προσπάθειες να επανεξετάσει τη σημασία του κράτους στον απόηχο των μεγάλων πολέμων και των αγριοτήτων, δεν υπήρχε επαρκής μελέτη για το θεμέλιο της κρατικής υπόστασης. Η κυριαρχία θα πρέπει να συνεχίσει να είναι μια πρωταρχική αρχή στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου, αλλά την ίδια στιγμή ο άμαχος πληθυσμός δεν μπορεί να αφηθεί στις απάνθρωπες συνέπειες της κρατικής ανεπάρκειας ή αδράνειας. Ως εκ τούτου, η παραδοσιακή έννοια της κυριαρχίας έπρεπε ταυτόχρονα να επιβεβαιώνεται και να προσαρμόζεται προκειμένου να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες προκλήσεις. Ως ένα τρόπο για την αντιμετώπιση του αυξανόμενου χάσματος μεταξύ των κρατών για την εδραίωση της κυριαρχίας τους και την ταυτόχρονη ανάγκη να εξασφαλιστεί επαρκής ανταπόκριση σε περιπτώσεις ανθρωπιστικών καταστροφών, ο Deng πρότεινε την έννοια της κυριαρχίας ως ευθύνης.¹⁶ Η ICISS ξεκίνησε με αυτό τον ορισμό της κυριαρχίας ως ευθύνη, για να επεκταθεί και τον τελειοποιήσει κατά τη διάρκεια των εργασιών της.

Εκτός από την παραπάνω εργασία, η ICISS επαναπροσδιόρισε επίσης διάφορες έννοιες που έχουν ήδη καθιερωθεί στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου. Ειδικότερα, η Επιτροπή αναφέρθηκε στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και το άρθρο 24, το οποίο δίνει στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ την ευθύνη για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Πέρα από το άρθρο 24, η ICISS βάσισε ορισμένες βασικές έννοιες της ευθύνης προστασίας καθώς και την αιτιολόγησή τους στις υπάρχουσες διεθνείς συνθήκες και διακηρύξεις, όπως η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Σύμβαση για την Πρόληψη και την Τιμωρία της γενοκτονίας, το Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά δικαιώματα και το Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα. Τα έγγραφα αυτά υπήρξαν ζωτικής σημασίας στην προσπάθεια να δημιουργηθούν νομικοί κανόνες εντός του διεθνούς συστήματος, παρά το γεγονός ότι μόνο μερικοί κανόνες, όπως η απαγόρευση των βασανιστηρίων, έχουν αποκτήσει καθολική αποδοχή. Η Επιτροπή βασίστηκε επίσης τις Συμβάσεις της Γενεύης, διότι

---

¹⁵ Office of the Special Advisor on the Prevention of Genocide, "Biography of Mr. Francis Deng of Sudan, Special Advisor for the Prevention of Genocide," United Nations, <http://www.un.org/preventgenocide/adviser/sa.shtml>

¹⁶ DENG, Francis 'Sovereignty as Responsibility: Conflict Management in Africa' (Washington DC: Brookings Institute, 1996), σελ. vii.

καθιέρωσαν την έννοια της διεθνούς δικαιοδοσίας για την τιμωρία των δραστών των εγκλημάτων.¹⁷

Τέλος, η ICISS έλαβε σοβαρά υπ' όψιν της τις εξελίξεις του διεθνούς δικαίου κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 και πιοσυγκεκριμένα πολλούς από τους νεοσύστατους μηχανισμούς της διεθνούς δικαιοσύνης και συγκεκριμένες περιπτώσεις ανθρωπιστικής επέμβασης. Τα Διεθνή δικαστήρια που συστάθηκαν για να τιμωρήσουν όσους διέπραξαν εγκλήματα πολέμου εναντίον αμάχων στη Ρουάντα και την πρώην Γιουγκοσλαβία, είχαν την αρμοδιότητα να δικάζουν τους δράστες, ανεξαρτήτως εθνικότητας, για τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, και τη γενοκτονία.¹⁸ Ένα άλλο κείμενο το οποίο έλαβε σοβαρά υπ' όψιν η Επιτροπή ήταν το καταστατικό του μόνιμου Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ΔΠΔ), που υπογράφηκε και κυρώθηκε από 120 χώρες τον Ιούλιο του 1998 (το καταστατικό της Ρώμης τέθηκε σε ισχύ το 2002, όταν 60 χώρες το επικύρωσαν).¹⁹

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ άρχισε να επιτρέπει επεμβάσεις για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, και περιφερειακοί φορείς ανταποκρίθηκαν στις επείγουσες ανθρωπιστικές ανάγκες στη δική τους σφαίρα επιρροής, όπως η Οικονομική Κοινότητα των Κρατών της Δυτικής Αφρικής (ECOWAS) στη Λιβερία και τη Σιέρα Λεόνε και ο Οργανισμός του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO) στο Κοσσυφοπέδιο.

Οι διεθνείς συμφωνίες και οι θεσμοί που επί δεκαετίες έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου είναι ζωτικής σημασίας για την έννοια της ευθύνης προστασίας. Αποτελούν τα θεμέλια του νομικού συστήματος που οι πολίτες των κρατών έχουν επίσης θεμελιώδη δικαιώματα. Αν και το νομικό αυτό σύστημα δε λειτουργεί πάντα ρεαλιστικά, αυτές οι συνθήκες και οι συμβάσεις αποδεικνύουν ότι υπάρχουν ορισμένες πρακτικές, όπως τα βασανιστήρια και οι μαζικές δολοφονίες που είναι απαράδεκτες και το κράτος έχει την υποχρέωση να προστατεύει τους πολίτες του από τέτοιες προσβολές. Υπάρχουν βέβαια και περιπτώσεις όπου το κράτος δεν μπορεί να προστατεύσει τους πολίτες του, ή ακόμα και η λήψη δραστικών μέτρων βλάπτει τους πολίτες του και να παραβιάζει τα θεμελιώδη δικαιώματα τους. Στο πλαίσιο του διεθνούς

---

¹⁷(ICISS)(2001a),σελ.14

¹⁸InternationalCriminal Tribunal forRwanda, “General Information,” ICTR, <http://www.ictt.org/default.htm> (τελευταίαεπίσκεψη 20 Ιουλίου 2014); and International Criminal Tribunal for the formerYugoslavia,“About theICTY,”ICTY, <http://www.icty.org/sections/AbouttheICTY>(τελευταίαεπίσκεψη 20 Ιουλίου 2014).

¹⁹InternationalCriminal Court, “About the Court,”ICC, <http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/About+the+Court/>(τελευταίαεπίσκεψη 24 Ιουλίου 2014).

δικαίου, δεν φαίνεται να υπάρχει σαφής απάντηση για το πώς η διεθνής κοινότητα πρέπει να αντιδράσει για να προστατεύσει τους πολίτες των οποίων τα δικαιώματα παραβιάζονται μαζικά σε κάποια κράτη. Ωστόσο, οι εξελίξεις στη δεκαετία του 1990, και συγκεκριμένα η δημιουργία των μηχανισμών της διεθνούς δικαιοσύνης και η περαιτέρω διερεύνηση των ανθρωπιστικών επεμβάσεων είναι τα βήματα που η διεθνής κοινότητα έκανε προκειμένου να αντιδράσει σε τέτοια περιστατικά. Η δημιουργία της ευθύνης προστασίας είναι άλλο ένα βήμα σε αυτή τη συνεχιζόμενη διαδικασία, αν και μπορεί να δημιουργήσει περισσότερες ερωτήσεις παρά να προσφέρει απαντήσεις.

1.3 Τα στοιχεία της Ευθύνης Προστασίας

Τα τρία στοιχεία της ευθύνης προστασίας όπως περιγράφονται στην έκθεση της ICISS είναι η ευθύνη για την πρόληψη, η ευθύνη για αντίδραση και η ευθύνη για την ανοικοδόμηση. Σύμφωνα με την Επιτροπή, η ευθύνη για την πρόληψη είναι το πιο σημαντικό στοιχείο της ευθύνης προστασίας. Η ευθύνη για την πρόληψη έγκειται πρώτα στα κυρίαρχα κράτη και τις τοπικές κοινότητες σε επικίνδυνες καταστάσεις. Ωστόσο, όταν χρειάζεται και ενδείκνυται, η διεθνής κοινότητα πρέπει να προσφέρει υποστήριξη σε αυτές τις προσπάθειες. Το επιχείρημα πίσω από την πρόληψη είναι ότι βοηθά να εξαλειφθεί η ανάγκη για παρέμβαση σε μεταγενέστερο στάδιο, το οποίο θα σώσει ζωές.²⁰ Το πρώτο στοιχείο της ευθύνης για την πρόληψη αναπτύσσει πιο ισχυρούς μηχανισμούς έγκαιρης προειδοποίησης επικίνδυνων καταστάσεων. Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι υπάρχουν μη κυβερνητικές οργανώσεις, όπως η Διεθνής Ομάδα Κρίσεων (ICG), που είναι αφιερωμένες αποκλειστικά στην ανάλυση των συγκρούσεων και στην έγκαιρη προειδοποίηση των υπευθύνων για τη χάραξη πολιτικής. Ωστόσο, οι μηχανισμοί έγκαιρης προειδοποίησης θα πρέπει να είναι πολύ πιο τυποποιημένοι, και ο ΟΗΕ και οι περιφερειακοί φορείς θα πρέπει να διαθέτουν μόνιμους και συντονισμένους μηχανισμούς σε ετοιμότητα.²¹

Οι προσπάθειες πρόληψης μπορεί να πάρουν πολλές μορφές. Θα πρέπει να υπάρχουν προσπάθειες τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτίων της σύγκρουσης, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει την περιθωριοποίηση των μειονοτήτων, την καταστολή των πολιτικών και άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη φτώχεια. Η πρόληψη των βαθύτερων αιτίων της σύγκρουσης μπορεί να περιλαμβάνει την

---

²⁰(ICISS)(2001a),σελ. 19

²¹Όπως παραπάνω,σελ.21

αντιμετώπιση πολιτικών αναγκών, την οικονομική αναδιάρθρωση, την ενίσχυση των νομικών θεσμών και τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στον στρατό. Η πολιτική μεταρρύθμιση μπορεί να περιλαμβάνει την ενίσχυση της δημιουργίας πολιτικού δυναμικού, τη διευκόλυνση καταμερισμού εξουσίας, την υποστήριξη της ελευθερίας του Τύπου και της κοινωνίας των πολιτών. Όσον αφορά την οικονομική μεταρρύθμιση, η ICISS αναφέρει συγκεκριμένα τη διεθνή μεταρρύθμιση του εμπορίου και τη πρόσβαση σε μεγάλες αγορές για τις αναπτυσσόμενες χώρες, εκτός από την παραδοσιακή αναπτυξιακή βοήθεια. Η νομική μεταρρύθμιση περιλαμβάνει ένα τυποποιημένο σύνολο των δραστηριοτήτων, όπως η ενίσχυση του δικαστικού συστήματος και του κράτους δικαίου, εκτός από την προώθηση της ανάπτυξης ισχυρής νομικής προστασίας για τις περιθωριοποιημένες ομάδες. Τέλος, η μεταρρύθμιση του τομέα της ασφάλειας υπόκειται στις προσπάθειες που ορίζονται ως πρόληψη και μπορεί να περιλαμβάνει οποιεσδήποτε δραστηριότητες από επαγγελματική εκπαίδευση ανάπτυξη για τους αξιωματικούς, προγράμματα αποστράτευσης, και αυστηρότερο έλεγχο των όπλων.²²

Πολλές από αυτές τις δραστηριότητες έχουν ήδη υλοποιηθεί και από τα ανεξάρτητα κράτη και με τη βοήθεια της διεθνούς κοινότητας. Υπάρχουν αρκετές υπηρεσίες στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών, όπως Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη (UNDP) και η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD), που μεταξύ πολλών άλλων, αναλαμβάνουν πολύτιμο έργο για την αντιμετώπιση της φτώχειας και για την ανάπτυξη.²³ Υπάρχουν επίσης πολλά παραδείγματα χωρών που προσφέρουν διμερή βοήθεια για τα θέματα αυτά. Για παράδειγμα, οι Ηνωμένες Πολιτείες παρέχουν βοήθεια για την ασφάλεια στο Νότιο Σουδάν ώστε να βοηθήσουν την αυτόνομη κυβέρνηση του Νοτίου Σουδάν (GOSS) να αναδιαρθρώσει τις ένοπλες δυνάμεις του από μια οργάνωση ανταρτών σε έναν επαγγελματικό στρατό. Η βοήθεια αυτή ξεκίνησε μετά την υπογραφή της Συνολικής Ειρηνευτικής Συμφωνίας (CPA), που έληξε τον 40ετή εμφύλιο πόλεμο μεταξύ Βόρειου και Νότιου Σουδάν.²⁴ Μια τέτοια στήριξη βοήθησε το Νότιο Σουδάν να αναπτύξει ικανότητες διακυβέρνησης και επαρκή τομέα ασφάλειας και διευκόλυνε την πρόληψη συγκρούσεων πριν την ψηφοφορία του 2011 για την πιθανή απόσχιση του Νότιου Σουδάν. Σύμφωνα με την ευθύνη προστασίας, πρωτοβουλίες όπως αυτές θα μπορούσαν να είναι πιο συντονισμένες, στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας, με ιδιαίτερη έμφαση στην πρόληψη των συγκρούσεων.

---

²² Όπως παραπάνω, σελ. 23

²³ United Nations, "About Development," United Nations, <http://www.un.org/en/development/other/departments.shtml>. (τελευταία επίσκεψη 1 Αυγούστου 2014)

²⁴ State Department, "Sudan: Security Assistance", Bureau of Political-Military Affairs, <http://www.state.gov/t/pm/64740.htm>. (τελευταία επίσκεψη 28 Ιουνίου 2014)

Η ICCIS υποστηρίζει, επίσης, πιο άμεσες προσπάθειες πρόληψης και αντιμετώπισης των αυξανόμενων εντάσεων. Η εργαλειοθήκη για την άμεση πρόληψη περιλαμβάνει διπλωματικές, οικονομικές, νομικές και στρατιωτικές πτυχές, και ο στόχος είναι να αποφεύγεται η χρήση των άμεσων επεμβατικών μέτρων για να σταματήσει η κρίση. Οι πολιτικές προσπάθειες πρόληψης μπορεί φυσικά περιλαμβάνουν διευκόλυνση στις διαπραγματεύσεις και διεθνείς πιέσεις από περιφερειακούς και διεθνείς οργανισμούς. Οι οικονομικές προσπάθειες πρόληψης μπορεί να πάρουν είτε θετική είτε αρνητική μορφή. Θετικές προσπάθειες οικονομικής πρόληψης είναι η προτροπή, όπως η αύξηση της ξένης βοήθειας ή ευνοϊκές εμπορικές συμφωνίες. Στην αρνητική πλευρά του φάσματος, η διεθνής κοινότητα μπορεί να απειλήσει με κυρώσεις, μειωμένη στήριξη από την Παγκόσμια Τράπεζα, ή την ανάκληση των επενδύσεων.²⁵

Η χρήση των νομικών εργαλείων πρόληψης έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Τα ποινικά δικαστήρια που δημιουργήθηκαν στον απόηχο των μαζικών φρικαλεοτήτων, καθώς και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο έχουν παράσχει νέα εργαλεία. Η ICISS υποστηρίζει ότι οι διώξεις βοηθούν στην αποτροπή μελλοντικών αγριοτήτων στέλνοντας ένα μήνυμα για το μέλλον σε πιθανούς δράστες που θα πρέπει να λογοδοτήσουν για τα εγκλήματά τους. Τέλος, τα στρατιωτικά μέτρα πρόληψης είναι φυσικά περιορισμένα, αλλά θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν την ανάπτυξη μιας Προληπτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών. Ένα παράδειγμα μιας τέτοιας προσπάθειας υπήρξε η υπόθεση των Σκοπίων, όπου η προληπτική δύναμη αναπτύχθηκε επιτυχώς για να βοηθήσει στη διατήρηση της ειρήνης.²⁶ Όλα αυτά τα μέτρα αποσκοπούν στην πρόληψη των συγκρούσεων και των μαζικών θηριωδιών πριν αυτές συμβούν, αλλά στην περίπτωση που τα προληπτικά μέτρα αποτύχουν, η διεθνής κοινότητα πρέπει να αντιδράσει και να θέσει ένα τέλος στις κτηνωδίες.

Η υποχρέωση αντίδρασης της ευθύνης προστασίας είναι η πιο δύσκολη πτυχή τόσο για την πρακτική κατανόηση και όσο και για την πρακτική εφαρμογή. Οι πολιτικές και διπλωματικές κυρώσεις είναι η πρώτη βαθμίδα των μέτρων που μπορούν να ληφθούν για να αντιδράσει η διεθνής κοινότητα σε μια κρίση. Οι ευρείες κυρώσεις μπορούν να βλάψουν ήδη ευάλωτους πληθυσμούς, είτε έχουν τη μορφή στοχευμένων κυρώσεων εναντίον προσώπων ή είτε κυρώσεων κατά ορισμένων βιομηχανιών που είναι γνωστό ότι τροφοδοτούν τη σύγκρουση, οι οποίες

---

²⁵(ICISS)(2001a), σελ.23-24

²⁶ United Nations Preventative Deployment Force: Former Yugoslav Republic of Macedonia, "UNPREDEP: A First in United Nations Preventative Deployment," UN Department of Peacekeeping Operations, http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unpred_b.htm#PREVENTIVE. (τελευταία επίσκεψη 25 Ιουλίου 2014)

θεωρούνται και ως καλύτερη επιλογή.²⁷ Οι πολιτικές κυρώσεις μπορεί να περιλαμβάνουν την ανάκληση της διπλωματικής εκπροσώπησης, την απαγόρευση ταξιδιών, ή την εκδίωξη από περιφερειακούς ή διεθνείς οργανισμούς. Οι κυρώσεις μπορεί να είναι ένα πολύτιμο εργαλείο καθώς πέρα από τις συνέπειες των πραγματικών κυρώσεων, δημιουργούν μια αρνητική δημόσια εικόνα για τις κυβερνήσεις ή τα άτομα που εμπλέκονται σε μια κρίση. Ωστόσο, οι κυρώσεις σε αυτά τα επίπεδα είναι πολύ δύσκολο να επιβληθούν και απαιτείται ευρεία διεθνής υποστήριξη. Πολύ σπάνια είναι επαρκής η συναίνεση στο εσωτερικό της διεθνούς κοινότητας ώστε να επιβληθούν καθολικές κυρώσεις (αν και οι χώρες μπορεί να επιβάλουν κυρώσεις και σε διμερές επίπεδο). Για παράδειγμα, σύμφωνα με το ψήφισμα 1591 του Συμβουλίου Ασφαλείας, υπήρξε μια Επιτροπή Κυρώσεων κατά του Σουδάν που ήταν υπεύθυνη για την παρακολούθηση ενός εμπάργκο όπλων που ο ΟΗΕ επέβαλε στο Νταρφούρ και είχε επίσης την εξουσία να επιβάλει στοχευμένες κυρώσεις σε βάρος ιδιωτών. Μέχρι σήμερα, και παρά το τεράστιο μέγεθος της κρίσης και τα επίπεδα της βίας στο Νταρφούρ, η Επιτροπή έχει επιβάλει μόνο για τέσσερα άτομα πάγωμα περιουσιακών στοιχείων και ταξιδιωτικές απαγορεύσεις υπό την εξουσία που της δόθηκε στο ψήφισμα 1591.²⁸

Εάν όλα αυτά τα μέτρα αποτύχουν να σταματήσουν τη βία, η ICISS συνιστά ότι θα πρέπει να ληφθεί στρατιωτική δράση, αλλά μόνο σε ακραίες περιπτώσεις και υπό ορισμένα άλλα κριτήρια. Υπάρχουν έξι κριτήρια που εξετάζονται για το ενδεχόμενο στρατιωτικής επέμβασης, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος αρχής, τα ακριβή αίτια, την ορθή πρόθεση, την έσχατη λύση, τα αναλογικά μέσα, και τις πιθανές προοπτικές επιτυχίας.²⁹ Υπάρχουν πολύ λίγες περιπτώσεις όπου είναι δικαιολογημένη η στρατιωτική δράση και ως εκ τούτου πληρούνται όλα τα παραπάνω κριτήρια, και αυτές είναι μεγάλης κλίμακας απώλειες της ζωής, συμπεριλαμβανομένης της γενοκτονίας, των μαζικών δολοφονιών, ή της εθνοκάθαρσης (γενοκτονική πρόθεση δεν είναι απαραίτητη). Οι περιστάσεις αυτές μπορούν να περιλαμβάνουν τα εγκλήματα που ορίζονται στη Σύμβαση του 1948 για την Πρόληψη και την Τιμωρία της Γενοκτονίας, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή τα εγκλήματα πολέμου, όπως ορίζονται από τις Συμβάσεις της Γενεύης, την κατάρρευση του κράτους που οδηγεί σε εμφύλιο πόλεμο ή μαζική πείνα, ή την ανεπανόρθωτη φυσική καταστροφή.³⁰ Το ζήτημα της αρχής συνεπάγεται

---

²⁷(ICISS)(2001a), σελ. 29-30

²⁸United Nations, "Security Council Committee established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan," UN Security Council Sanctions Committees, <http://www.un.org/sc/committees/1591/>

²⁹(ICISS)(2001a), σελ. 32

³⁰(ICISS)(2001a), σελ. 33

έγκριση από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, το οποίο έχει σχεδιαστεί για να εξασφαλίσει ότι η επέμβαση πρόκειται να γίνει πληρώντας τις σωστές προϋποθέσεις. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ICISS φτάνει μόνο μέχρι του σημείου να δηλώσει ότι σε ιδανικές συνθήκες θα πρέπει να δοθεί έγκριση του ΟΗΕ χωρίς να διασαφηνίζει τις ιδανικές αυτές συνθήκες. Ωστόσο, από μεταγενέστερες συζητήσεις σχετικά με την ευθύνη προστασίας συνάγεται ότι οποιαδήποτε επέμβαση θα πρέπει να έχει εγκριθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Το κριτήριο της πρόθεσης ουσιαστικά υπαγορεύει ότι δεν μπορεί να υπάρξει καμία υστεροβουλία για την επέμβαση πέρα από την ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου και την προώθηση της διεθνούς ασφάλειας. Για να πληρωθεί αυτό το κριτήριο θα πρέπει να υπάρχει εύλογη προσδοκία ότι άλλα μέτρα, όπως η επιβολή κυρώσεων ή οι διπλωματικές διαπραγματεύσεις, θα μπορούσαν να τελειώσουν τη σύγκρουση. Τέλος, η επέμβαση πρέπει να γίνεται με αναλογικά μέσα και να ακολουθεί όλους τους κανόνες του ανθρωπιστικού δικαίου, και πρέπει να υπάρχει μια εύλογη πεποίθηση ότι η επέμβαση θα πετύχει στον τερματισμό της ταλαιπωρίας και κυρίως ότι δεν θα κλιμακώσει ή θα διευρύνει την κρίση.³¹ Η ICISS δεν καθορίζει τις παραμέτρους για το πώς μπορεί να καθορίσει το αν οι «εύλογες προοπτικές επιτυχίας» πληρούνται.

Η γλώσσα για τις περιπτώσεις αντίδρασης σε μαζικές θηριωδίες που χρησιμοποιείται από την ICISS είναι στρατηγική. Έχει ως στόχο να αλλάξει τον τόνο της συζήτησης ανθρωπιστικής επέμβασης και να απομακρυνθεί είτε από την ακραία υπεράσπιση της κρατικής κυριαρχίας είτε από την υπέρμαχη υπεράσπιση των βασικών ανθρωπιστικών αρχών. Ως εκ τούτου, όταν μια κατάσταση που επισύρει τη χρήση της αρχής της ευθύνης προστασίας έρχεται ενώπιον των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, το Συμβούλιο και κυρίως τα 5 μόνιμα μέλη θα πρέπει να υπερασπιστούν δημοσίως τις θέσεις τους. Με τη δημιουργία ενός πλαισίου δράσης, η ICISS πιστεύει ότι τα κράτη θα μπορούσαν να πιεστούν περισσότερο αποτελεσματικά για να ανταποκριθούν με αποφασιστικό και έγκαιρο τρόπο. Η γλώσσα έχει επίσης ως στόχο να αποτρέψει τυχόν καταχρήσεις θέτοντας πολύ ψηλά τον πήχη για την καταλληλότητα της επέμβασης σε κάθε περίπτωση.³²

Οι παραδοχές που έγιναν από την ICISS στο θέμα αυτό είναι εξαιρετικά προβληματικές. Η Επιτροπή θεωρεί ότι η διεθνής κοινότητα θα έρθει σε ένα ενιαίο συμπέρασμα σχετικά με το αν μια κρίση επιβάλλει επέμβαση. Δυστυχώς, αυτό δεν ήταν ποτέ εύκολο. Για παράδειγμα, ενώ οι

---

³¹(ICISS)(2001a),σελ.35-37

³²BELLAMY, Alex,“Whither the Responsibility to Protect? Humanitarian Intervention and the 2005 World Summit,” (*Ethics and International Affairs*,2006) τόμος20 , σελ.146-147.

Ηνωμένες Πολιτείες είχαν δηλώσει δημοσίως ότι στο Νταρφούρ συνέβη μια γενοκτονία, κανένα άλλο κράτος δεν είχε συμφωνήσει επισήμως με τον ισχυρισμό αυτό. Ακόμη και αν τα κράτη συμφωνούσαν σχετικά με την αναγκαιότητα μιας κατάστασης, δεν υπάρχει εύλογη προσδοκία ότι τα κράτη θα συμφωνούσαν σχετικά με όλα τα κριτήρια για μια επέμβαση. Ειδικότερα, θα μπορούσε να υπάρχει διαφωνία ως προς τα κριτήρια της έσχατης ανάγκης και των εύλογων προσδοκιών.

Το στοιχείο της ευθύνης προς αντίδραση είναι πολύ αμφιλεγόμενο και θα παραμείνει έτσι για το άμεσο μέλλον. Ωστόσο, το τελικό στοιχείο της ευθύνης προστασίας, δηλαδή η ευθύνη για την ανοικοδόμηση, είναι ευρέως δημοφιλής από την πλειοψηφία των κρατών. Η διεθνής κοινότητα πρέπει να βοηθήσει την ανοικοδόμηση, όπου χρειάζεται. Ωστόσο, υπάρχει αυξημένη ευθύνη αν έχει προηγηθεί μια στρατιωτική επέμβαση. Η ICISS περιγράφει τους τρεις βασικούς τομείς που πρέπει να ενισχυθούν κατά την ανοικοδόμηση, οι οποίοι περιλαμβάνουν την ασφάλεια, τις δικαστικές διαδικασίες και την ανάπτυξη. Υπάρχουν βέβαια ποικίλοι τρόποι με τους οποίους τα ζητήματα αυτά μπορούν να αντιμετωπιστούν, ανάλογα με τη φύση των συγκρούσεων ή των φυσικών καταστροφών και το πολιτισμικό πλαίσιο. Οι βασικοί παράγοντες στις προσπάθειες ανοικοδόμησης πρέπει πάντα να είναι οι τοπικοί φορείς. Η ανοικοδόμηση είναι δύσκολη διαδικασία που απαιτεί χρόνο και χρηματοδότηση. Η διεθνής κοινότητα πρέπει να επιδιώξει να εξασφαλίσει ότι οι τοπικοί φορείς ή ένα ουδέτερο σώμα θα αναλάβει αυτή τη διαδικασία και ότι η εθνική κυριαρχία και η τοπική αυτονομία θα επιτυγχάνεται στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Ενώ οι διεθνείς φορείς θα πρέπει να έχουν μια στρατηγική εξόδου, κατά την ολοκλήρωση της διαδικασίας ανοικοδόμησης, δεν πρέπει να είναι υπό τη μορφή ενός χρονοδιαγράμματος που θα τοποθετήσει τεχνητά εμπόδια για την οργανική διαδικασία της ανοικοδόμησης.³³

1.4 Η εξέλιξη της Ευθύνης Προστασίας

Από τη δημοσίευση της έκθεσης της ICISS όπου καθιερώθηκε επίσημα η έννοια της ευθύνης προστασίας υπήρξε ένας σημαντικός όγκος εργασίας για τον περαιτέρω προσδιορισμό των παραμέτρων της έννοιας και για την εφαρμογή της. Στην Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών το 2005, η έκβαση της Συνόδου Κορυφής εξέτασε τα βασικά ζητήματα της αρχής της ευθύνης προστασίας στις σκέψεις 138 και 139. Τα πορίσματα της Συνόδου Κορυφής

---

³³(ICISS)(2001a),σελ. 39-43

συμφωνήθηκαν από 150 αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων.³⁴ Οι σκέψη 139 από το έγγραφο των πορισμάτων της Συνόδου Κορυφής αναφέρει ότι: "Η διεθνής κοινότητα, μέσω των Ηνωμένων Εθνών, έχει επίσης την ευθύνη να χρησιμοποιεί τα κατάλληλα διπλωματικά, ανθρωπιστικά, και άλλα μέσα, σύμφωνα με τα κεφάλαια VI και VII του Χάρτη, για να βοηθήσει στην προστασία των πληθυσμών από γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου, εθνοκάθαρση, και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, είμαστε έτοιμοι να αναλάβουμε συλλογική δράση, κατά τρόπο έγκαιρο και αποφασιστικό τρόπο, μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας, σύμφωνα με το Χάρτη, συμπεριλαμβανομένου του κεφαλαίου VII, για κάθε κρίση χωριστά και σε συνεργασία με τις σχετικές περιφερειακές οργανώσεις όταν τα ειρηνικά μέσα είναι ανεπαρκή και οι εθνικές αρχές προδήλως αδυνατούν να προστατεύσουν τους πληθυσμούς τους από γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου, εθνοκάθαρση και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας».³⁵

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η παράγραφος αυτή τονίζει με έμφαση ότι η συλλογική δράση για την επιβολή της ειρήνης γίνεται μέσω του ΟΗΕ σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII, κάτι που είναι σαφές και από την έκθεση της ICISS. Χρησιμοποιώντας αυτές τις σκέψεις ως βάση, ο Γενικός Γραμματέας εξέδωσε μια έκθεση τον Ιανουάριο 2009 σχετικά με την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας. Η έκθεση εντοπίζει τρεις πυλώνες που καλύπτουν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ευθύνη προστασίας. Ο πρώτος πυλώνας είναι η βασική και θεμελιώδη ευθύνη των μεμονωμένων κρατών να προστατεύουν τους πολίτες τους, ο δεύτερος πυλώνας είναι ευθύνη της διεθνούς κοινότητας να παρέχει βοήθεια και ενίσχυση και ο τρίτος πυλώνας είναι η ευθύνη της διεθνούς κοινότητας να δράσει όταν μια μαζική θηριωδία συμβαίνει με έγκαιρο και αποφασιστικό τρόπο.³⁶ Η έκθεση αναγνωρίζει ότι τα Ηνωμένα Έθνη και η διεθνής κοινότητα έχουν αποτύχει στο παρελθόν να ανταποκριθούν στις βασικές υποχρεώσεις τους και να αποτρέψουν ή να σταματήσουν μαζικές θηριωδίες. Η Ρουάντα και η Σρεμπρένιτσα εμφανίζονται ως δύο ιδιαίτερα σκανδαλώδη παραδείγματα αυτής της αποτυχίας.

---

³⁴EVANS, Gareth, "The Responsibility to Protect: From Idea to an International Norm," in *Responsibility to Protect: The global moral compact for the 21st century* ed. Richard Cooper and Juliette Voinov Kohler (New York: Palgrave MacMillan, 2009), σελ.20.

³⁵ United Nations, "2005 World Summit Outcome (24 October 2005)", UN General Assembly, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement>, παρα. 139

³⁶ United Nations, "Implementing the responsibility to protect: Report of the Secretary General (12 January 2009)" United Nations General Assembly, <http://globalr2p.org/pdf/SGR2PEng.pdf> σελ.2. (τελευταία επίσκεψη 3 Αυγούστου 2014)

Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις υπήρχαν προειδοποιητικά σημάδια που αγνοήθηκαν, και ο ΟΗΕ αναφέρεται στην έλλειψη πόρων και την πολιτική βούληση εκ μέρους των κρατών μελών ως εμπόδια είτε για την πρόληψη αυτών των φρικαλεοτήτων είτε για την έγκαιρη παύση τους, όταν αυτές συνέβησαν.³⁷ Οι πυλώνες περιγράφονται στην έκθεση ως προς την αντιμετώπιση αυτών των ελλείψεων και την ενθάρρυνση της ανάπτυξης ικανοτήτων. Ωστόσο, ένα σοβαρό έλλειμμα της έκθεσης είναι ότι υπάρχουν μερικές συγκεκριμένες προτάσεις και ρητές δεσμεύσεις σχετικά με τους πόρους, καθώς και το ότι η έκταση της εφαρμογής της ευθύνης προστασίας συχνά υπερεκτιμάται.

Η έκθεση υποστηρίζει ότι ένα μέρος της παρελθούσας αποτυχίας ήταν δογματικού χαρακτήρα. Η ανθρωπιστική παρέμβαση εκδηλώνεται είτε ως μια επιλογή αδράνειας ή είτε με τη χρήση στρατιωτικής βίας.³⁸ Ωστόσο, η έκθεση αδυνατεί να αναγνωρίσει πολύ πριν την καθιέρωση της αρχής της ευθύνης προστασίας υπήρχε μια σειρά από εργαλεία που ήταν διαθέσιμα για να αποτρέψουν τις φρικαλεότητες.

Οι στοχευμένες και ευρείες κυρώσεις έχουν χρησιμοποιηθεί από μεμονωμένα κράτη, καθώς και η διεθνής κοινότητα για πολλά χρόνια έχει ασκήσει πίεση σε ανεύθυνα δικτατορικά καθεστώτα.³⁹

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Σύμβαση για τους Πρόσφυγες και η Σύμβαση για την πρόληψη και την Τιμωρία της Γενοκτονίας, μεταξύ πολλών άλλων συνθηκών και συμφωνιών έχουν βοηθήσει για τη δημιουργία αποδεκτών κανόνων για μια σειρά από ευθύνες που απονέμονται σε μεμονωμένα κράτη και στη διεθνή κοινότητα. Έχουμε επιπλέον καθιερώσει μηχανισμούς, όπως το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τον Ειδικός Σύμβουλος του ΟΗΕ για την Πρόληψη της Γενοκτονίας, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, και πολλές ομάδες της κοινωνίας των πολιτών για την αντιμετώπιση των κρίσεων και για τα θέματα μαζικών θηριωδιών.

Παρά την έλλειψη επιβεβαίωσης για τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται ήδη για την καταπολέμηση μαζικών θηριωδιών και άλλες ελλείψεων, η έκθεση επιχειρεί να επιτρέψει την

---

³⁷Όπως παραπάνω, σελ.6

³⁸Όπως παραπάνω

³⁹ United Nations, “Security Council Sanctions Committees: An Overview,” UN Security Council Sanctions Committees, <http://www.un.org/sc/committees/>. (τελευταία επίσκεψη 3 Αυγούστου 2014)

περαιτέρω κατανόηση της αρχής και το πώς τα κράτη και η διεθνής κοινότητα θα μπορούσε να την εφαρμόσουν. Για τον πρώτο πυλώνα, σύμφωνα με τη σκέψη 138 του πορίσματος της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής, αναφέρεται ότι «Κάθε μεμονωμένο κράτος έχει την ευθύνη να προστατεύει τον πληθυσμό του από τη γενοκτονία, τα εγκλήματα πολέμου, την εθνοκάθαρση και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Η ευθύνη αυτή περιλαμβάνει την πρόληψη αυτών των εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένης της υποκίνησης τους, μέσω κατάλληλων και απαραίτητων μέτρων.»⁴⁰

Στο πλαίσιο αυτού του πυλώνα, η έκθεση αναφέρει ότι η διεθνής κοινότητα να αναλαμβάνει την περαιτέρω έρευνα σχετικά με το γιατί ορισμένα κράτη πέφτουν στο χάος ενώ οι γείτονές τους παραμένουν σταθεροί. Η έκθεση δείχνει επίσης ότι τα κράτη χρησιμοποιούν τα υπάρχοντα εργαλεία, όπως τον καθολικό μηχανισμό περιοδικής επανεξέτασης σύμφωνα με το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και την επικύρωση του καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.⁴¹ Η έκθεση επαινεί επίσης τις προηγούμενες προσπάθειες από τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών για να βοηθήσουν τους εθνικούς τους ηγέτες να κατανοήσουν καλύτερα τις ευθύνες του κράτους. Μια τέτοια προσπάθεια είναι η συμβουλευτική Υπηρεσία για το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο που δημιουργήθηκε από τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού. Το έργο της είναι να δουλεύει με τα κράτη για να ενθαρρύνει την επικύρωση των ανθρωπιστικών συμβάσεων και να βοηθήσει τα κράτη στην εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους που απορρέουν από το διεθνές ανθρωπιστικό Δίκαιο. Ειδικά, η συμβουλευτική Υπηρεσία μεταφράζει ανθρωπιστικό δίκαιο, διοργανώνει περιφερειακά σεμινάρια για την εφαρμογή του ανθρωπιστικού δικαίου, και πραγματοποιεί μελέτες σχετικά με τη συμβατότητα μεταξύ του εθνικού δικαίου και του διεθνούς ανθρωπιστικού Δικαίου.⁴²

Η ευθύνη της διεθνούς κοινότητας στο πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα ενεργοποιείται όταν μια κυβέρνηση δεν έχει πολιτική ηγεσία για να αποτρέψει την κρίση ή είναι αδύναμη και στερείται ικανοτήτων ή απειλείται από μια εξωτερική δύναμη που διαπράττει θηριωδίες ή σαφώς εμφανίζει προειδοποιητικά σημάδια για τη διάπραξη μελλοντικών αγριστήτων.

Οι αρμοδιότητες στο πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα είναι ότι η διεθνής κοινότητα να παράσχει βοήθεια και ενίσχυση και σε αυτές τις συνθήκες, η έκθεση προσφέρει πολλές

---

⁴⁰United Nations “2005 World Summit Outcome”, UN General Assembly, παρα.138

⁴¹United Nations, “Implementing theresponsibility to protect: Reportof the SecretaryGeneral,”σελ.11

⁴²InternationalCommitteeoftheRedCross,“AdvisoryService oninternational humanitarianlaw,”ICRC, http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/section_ihl_nat_advisory_service.(τελευταίαεπίσκεψη 5 Αυγούστου 2014)

δυνατότητες για την ανάληψη δράσης. Η διεθνής κοινότητα θα μπορούσε να δράσει πριν εμφανιστούν εκτεταμένες αγριότητες για να υποδείξει στις κυβερνήσεις τις συνέπειες αυτών των ενεργειών. Θα πρέπει να καθίσταται σαφές ότι οι ηγέτες διώκονται και υπάρχουν ολέθριες συνέπειες για τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της χώρας σε περιόδους τέτοιων κρίσεων, καθώς οι επενδύσεις και οι οικονομικές ενισχύσεις αποσύρονται. Αντίθετα, η διεθνής κοινότητα θα μπορούσε να προσφέρει κίνητρα με τη μορφή τεχνικής βοήθειας, εάν η κυβέρνηση εργάστηκε για να αντιστρέψει αυτά τα ανησυχητικά σημάδια. Η έκθεση αναφέρει επίσης τη συναίνεση για ειρηνευτικές αποστολές ως μια βιώσιμη επιλογή.

Η ειρηνευτική αποστολή στα Σκόπια από το 1992-1999 είναι ένα παράδειγμα μιας τέτοιας αποστολής, που ήταν πολύ επιτυχής όσον αφορά την πρόληψη των συγκρούσεων σε μια χώρα όπου η κατάσταση ήταν δυνητικά ασταθής. Τέλος, όπως και η έκθεση της ICISS, τα μέτρα για την ανακούφιση της φτώχειας θεωρούνται ως ένα ζωτικής σημασίας κλειδί για την παροχή βοήθειας για την ανάπτυξη ικανοτήτων στο εσωτερικό των κρατών και την πρόληψη συγκρούσεων.⁴³

Ο τελικός πυλώνας είναι, φυσικά, ο πιο αμφιλεγόμενος και δύσκολος να εφαρμοστεί, καθώς υπαγορεύει ότι η διεθνής κοινότητα πρέπει να αντιδράσει στην κρίση, αν αυτή δεν μπορεί να προληφθεί με άλλα μέσα. Η έκθεση έχει λάβει μια μετρημένη προσέγγιση για την εφαρμογή σε μια εξελισσόμενη κρίση. Οι εκλογές βίας στην Κένυα το 2008 αναφέρονται ως παράδειγμα εξαιρετικής προσέγγισης, όπου οι περιφερειακές οργανώσεις και ο ΟΗΕ ενεπλάκησαν νωρίς για να αποφευχθεί μια μεγαλύτερη κρίση. Οι πολιτικοί ηγέτες προειδοποιήθηκαν ότι εάν συνεχιστεί η βία θα πρέπει να θεωρηθούν υπεύθυνοι, ενώ η κυβέρνηση της Κένυας έλαβε ως άμεσο μέτρο την αναστολή όλων των ζωντανών ραδιοφωνικών εκπομπών που περιείχαν εμπρηστικό λόγο που υποδαυλίζε τις εκδηλώσεις βίας.⁴⁴ Στην έκθεση παρουσιάζονται επίσης και άλλες βιώσιμες προτάσεις, δεδομένου ότι σηματοδοτούν την πιθανότητα μιας πιο ισχυρής απάντηση εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας, αν η κρίση χειροτερεύει.⁴⁵ Τέλος, η στρατιωτική δράση θεωρείται επίσης ως μια πιθανή απάντηση. Ωστόσο, ο Γενικός Γραμματέας αναγνωρίζει ότι αυτή η πιο

---

⁴³United Nations, "Implementing theresponsibility to protect: Reportof the SecretaryGeneral,"σελ.19

⁴⁴Όπως παραπάνω σελ. 23

⁴⁵Όπως παραπάνω, σελ.25

ισχυρή η απάντηση για στρατιωτική δράση θα πρέπει να λάβει την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας, πιθανότατα κάτω από το κεφάλαιο VII του Χάρτη.⁴⁶

Η έκθεση επιχειρεί να κωδικοποιήσει περαιτέρω την εξέλιξη της ευθύνης προστασίας. Ειδικότερα, καθορίζει συγκεκριμένους μηχανισμούς μέσω των οποίων και η διεθνής κοινότητα μπορεί να βοηθήσει στην ανοικοδόμηση συγκεκριμένων κρατών για την πρόληψη των κρίσεων. Ωστόσο, οι μέθοδοι που αναφέρονται είναι σε μεγάλο βαθμό ήδη υπαρκτοί ενώ δεν υπάρχει καμία συζήτηση στην έκθεση για τον τρόπο κατανομής των πόρων σε αυτές τις προσπάθειες ώστε να αυξηθεί η αποτελεσματικότητά τους. Το τμήμα της έκθεσης με τις ενέργειες στα πλαίσια του τρίτου πυλώνα της ευθύνης προστασίας είναι πολύτιμο καθώς αναδεικνύει ορισμένες επιτυχημένες έγκαιρες επεμβάσεις, όπως στην Κένυα. Είναι σημαντικό να διευκρινιστεί ότι αυτές οι διπλωματικές επεμβάσεις είναι μια κατάλληλη απάντηση για την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας. Εάν τα κράτη μέλη του ΟΗΕ και τα κράτη έχουν την πολιτική βούληση να εμπλακούν σε μια κρίση από νωρίς με συνεχή και ενιαίο τρόπο τότε θα μπορούσαν να αποτρέψουν την ανάγκη για μια μεγάλης κλίμακας επέμβασης. Ωστόσο, η έκθεση δεν κάνει σοβαρές προσπάθειες να καθορίσει πώς το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ μπορεί να ανταποκριθεί πιο αποτελεσματικά στις κρίσεις που έχουν ξεφύγει εντελώς από τον έλεγχο. Η έκθεση υπογραμμίζει ιδιαίτερα την ανάγκη για έγκριση από το Συμβούλιο Ασφαλείας, αλλά δεν προτείνει καινοτόμες προσεγγίσεις για να βοηθήσει στον εξορθολογισμό της διαδικασίας συζήτησης και έγκρισης. Ο Γενικός Γραμματέας δεν αναγνωρίζει τη δυνατότητα δημιουργίας μιας ταχείας αντίδρασης για στρατιωτική επέμβαση στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Αυτή είναι μια ιδέα που έχει συζητηθεί για πολλά χρόνια στους διαδρόμους του ΟΗΕ, ωστόσο, η έκθεση υπόσχεται μόνο να λάβει υπόψη τις προτάσεις των κρατών μελών για το θέμα αυτό. Αν η αρχή της ευθύνης προστασίας είναι άξια για να εμπνεύσει την καινοτόμο σκέψη σχετικά με την εφαρμογή των ιδεών που ενσωματώνει τότε και ο ΟΗΕ και ο Γενικός Γραμματέας πρέπει να κάνουν περισσότερα για να παρουσιάσουν τυποποιημένα εργαλεία εφαρμογής αυτής της αρχής.

1.5 Η κανονιστική φύση της Ευθύνης Προστασίας στο Διεθνές Δίκαιο

i. Ο Καθορισμός μιας διεθνούς αρχής

Τα θεμελιώδη στοιχεία της ευθύνης προστασίας που περιγράφονται παραπάνω είναι ευρέως γνωστά στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας. Ωστόσο, υπάρχει ένα ερώτημα σχετικά με το πόσο έχουν γίνει αποδεκτά σε μεγάλο βαθμό. Υπάρχει μεγάλη συζήτηση για το αν η ευθύνη

---

⁴⁶Όπως παραπάνω, σελ.22

προστασίας έχει φτάσει την φύση του κανόνα Διεθνούς Δικαίου. Το πλαίσιο της είναι δύσκολο να καθοριστεί επειδή είναι ταυτόχρονα τόσο σταθερή και μεταβλητή. Είναι σταθερή, διότι τα πλαίσια που πρέπει να εξυπηρετούν τη λειτουργία της, "είναι σταθερά πλαίσια συμπεριφοράς για να καθοδηγήσουν το επιλογές των ατόμων που υπόκεινται σε αυτές".⁴⁷ Ωστόσο, τα πλαίσια προφανώς αλλάζουν επειδή την πάροδο του χρόνου διαφορετικές καταστάσεις αναδύονται μέσα στο διεθνές σύστημα.

Οι Finnemore και Sikkink ισχυρίζονται ότι ο κύκλος ζωής ενός κανόνα ακολουθεί τρία στάδια. Το πρώτο στάδιο είναι η εμφάνιση του κανόνα, το δεύτερο στάδιο είναι η ρευστότητα του κανόνα, και η τρίτη φάση είναι η σταθεροποίηση. Ανάμεσα στα δύο πρώτα στάδια υπάρχει ένα σημείο καμπής, όταν μια κρίσιμη πλειοψηφία κρατικών φορέων υιοθετήσει τον κανόνα.⁴⁸ Στον κύκλο ζωής ενός κανόνα, υπάρχουν φορείς και ιδρύματα που προωθούν την εφαρμογή του κανόνα. Στις περισσότερες περιπτώσεις υπάρχει μια μικρή ομάδα υποκανόνων που εισάγουν την ιδέα του κανόνα και προσπαθούν να πείσουν τους άλλους για την αξία του.⁴⁹ Στην περίπτωση της ευθύνης προστασίας, οι πιο σημαντικοί υποστηρικτές όπως ο Gareth Evans αλλά και ο ίδιος ο ΟΗΕ επιχείρησαν να πείσουν τους άλλους στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας να δεχτούν τον κανόνα. Τα κράτη μέλη λειτουργούν στο πλαίσιο μιας διεθνούς κοινωνίας, και είναι μέσα σε αυτό το χώρο που τα κράτη και οι άλλοι διεθνείς φορείς συζητούν τις δραστηριότητες και τις δράσεις τους.

Τα καθοριστικά στοιχεία της διεθνούς κοινωνίας είναι η ένταξη κάθε κράτους και η αμοιβαία αναγνώριση κοινών κανόνων συμπεριφοράς.⁵⁰ Στο πλαίσιο της διεθνούς κοινωνίας, οι υποστηρικτές ενός κανόνα μπορούν να ασκούν ήπια δύναμη για να βοηθήσουν στην αποδοχή του κανόνα, πράγμα που θα μπορούσε να περιλαμβάνει πίεση ενός κράτους να συμμορφωθεί,

---

⁴⁷SANDHOLTZ Wayne and STILES Kendal, *'International Norms and Cycles of Change'* (New York: Oxford University Press, 2008), σελ.1.

⁴⁸FINNEMORE Martha and SIKKINK Kathryn "International Norm Dynamics and Political Change," *International Organization*, 52(1998), σελ.895.

⁴⁹Όπως παραπάνω, σελ.896

⁵⁰WILLIAMS, Paul, "The Responsibility to Protect, Norm Localisation, and African International Society," *(Global Responsibility to Protect 1)* (2009), σελ. 395

εντός του διεθνούς συστήματος, με αυτόν και υιοθέτηση κανόνων που πιο ισχυρά κράτη θεωρούν πολύτιμους ώστε να ενισχύσει τη διεθνή νομιμοποίηση του.⁵¹

Το κρίσιμο σημείο καμπής για τον κανόνα υπάρχει όταν οι υποστηρικτές του πείθουν μια μεγάλη πλειονότητα των κρατών να τον υιοθετήσουν. Οι Finnemore και Sikkink εκτιμούν ότι το σημείο καμπής παρουσιάζεται συνήθως όταν περίπου το ένα τρίτο του συνόλου των κρατών στο σύστημα υιοθετήσουν τον κανόνα. Ωστόσο, αυτό διαφέρει από περίπτωση σε περίπτωση. Σε γενικές γραμμές, οι χώρες που έχουν περισσότερο κύρος στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος θεωρούνται ως πιο πιθανό να είναι επικριτικές επειδή τα άλλα κράτη θα θελήσουν να μιμηθούν τη στάση τους. Εάν ένα κράτος είναι ζωτικής σημασίας για την εφαρμογή του κανόνα, τότε διαμορφώνεται μια κρίσιμη κατάσταση. Στην περίπτωση της ευθύνης προστασίας, τα κράτη που διαθέτουν επαρκείς οικονομικούς, διπλωματικούς και στρατιωτικούς πόρους για να ανταποκριθεί στις κρίσεις αποτελεσματικά θεωρούνται ζωτικής σημασίας κράτη.⁵² Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ακόμα και μετά το σημείο καμπής ένας κανόνας δεν μπορεί να έχει καθολική αποδοχή. Ακόμα και ευρέως αποδεκτές νόρμες στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος δεν λαμβάνουν αυτόματα αποδοχή σε όλες τις περιφέρειες, και η δέσμευση για τις αρχές του κανόνα μπορεί να ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό ανάλογα και με την πολιτιστική σχετικότητα κάθε περιοχής.⁵³

Το επόμενο βήμα στον κύκλο ζωής ενός κανόνας είναι η αποκρυστάλλωση. Αυτό συμβαίνει όταν ένας κανόνας είναι ευρέως αποδεκτός στη διεθνή κοινότητα και δεν είναι πλέον θέμα για συζήτηση.⁵⁴ Ένα παράδειγμα ενός τέτοιου κανόνα θα μπορούσε να είναι η απαγόρευση της δουλείας. Είναι δύσκολο να εντοπίσουμε αν η ευθύνη προστασίας εντάσσεται στον κύκλο ζωής αυτό. Η ευθύνη προστασίας δεν έχει σίγουρα φτάσει σε αποκρυστάλλωση, καθώς εξακολουθεί να είναι ένα θέμα για την έντονη συζήτηση στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος.

Ωστόσο, η ευθύνη προστασίας είναι επίσης μια σύνθετη και πολύπλευρη έννοια και είναι πιθανό ότι ορισμένες πτυχές της ευθύνης έχουν γίνει καθολικά αποδεκτές, ενώ άλλες πτυχές δεν έχουν γίνει ακόμα ευρέως αποδεκτές. Οι πτυχές της ευθύνης που έχουν φθάσει στο σημείο καμπής φαίνεται να περιλαμβάνουν την ευθύνη της διεθνούς κοινότητας να αποτρέψει τις μαζικές αγριότητες και τις ανθρωπιστικές καταστροφές και να βοηθήσει στις προσπάθειες

---

⁵¹ FINNEMORE and SIKKINK, σελ. 895

⁵² Όπως παραπάνω, σελ. 901

⁵³ WILLIAMS, σελ. 394

⁵⁴ FINNEMORE and SIKKINK, σελ. 904

ανοικοδόμησης μετά από βίαιες συγκρούσεις. Και οι δύο αυτές δραστηριότητες αναλαμβάνονται σε τακτική βάση τόσο από μεμονωμένα κράτη όσο και από τη διεθνή κοινότητα. Για παράδειγμα, τα περισσότερα κράτη του διεθνούς συστήματος έχουν υπογράψει τη Σύμβαση του πρόληψη και την τιμωρία της γενοκτονίας και άλλες αξιοσημείωτες συνθήκες. Κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχουν δημιουργηθεί αρκετοί διεθνείς μηχανισμοί δικαιοσύνης για να τιμωρήσουν τους δράστες υπό την προϋπόθεση ότι κάτι τέτοιο θα προωθήσει τη συμφιλίωση και να βοηθήσει στην πρόληψη μελλοντικών θηριωδιών. Τέλος, τεράστιοι πόροι συγκεντρώνονται από τη διεθνή κοινότητα για να συμβάλουν σε οργανισμούς και προγράμματα που στοχεύουν στη μείωση της φτώχειας, την εκπαίδευση για τις συνέπειες από την πιθανότητα ένοπλης σύγκρουσης, καθώς και τη φροντίδα για τους ευάλωτους πληθυσμούς, όπως οι πρόσφυγες. Το στοιχείο της ευθύνης προστασία που υποστηρίζει την ανθρωπιστική επέμβαση υπό ορισμένες περιστάσεις σίγουρα δεν φτάσει σε ένα κομβικό σημείο καθώς εξακολουθεί να υπάρχει μια συνεχής και επίμαχη συζήτηση.

ii. Το status της Ευθύνης Προστασίας ως κανόνα στο Διεθνές Δίκαιο

Ο Gareth Evans, πρώην πρόεδρος της ICISS, υποστηρίζει ότι η ευθύνη προστασίας έχει φτάσει το status του διεθνούς κανόνα, υποδεικνύοντας ότι το σύνολο των αρχών της ευθύνης προστασίας έχει φτάσει στο σημείο καμπής. Πιο συγκεκριμένα, ο Evans αναφέρει την ένταξη της ευθύνης προστασίας στο έγγραφο της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής του 2005. Αυτές οι σκέψεις που συμφωνήθηκαν επίσημα ήταν πράγματι σημαντικές και έδωσαν στο Γενικό Γραμματέα και στη Γενική Συνέλευση την εντολή να διερευνήσουν περαιτέρω την ευθύνη προστασίας, τις επιπτώσεις της, και πώς θα μπορούσε να εφαρμοστεί. Τον Απρίλιο του 2006, το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθέτησε ψήφισμα σχετικά με την προστασία των αμάχων σε ένοπλες συγκρούσεις, και το ψήφισμα αυτό επιβεβαιώνει εκ νέου τα συμπεράσματα της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής που σχετίζονται με την ευθύνη προστασίας, αναφέροντας συγκεκριμένα τις σκέψεις 138 και 139 του πορίσματος της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής.⁵⁵

Θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι η έγκριση του εν λόγω εγγράφου από τα περισσότερα μέλη του διεθνούς συστήματος δείχνει ότι μια κρίσιμη πλειοψηφία κρατών έχει αποδεχθεί την ευθύνη προστασίας. Ωστόσο, αυτό θα ήταν μια πρόχειρη υπεραπλούστευση.

---

⁵⁵ United Nations, “Security Council Resolution 1674 (28 April 2006),” United Nations Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/331/99/PDF/N0633199.pdf?OpenElement>.

Στην πραγματικότητα, οι παράγραφοι που περιλαμβάνονται στο έγγραφο του πορίσματος της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής σχετικά με την ευθύνη προστασίας δεν αντιπροσωπεύουν μια παγκόσμια συναίνεση για πολλές από τις θεμελιώδεις αρχές και υποχρεώσεις που περιγράφονται στην αρχική έκθεση της ευθύνης προστασίας. Τα θέματα της συναίνεσης που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής έθεσαν ένα πολύ ψηλά τον πήχη για την εφαρμογή της και η άποψη ότι κάθε μεμονωμένο κράτος έχει την πρωταρχική ευθύνη για την προστασία έγινε καθολικά αποδεκτή.

Τα σημεία διαφωνίας ήταν πάνω από δύο βασικά ζητήματα 1) αν μόνο το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει την εξουσία να εγκρίνει μια ένοπλη επέμβαση και 2) αν θα πρέπει να υπάρχει ένα σύνολο κριτηρίων που θα καθοδηγεί τις αποφάσεις σχετικά με τη χρήση βίας. Η πλειοψηφία των κρατών ζήτησε ρητά τη μεταφορά στο Συμβούλιο Ασφαλείας της αρμοδιότητας για το αν θα πρέπει να επιτραπεί τη χρήση βίας. Η παράγραφος 139 υπογραμμίζει την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, αλλά δεν χρησιμοποιεί επιτακτική γλώσσα ώστε να υποχρεώνει τα κράτη συμμορφωθούν με αυτή. Οποιαδήποτε αναφορά των κριτηρίων για το πότε η ανθρωπιστική επέμβαση είναι κατάλληλη και αναγκαία έμεινε έξω από το έγγραφο της Παγκόσμιας Συνόδου Κορυφής. Τα περισσότερα κράτη δεν θέλησαν να αποσαφηνίσουν το ζήτημα της χρήσης κριτηρίων. Μερικοί, όπως οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, ήταν διστακτικοί, διότι κάτι τέτοιο θα περιόριζε την πιθανή χρήση βίας, ενώ άλλοι, όπως η Κίνα, η Ρωσία, και πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, δεν υποστήριξαν την ύπαρξη κριτηρίων, επειδή φοβούνταν ότι τα κριτήρια δεν θα χρησιμοποιούνταν με σωστό τρόπο.⁵⁶

Οι υποστηρικτές της ευθύνης προστασίας δεν ήταν σε θέση να καταλήξουν σε συμφωνία για τις παραγράφους 138 και 139 στο πόρισμα της Συνόδου Κορυφής, λόγω των συμβιβασμών σε μερικά από τα βασικά σημεία. Οι ηγέτες της Αφρικανικής Ένωσης ήταν ιδιαίτερα καθοριστικοί στην προσπάθεια να εξασφαλίσουν την συμφωνία για τις παραγράφους που αναφέρονται στην ευθύνη προστασίας. Αυτό συμβαίνει εν μέρει λόγω του ότι οι βασικές συνιστώσες της ευθύνης προστασίας περιλαμβάνονται σε θεμελιώδη κείμενα της Αφρικανικής Ένωσης. Το άρθρο 4 (h) της ιδρυτικής πράξης της Αφρικανικής Ένωσης επιβεβαιώνει ουσιαστικά τις αρχές της ευθύνης προστασίας δηλώνοντας ότι υπάρχει «το δικαίωμα της Αφρικανικής Ένωσης να παρέμβει σε ένα κράτος μέλος, σύμφωνα με απόφαση της Συνέλευσης σε επιβαρυντικές περιστάσεις, και

---

⁵⁶BELLAMY,σελ. 164-165.

συγκεκριμένα: σε εγκλήματα πολέμου , γενοκτονίες και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ».⁵⁷ Επίσης, υπήρξαν εξέχουσες προσωπικότητες της Αφρικανικής πολιτικής οι οποίες υποστήριξαν την ευθύνη προστασίας και το έργο τους έχει αποδειχθεί ζωτικής σημασίας στην προσπάθεια να προωθήσουν την ευθύνη προστασίας. Το έργο του Francis Deng που ουσιαστικά έθεσε τα θεμέλια για την ευθύνη προστασίας, και του πρέσβη Jean Ping της Γκαμπόν, πρώην Πρόεδρου της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ και προέδρου της Επιτροπής της Αφρικανικής Ένωσης, αποτελούν ορισμένα παραδείγματα.

Ο Jean Ping μιλώντας το 2008 σε μια υψηλού επιπέδου συζήτηση στρογγυλής τραπέζης των εμπειρογνομόνων για την ευθύνη προστασίας στην Αφρική, περιέγραψε το σκεπτικό πίσω από την υποστήριξή του για την ευθύνη προστασίας και συζητώντας τις εύλογες ανησυχίες των άλλων εθνών έθεσε πολλά ερωτήματα που αποσκοπούν στην αποσαφήνιση της ευθύνης προστασίας. Αναφέρει τη γενοκτονία της Ρουάντα ως ένα γεγονός που κινητοποίησε την ήπειρο για να κατοχυρώσει την αρχή της μη αδράνειας στις βασικές αρχές της ευθύνης.

Αναγνωρίζει, επίσης, ότι η το αίσθημα ιδιοκτησίας είναι περισσότερο έντονο στα κράτη της Αφρικανικής Ένωσης (AU) από ότι στα υπόλοιπα κράτη μέλη εντός των Ηνωμένων Εθνών.⁵⁸ Πράγματι, αυτό είναι ένα σημαντικό σημείο, καθώς η Αφρικανική Ένωση συνήθως δεν κοιτάζε ευνοϊκά τις διεθνείς παρεμβολές σε Αφρικανικά θέματα, όπως για παράδειγμα, η περίπτωση της γαλλικής παρέμβασης του 1994 στη Ρουάντα και το ένταλμα ένταλμα σύλληψης κατά του Προέδρου Μπασίρ του Σουδάν από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, που καταδικάστηκαν ευρέως από τα αφρικανικά κράτη.

Ο Ping αναγνώριζε ότι υπάρχει ανησυχία για τις συγκεκριμένες παραμέτρους της ευθύνης προστασίας, και σημειώνει ότι είναι πιθανό η ευθύνη προστασίας να χρησιμοποιηθεί από τη διεθνή κοινότητα. Ζητά από την επιτροπή να εξετάσει τι ακριβώς συνιστά μια κατάσταση όπου η βίαιη επέμβαση θα ήταν σκόπιμο να χρησιμοποιηθεί, αναφέροντας τις εκλογές στη Κένυα. Μήπως η κυβέρνηση της Κένυας έκανε αρκετά για να σταματήσει η βία; Αν δεν το έκανε, η κοινωνική κρίση έχει ως αποτέλεσμα ένα από τα εγκλήματα που αναφέρονται στην αρχή της ευθύνης προστασίας; Γιατί η διεθνής κοινότητα θα εξετάσει την παρέμβαση κατά τη διάρκεια

---

⁵⁷ African Union, “The Constitutive Act,” African Union, http://www.africanunion.org/root/au/AboutAu/Constitutive_Act_en.htm#Article4. (τελευταία επίσκεψη 6 Αυγούστου 2014)

⁵⁸ PING, Jean “Keynote address, Round-table high-level meeting of experts on The Responsibility to Protect in Africa,” (Addis Ababa: 2008).

των εκλογών στην Κένυα και να μην παρεμβαίνει στη Σομαλία, η οποία είναι ένα αποτυχημένο κράτος με μια δεινή ανθρωπιστική κατάσταση;

Αυτές είναι ζωτικής σημασίας ερωτήσεις κατά την εξέταση του κανονιστικού καθεστώτος της ευθύνης προστασίας. Αν δεν υπάρχει συναίνεση σχετικά με τις παραμέτρους των βασικών στοιχείων της ευθύνης προστασίας τότε το status του κανόνα δεν μπορεί να αναγνωριστεί. Οι παράγραφοι 138 και 139 του πορίσματος της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής αποτελούν σημαντικό βήμα στην εν εξελίξει συζήτηση σχετικά με την ευθύνη προστασίας. Είναι πολύτιμη ώστε να παρέχει ένα σημείο εκκίνησης για μελλοντική συζήτηση, βοηθώντας να εντοπιστούν οι βασικοί τομείς συμφωνίας και διαφωνίας. Ωστόσο, δεν επέλυσαν το πιο αμφιλεγόμενο ζήτημα στην έννοια της ευθύνης προστασίας, την κατάλληλη χρήση της ανθρωπιστικής επέμβασης. Η στήριξη της ηγεσίας των περιφερειακών οργανώσεων είναι επίσης πολύτιμη για την προώθηση της ευθύνης προστασίας, ειδικά όταν αυτή η υποστήριξη είναι κωδικοποιημένη και έχει γίνει αποδεκτή από τα κράτη μέλη των περιφερειακών οργανώσεων σε επίσημα έγγραφα.

Ωστόσο, εξακολουθεί να υπάρχει ευρεία διαφωνία ανάμεσα στα μέλη της Αφρικανικής Ένωσης για τις αρχές της ευθύνης προστασίας, και η Αφρικανική Ένωση δεν έχει ένα ισχυρό ιστορικό εφαρμογής του άρθρου 4 (h) ή της αρχής της ευθύνης προστασίας. Μέχρι την επίτευξη συναίνεσης στους κόλπους της διεθνούς κοινότητας η αρχή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως κανόνας.

1.6 Το κανονιστικό status της Ανθρωπιστικής επέμβασης και Συνέπειες για την αρχή της ευθύνης προστασίας

Κατά την εξέταση της ευθύνης προστασίας, είναι επίσης σημαντικό να εξετάσουμε πώς το κανονιστικό καθεστώς της ανθρωπιστικής παρέμβασης έχει εξελιχθεί καθώς αυτό εξακολουθεί να είναι η πιο αμφιλεγόμενη πτυχή της ευθύνης προστασίας. Ένα από τα πιο γνωστά παραδείγματα ένοπλης επέμβασης είναι στον πρώτο Πόλεμο του Κόλπου. Ο Πόλεμος του Κόλπου ήταν αποτέλεσμα της εισβολής του Ιράκ στο Κουβέιτ και την παραβίαση της κυριαρχίας του. Μια ειρηνευτική δύναμη του ΟΗΕ στη συνέχεια παρενέβη για να διώξει το Ιράκ, σύμφωνα με τις διατάξεις του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, για την πρόληψη των εγκλημάτων αδικαιολόγητης επίθεσης και των απειλών κατά της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Όταν ένα κυρίαρχο κράτος εισβάλλει σε ένα άλλο σαφώς και εφαρμόζονται αυτές οι διατάξεις. Ωστόσο, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ εξέτεινε την εφαρμογή των διατάξεων αυτών στον απόηχο μιας αρχικής κρίσης, όταν μια ανθρωπιστική κρίση εκτυλισσόταν μέσα στο

Ιράκ.⁵⁹ Εξεγέρσεις ξεκίνησαν στα βόρεια και νότια του Ιράκ μετά την εκδίωξη της ιρακινής δύναμης από το Κουβέιτ. Η κυβέρνηση κινήθηκε γρήγορα για να καταστείλει τις βίαιες εξεγέρσεις. Χιλιάδες άμαχοι σφαγιάστηκαν, και οι πρόσφυγες άρχισαν να ρέουν προς τα σύνορα με την Τουρκία και το Ιράν. Μέχρι τον Απρίλιο του 1991 εκτιμάται ότι η σύγκρουση είχε προκαλέσει ένα εκατομμύριο πρόσφυγες και 1000 πρόσφυγες να πεθαίνουν καθημερινά εξαιτίας της έλλειψης τροφής, νερού και ιατρικής περίθαλψης.⁶⁰

Στις 5 Απριλίου 1991 η μαζική ροή ιρακινών προσφύγων από τα σύνορα δημιούργησε μια κατάσταση όπου ζητήθηκε η δράση του ΟΗΕ, με τη μορφή του ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας 688. Το αρχικό κείμενο ανακήρυξε την κατάσταση απειλή για τη διεθνή ειρήνη, απηύθυνε έκκληση στην ιρακινή κυβέρνηση να σταματήσει την καταστολή των επαναστατικών ομάδων και να επιτρέψει την άμεση πρόσβαση της ανθρωπιστικής βοήθειας και έδωσε την εντολή σε όλες τις χώρες του ΟΗΕ να χρησιμοποιήσουν όλα τα διαθέσιμα μέσα για να συμβάλουν στις προσπάθειες ανακούφισης.⁶¹ Ωστόσο, η εφαρμογή της συγκεκριμένης απόφασης επεκτάθηκε πολύ, όταν κατέστη σαφές ότι η αρχική εντολή δεν θα ήταν αρκετή για την ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου και για να σταματήσει τη μαζική ροή προσφύγων. Στις 6 Απριλίου, οι Ηνωμένες Πολιτείες ανακοίνωσαν ότι μαζί με άλλους συμμάχους θα εφαρμόσουν μια ζώνη απαγόρευσης πτήσεων στο βόρειο Ιράκ προκειμένου να αποτρέψουν τις ιρακινές στο να παρεμποδίζουν τις προσπάθειες αρωγής.⁶² Στις 16 Απριλίου, οι δυνάμεις του συνασπισμού ανακοίνωσαν ότι αγγλικά, γαλλικά και αμερικανικά στρατεύματα θα δημιουργούσαν ζώνες προστασίας για τους εκτοπισθέντες στο εσωτερικό του Ιράκ. Υπήρξε έντονος επιθυμία μέσα από πολλά κράτη μέλη να αποστείλουν στρατεύματα για να βοηθήσουν εντός του Ιράκ. Ωστόσο, οι συμμαχικές δυνάμεις προχώρησαν χωρίς περαιτέρω έγκριση του ΟΗΕ και πέρα από τη γλώσσα με του ψηφίσματος 688 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η μονομερής δράση από το συνασπισμό αναγκάζει τον ΟΗΕ, το Κουβέιτ, και τις παραμεθόριες περιοχές του Ιράκ να υπογράψουν ένα μνημόνιο με τη Βαγδάτη για να επιτρέψει η τελευταία στο προσωπικό των Ηνωμένων Εθνών να βοηθήσει στην παροχή ανθρωπιστικής ανακούφισης.⁶³

---

⁵⁹ THOMASHAUSEN,σελ. 27

⁶⁰ THOMASHAUSEN,σελ.29

⁶¹ United Nations, “Resolution 688 (5April 1991),”UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/24/IMG/NR059624.pdf?OpenElement>.

⁶² THOMASHAUSEN,σελ.33

⁶³ THOMASHAUSEN,σελ.33

Οι δράσεις της διεθνούς κοινότητας στο Ιράκ, μετά την εκδίωξή του από το Κουβέιτ συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξη ενός πλαισίου ανθρωπιστικής επέμβασης με την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, ώστε να είναι επιτρεπτή βάσει του διεθνούς δικαίου. Θεωρώντας την κατάσταση των προσφύγων ως αποτέλεσμα μιας εσωτερικής σύγκρουσης που αποτελεί απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ήταν ένα τεράστιο βήμα, μολονότι δεν υπήρξε ομοφωνία. Η Κούβα, η Υεμένη και η Ζιμπάμπουε καταψήφισαν το ψήφισμα 688, και η Κίνα και η Ινδία απείχαν. Οι χώρες που ψήφισαν κατά του ψηφίσματος υποστήριξαν ότι οι ενέργειες προστασίας θα παραβίαζαν το άρθρο 2 (7) του Χάρτη, και ότι ανθρωπιστικές καταστροφές θα πρέπει να αντιμετωπίζονται μόνο από τους εντεταλμένους μηχανισμούς του ΟΗΕ και όχι από το Συμβούλιο Ασφαλείας.⁶⁴ Οι χώρες που ψήφισαν υπέρ του ψηφίσματος ήταν επίσης επιφυλακτικές στην αρχή. Το δε ψήφισμα 688 αναφέρει, «Υπενθυμίζοντας τις διατάξεις του άρθρου 2, παράγραφος 7 του Χάρτη, μας ανησυχεί σοβαρά η καταπίεση του ιρακινού άμαχου πληθυσμού ... η οποία οδήγησε σε μια μαζική ροή προσφύγων προς και διαμέσου διεθνών συνόρων και οι διασυνοριακές επιδρομές απειλούν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια στην περιοχή».⁶⁵ Αυτή η γλώσσα καθιστά σαφές ότι ο διεθνής χαρακτήρα της ανθρωπιστικής κρίσης επέβαλε την εντεταλμένη δράση των Ηνωμένων Εθνών σύμφωνα με Άρθρο 2 (7). Ανεξάρτητα από τις επιφυλάξεις, η δήλωση της ανθρωπιστικής κατάστασης ως απειλής για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια ήταν σημαντική και οι συμμαχικές δυνάμεις ήταν αργότερα σε θέση να χρησιμοποιήσουν αυτή τη γλώσσα για να δικαιολογήσουν την πιο δυναμική και μονομερή δράση για τη βελτίωση της ανθρωπιστικής κατάστασης.

Η παρέμβαση του ΟΗΕ στη Σομαλία ήταν το επόμενο βήμα στην εξέλιξη της ανάπτυξης ενός κανόνα που επιτρέπει την ανθρωπιστική επέμβαση. Τον Ιανουάριο του 1992, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ενέκρινε το Ψήφισμα 733 το οποίο σημειώνει ότι η συνέχιση της ανθρωπιστικής κρίσης θα αποτελούσε απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια και επέβαλε εμπάργκο όπλων.⁶⁶ Τον Απρίλιο του 1992, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ενέκρινε το Ψήφισμα 746, με το οποίο εγκρίθηκε αποστολή των Ηνωμένων Εθνών στη Σομαλία (UNOSOM) με περιορισμένο προσωπικό για να βοηθήσουν στην επιτήρηση της κατάπαυσης του πυρός και να διασφαλίσουν την παράδοση της ανθρωπιστικής βοήθειας. Τέλος, το

---

⁶⁴ THOMASHAUSEN,σελ.31

⁶⁵United Nations, “Resolution 688 (5April 1991)”

⁶⁶United Nations, “Resolution 733 (23 January 1992),”UNSecurity Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/010/92/IMG/NR001092.pdf?OpenElement>.

Δεκέμβριο του 1992, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε το ψήφισμα 794. Καθόρισε, "ότι το μέγεθος της ανθρώπινης τραγωδία που προκλήθηκε από το σύγκρουση στη Σομαλία, επιδεινώνεται περαιτέρω από τα εμπόδια που δημιουργούνται στη διανομή της ανθρωπιστικής βοήθειας και αποτελεί απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια ». ⁶⁷ Η απόφαση αυτή προέβλεπε τη χρήση βίας δυνάμει του κεφαλαίου VII του Χάρτη για την αποκατάσταση της ειρήνης και της σταθερότητας στη Σομαλία. Η UNOSOM αυξήθηκε με 3.500 άτομα προσωπικό, και το Ενιαίο Task Force (UNITAF) δημιουργήθηκε με δύναμη 37,000 στρατιωτών.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ενέκρινε το ψήφισμα 794 ομόφωνα, μολονότι τα κράτη μέλη σημείωσαν τον έκτακτο χαρακτήρα της σύγκρουσης στη Σομαλία. Το ψήφισμα ήταν εξαιρετικά σημαντικό για τον καθορισμό του κανόνα της ανθρωπιστικής επέμβασης, δεδομένου ότι ήταν η πρώτη φορά που το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ εξουσιοδότησε ρητά τη χρήση βίας για να ανταποκριθεί σε μια ανθρωπιστική κρίση. Η κατάσταση στη Σομαλία δεν αποτελούσε σοβαρή απειλή για τους γείτονές της. Η ανθρωπιστική κατάσταση έκτακτης ανάγκης ήταν τρομερή, αλλά εκτυλισσόταν σε μεγάλο βαθμό εντός των κυρίαρχων συνόρων της Σομαλίας. Ως εκ τούτου, ο ΟΗΕ ανακήρυξε ότι μια αποκλειστικά εσωτερική κρίση αποτελεί απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Αυτό διαφέρει από την επέμβαση στο Ιράκ, καθώς εκεί το Συμβούλιο Ασφαλείας κατέστησε σαφές ότι η μεγάλες ροές προσφύγων στις γειτονικές χώρες, ήταν ο καθοριστικός παράγον για την ανακήρυξη της κατάστασης ως απειλής για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

Τον Μάρτιο του 1993, ο ΟΗΕ δημιούργησε στη Σομαλία την UNOSOMII. Η UNOSOMII ήταν υπεύθυνη για την οικοδόμηση ενός έθνους στη Σομαλία, συμπεριλαμβανομένων του αποπλισμού των εμπόλεμων ώστε να δημιουργηθεί σταθερότητα, της επιστροφής των προσφύγων, και της οικοδόμησης των οικονομικών και πολιτικών υποδομών. Αυτό αποδείχθηκε ότι ήταν μια τεράστια και επικίνδυνη αποστολή, και οι δυνάμεις άρχισαν να αποχωρήσει από τη Σομαλία στα τέλη του 1993 και στις αρχές του 1994 μετά την απώλεια 100 και πλέον ειρηνευτών σε μια σειρά περιστατικών, η πιο γνωστή από τις οποίες είναι το Black Hawk Down, όταν στρατεύματα των ειδικών δυνάμεων των ΗΠΑ σκοτώθηκαν.

Στο Ιράκ και τη Σομαλία διαπιστώθηκε ότι η ανθρωπιστική επέμβαση είναι αποδεκτή σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, εάν γίνεται με την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το

---

⁶⁷United Nations, "Resolution 794(3 December 1992)," UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/772/11/PDF/N9277211.pdf?OpenElement>.

ερώτημα του κατά πόσον ή όχι το Συμβούλιο Ασφαλείας είναι ο μόνος μηχανισμός μέσω του οποίου η ανθρωπιστική επέμβαση μπορεί να λάβει χώρα δεν έχει ακόμη απαντηθεί.

Ενώ ο κανόνας του δικαιώματος της επέμβασης υπό ορισμένες παραμέτρους καθιερώθηκε, δεν υπήρξε σαφής εντολή ως προς αυτό. Η αποτυχημένη επέμβαση στη Σομαλία ενισχύει τον κανόνα ότι μειώνεται δραστικά η πολιτική βούλησης της διεθνούς κοινότητας να υποστηρίξει την ανθρωπιστική επέμβαση. Αυτό τονίζει τη σύγκρουση μεταξύ της ανθρώπινης ασφάλειας και της εθνικής ασφάλειας. Κατά τη διάρκεια των προηγούμενων αρκετών δεκαετιών, η ανθρώπινη ασφάλεια έχει καταστεί ολοένα και πιο σημαντική. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το διεθνές δίκαιο συνεχίζει να κινείται σε μια κατεύθυνση όπου τα άτομα έχουν θεμελιώδη δικαιώματα. Τα κράτη μέλη είναι όλο και περισσότερο πρόθυμα να ενεργήσουν για την προστασία της ανθρώπινης ασφάλειας, και πολλές ανεπτυγμένες χώρες συμβάλουν στη χρηματοδότηση και στην παροχή πόρων για εξωτερική βοήθεια και διπλωματική επίλυση των συγκρούσεων.

Ωστόσο, τα κράτη που δεν είναι πρόθυμα να θέσουν σε κίνδυνο την εθνική τους ασφάλεια για να προστατεύσουν την ανθρώπινη ασφάλεια. Αυτό έχει δραματικές επιπτώσεις για την ευθύνη προστασίας, διότι, ενώ τα κράτη μπορεί να είναι πρόθυμα να δράσουν σε ορισμένες περιπτώσεις για να σταματήσουν τις μαζικές θηριωδίες, η διεθνής κοινότητα θα εξακολουθεί να διστάζει να δημιουργήσει ένα πλαίσιο ευθύνης προς αντίδραση, ιδιαίτερα αν αυτό προϋποθέτει ένοπλη επέμβαση.

1.7 Διεθνείς Απόψεις

i. Οι θέσεις της Διεθνούς Κοινότητας στην Παγκόσμια Διάσκεψη του 2005

Η ευθύνη προστασίας συνεχίζει να είναι μια αμφιλεγόμενη έννοια στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος, τόσο λόγω του κανονιστικού χαρακτήρα της όσο και για την εφαρμογή της. Κατά τη διάρκεια της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής το 2005, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), ο Καναδάς, και η Αφρικανική Ένωση ήταν οι κύριοι υποστηρικτές της αρχής της ευθύνης προστασίας. Μεταξύ των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, οι ΗΠΑ, η Ρωσία και η Κίνα εξέφρασαν σκεπτικισμό για την ευθύνη προστασίας κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής. Το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία ήταν υποστηρικτικές, από πολλές απόψεις, και οι ΗΠΑ εξέφρασαν σταδιακά υποστήριξη για ορισμένες πτυχές της ευθύνης προστασίας. Η Ρωσία και η Κίνα παρέμειναν διστακτικές σε όλη τη συζήτηση, λόγω των ανησυχιών ότι η συνιστώσα

της παρέμβασης θα χρησιμοποιηθεί καταχρηστικά.⁶⁸ Η άποψη της Αφρικανικής Ένωσης έχει εδώ ιδιαίτερη σημασία.

Η ανάπτυξη της αφρικανικής θέσης για την ευθύνη προστασίας είναι πολύ ενδιαφέρουσα και συνδέεται με συγκεκριμένα γεγονότα. Σύμφωνα με τον Οργανισμό Αφρικανικής Ενότητας (ΟΑΕ), τα κράτη της Αφρικής ήταν πολύ απρόθυμα να παρεμβαίνουν στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων κρατών και είχαν ακόμη και μια επιβεβλημένη απαγόρευση, με το επιχείρημα αυτό ήταν η ευθύνη του ΟΗΕ. Ωστόσο, η γενοκτονία της Ρουάντα ήταν ο καταλύτης για την επανεξέταση αυτής της πολιτικής.⁶⁹ Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, στο Χάρτη της Αφρικανικής Ένωσης (η περιφερειακή οργάνωση που αντικατέστησε τον ΟΑΕ), σύμφωνα με το άρθρο 4 (h), αντιστρέφεται πλήρως αυτή την πολιτική και προωθεί την περιφερειακή ευθύνη σε περίπτωση που ένα κράτος μέλος είναι απρόθυμο ή ανίκανο να αποτρέψει μαζικές αγριότητες. Στην πράξη, η Αφρικανική Ένωση έχει δυσκολία για την εφαρμογή της πολιτικής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 (h), και μεταξύ των αφρικανικών κρατών εξακολουθούν να υπάρχουν διαφωνίες σχετικά με τις παραμέτρους.

Ενώ η ηγεσία της ΑΕ βοήθησε στην προώθηση της ευθύνης προστασίας κατά τη διάρκεια της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής του 2005, ορισμένες χώρες εξέφρασαν επιφυλάξεις. Για παράδειγμα, η Τανζανία ήταν διστακτική στο να δοθεί προτεραιότητα σε αξιοσημείωτες τραγωδίες σε βάρος της καθημερινής ταλαιπωρία πολλών Αφρικανών που οφείλονται στη φτώχεια.

Η Νότια Αφρική, ήταν ανήσυχη για τη συνεχιζόμενη έλλειψη μιας διεθνούς συναίνεσης με τις βασικές αρχές της ευθύνης προστασίας. Είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί η διχόνοια στο εσωτερικό της Αφρικής, παρά την πρόθεση της ηγεσίας της Αφρικανικής Ένωσης να υποστηρίξει την αρχή. Τα αφρικανικά κράτη δεν μπορεί να θεωρηθούν ως βασικά κράτη για τους σκοπούς της στήριξης του κανόνα. Ωστόσο, η θεσμοθέτηση της ευθύνης προστασίας στις αρχές του Χάρτη της Αφρικανικής Ένωσης, και το γεγονός ότι η Αφρική έχει εργαστεί για να ανταποκριθεί στις κρίσεις στην αφρικανική ήπειρο, δείχνουν ενίσχυση της αρχής.

---

⁶⁸BELLAMY,σελ.151-152

⁶⁹WILLIAMS, σελ.399

ii. Η συζήτηση στη Γενική Συνέλευση το 2009

Μετά τη συζήτηση σχετικά με την ευθύνη προστασίας στην Παγκόσμια Διάσκεψη του 2005, και τις δράσεις της Αφρικανικής Ένωσης να θεσμοθετήσει τον κανόνα της ευθύνης προστασίας, μετέπειτα συζητήσεις έχουν επίσης εργαστεί για την προώθηση και αποδοχή της αρχής ως κανόνα δικαίου. Σε μια συζήτηση της Γενικής Συνέλευσης τον Ιούλιο του 2009, οι έντονες διαφορές στο εσωτερικό της διεθνούς κοινότητας για τον ορισμό και τις παραμέτρους της ευθύνης προστασίας ήταν σαφώς ορατές. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια της συζήτησης, η Νικαράγουα υποστήριξε ότι κατά τη διάρκεια της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής, είχε μόλις υιοθετηθεί η αρχή και εξέφρασε την αντίληψη ότι θα έπρεπε να έχει συζητηθεί περαιτέρω. Ο εκπρόσωπός της εξέφρασε επίσης την άποψη ότι στο παρόν στάδιο το δικαίωμα επέμβασης θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί.⁷⁰

Η Σουαζιλάνδη εξέγειρε περαιτέρω ανησυχίες σχετικά με τις διαβεβαιώσεις ότι οι κατοχικές δυνάμεις είναι υπεύθυνες για τους πληθυσμούς σε όλες τις χώρες που έχουν εισβάλει στο πλαίσιο της εφαρμογής της ευθύνης προστασίας. Η Σουαζιλάνδη αμφισβήτησε τη δυνατότητα του Συμβουλίου Ασφαλείας να εγκρίνει μια στρατιωτική επέμβαση 'έγκαιρα', αποτελεσματικά και με δίκαιο τρόπο.⁷¹ Τέλος, ο εκπρόσωπος στο Σουδάν μίλησε επίσης για τη γενοκτονία στη Ρουάντα το 1994, με το επιχείρημα ότι δεν ήταν η έλλειψη εντολής στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, που απέτυχε να σώσει ζωές, αλλά μάλλον η έλλειψη πολιτικής βούλησης του Συμβουλίου Ασφαλείας για να δράσει και να σταματήσει τη σφαγή.⁷²

Παρά το γεγονός ότι πολλές χώρες εκφράζουν ανησυχία για την ευθύνη προστασίας, άλλοι προσφέρουν υποστήριξη. Η Σλοβακία, ως χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέφρασε την ισχυρή υποστήριξη στην αρχή της ευθύνης προστασίας, χαρακτηρίζοντάς τη ένα από τα πιο σημαντικά επιτεύγματα της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής του 2005. Το Τιμόρ-Λέστε εξέφρασε την υποστήριξή του για την προσέγγιση των τριών πυλώνων που περιγράφονται στην αρχική έκθεση της ευθύνης προστασίας.

Στην έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας, ο πρώτος πυλώνας είναι φυσικά η ευθύνη κάθε επιμέρους κράτους να προστατεύσει τους πολίτες του, ο δεύτερος

---

⁷⁰ General Assembly, "Delegates Weigh Legal Merits of Responsibility to Protect Conceptas General Assembly Concludes Debate," (28 July 2009), σελ. 1.

⁷¹ Όπως παραπάνω, σελ. 7

⁷² Όπως παραπάνω, σελ. 11

πυλώνας είναι η διεθνής βοήθεια και ενίσχυση για την πρόληψη των φρικαλεοτήτων και ο τρίτος πυλώνας είναι η αποφασιστική δράση για την αντιμετώπιση των φρικαλεοτήτων. Το Τιμόρ-Λέστε ιδιαίτερα επαινεί το πυλώνα που δίνει έμφαση στην πρόληψη φρικαλεοτήτων και στην ενίσχυση των κρατών που θέλουν να ενεργούν υπεύθυνα προς τους πολίτες τους, αλλά ίσως δεν έχουν επαρκή μέσα.⁷³ Τέλος, η Μποτσουάνα αναγνώρισε επίσης την ευθύνη προστασίας ως κεντρική αρχή της διεθνούς κοινότητας και τόνισε ότι τα κράτη έχουν υποχρέωση για την προστασία των πληθυσμών σε κίνδυνο.⁷⁴

Η συζήτηση και οι γενικές απόψεις πολλών κρατών στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας είναι σημαντικές γιατί τονίζουν τη συνεχιζόμενη έλλειψη συναίνεσης όσον αφορά την ευθύνη προστασίας. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης Παγκόσμιας Διάσκευσης Κορυφής υπήρξε διαφωνία μεταξύ των κρατών μελών του ΟΗΕ και ακόμη και μεταξύ των κρατών των περιφερειακών οργανώσεων των οποίων η ηγεσίες υποστήριξαν την ευθύνη προστασίας.

Ωστόσο, ένας σχετικά μικρός αριθμός των κρατών έχει καταφέρει μέσα από τις διαφωνίες να καταλήξει σε συναίνεση για ορισμένες πτυχές της αρχής⁷⁵. Η συζήτηση του 2009 επιτρέπει μια ευρύτερη διατομή της διεθνούς κοινότητας να εκφράσει τις απόψεις της σχετικά με την ευθύνη προστασίας. Οι αποκλίνουσες αυτές απόψεις αναδεικνύουν τόσο την υπόσχεση όσο και τις παγίδες της ευθύνης προστασίας. Παρά τα οφέλη της ευθύνης προστασίας για την ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά ζητήματα. Ο κανόνας της ανθρωπιστικής επέμβασης με την χορήγηση άδειας από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Η προσθήκη της δυνατότητας στρατιωτικής επέμβασης επισκίασε σε μεγάλο βαθμό το υπόλοιπο των πτυχών της ευθύνης προστασίας που επικεντρώνονται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων για την πρόληψη κρίσεων και στην αρωγή για τα κράτη ώστε να ανακάμψουν από μαζικές θηριωδίες.

Η διεθνής κοινότητα δεν μπορεί να για υποχρεώσεις που απορρέουν από την ευθύνη προστασίας όταν δεν υπάρχει πολιτική βούληση των κρατών για να εφαρμόσουν δύσκολες και δαπανηρές λύσεις. Η περίπτωση της Κένυα καταδεικνύει τα πλεονεκτήματα της ευθύνης προστασίας όταν η διεθνής κοινότητα επιστρατεύει λύσεις για την κρίση με ένα βιώσιμο και συνεκτικό τρόπο. Στην Κένυα, η διεθνής κοινότητα αντέδρασε έγκαιρα και με σταθερή και ενιαία διπλωματική πίεση, και το αποτέλεσμα ήταν ένα άμεσο τέλος στην κρίση και η υποστήριξη για να συνεχίσει να εργάζεται και να αντιμετωπίζει τα θεμελιώδη ζητήματα που

---

⁷³Όπως παραπάνω,σελ. 4-5

⁷⁴Όπως παραπάνω σελ.6

⁷⁵WILLIAMS, σ ε λ . 402

συνέβαλαν στη δημιουργία της κρίσης. Τέλος, η περίπτωση της Σομαλίας αποδεικνύει την έλλειψη της ικανότητας της διεθνούς κοινότητας να ανταποκριθεί σε μια κρίση, όταν δεν υπάρχει πολιτική βούληση για δέσμευση και εξεύρεση λύσης αποκλειστικά και μόνο λόγω των υποχρεώσεων που απορρέουν από την ευθύνη προστασίας. Η Σομαλία αντιπροσωπεύει τελικά την έλλειψη συνέπειας με την οποία εφαρμόζεται η ευθύνη προστασίας, γεγονός που αποτελεί θεμελιώδη αδυναμία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

2.1 Οι βασικές πτυχές της Ευθύνης Προστασίας

Σε απάντηση της έντονη συζήτησης σχετικά με την ανθρωπιστική παρέμβαση και την αντίδραση του Συμβουλίου Ασφαλείας για το πώς αντιμετώπισε την κρίση στο Κοσσυφοπέδιο, η канаδική κυβέρνηση αποφάσισε να συστήσει μια ανεξάρτητη επιτροπή, τη Διεθνή Επιτροπή για την Επέμβαση και την Κρατική Κυριαρχία (ΔΣΕΣ) το 2000, από την οποία καθιερώθηκε η φράση «ευθύνη προστασίας».⁷⁶ Η Ευθύνη Προστασίας προέκυψε από μια ευρύτερη κατανόηση της εθνικής κυριαρχίας, καθώς η ευθύνη καθεαυτή παραβιάζει τα κυριαρχικά δικαιώματα ενός κράτους για να διατηρήσει την ευημερία του άμαχου πληθυσμού. Περιορισμός της κυριαρχίας ενός κράτους δικαιολογείται για τέσσερα συγκεκριμένα εγκλήματα δηλαδή γενοκτονία, εθνοκάθαρση, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και εγκλήματα πολέμου.

Η Ευθύνη Προστασίας μετατοπίζει το κέντρο βάρους από το αμφίβολο δικαίωμα μιας εξωτερικής παρέμβασης στην αδιαμφισβήτητη ευθύνη ενός κυρίαρχου κράτους να προστατεύσει τον πληθυσμό του από στοχευόμενες πολιτικές πιέσεις. Η ευθύνη προστασίας δεν θεωρείται ούτε ένα θέμα στρατιωτικής παρέμβασης ούτε ένας άτυπος ανταγωνισμός μεταξύ της κρατικής κυριαρχίας και της ατομικής προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁷⁷

Η αρχή της Ευθύνης Προστασίας περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:

- Η πρωταρχική ευθύνη για την προστασία των δικαιωμάτων εναπόκειται πρώτα απ' όλα στο κάθε κράτος, ωστόσο αναγνωρίζεται ως βασικό στοιχείο ότι η κρατική κυριαρχία δεν περιλαμβάνει μόνο δικαιώματα, αλλά και αυξημένες υποχρεώσεις προς τους πολίτες.
- Αναγνωρίζεται ωστόσο ότι αν τα μεμονωμένα κράτη δεν επιθυμούν ή αδυνατούν να προστατεύσουν τους πολίτες τους από γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, η ευθύνη για την Προστασία μετατοπίζεται προς τη διεθνή κοινότητα.

---

⁷⁶ EVANS,G. ' The Responsibility to Protect: Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All', (Washington DC, Brookings Institution 2008), σελ.38-43

⁷⁷ Stanley Foundation, Policy Memo (2010)

- Αναγνωρίζεται ότι η ευθύνη της διεθνούς κοινότητας είναι ένα συνεχές καθήκον που συμπεριλαμβάνει διπλωματικές, ανθρωπιστικές και άλλες μεθόδους, ώστε να βοηθήσει στην προστασία του άμαχου πληθυσμού.

- Αναγνωρίζεται επίσης ότι αν όλα τα παραπάνω μέτρα είναι ανεπαρκή, το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει το δικαίωμα να αναλάβει δράση βάσει του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, συμπεριλαμβανομένης της δράσης στρατιωτικής επέμβασης, αν έτσι χρειαστεί.⁷⁸

2.2 Το Νομικό και πολιτικό πλαίσιο της Ευθύνης Προστασίας

Ο κύριος σκοπός αυτής της υποενότητας είναι να καταλάβουμε τι ακριβώς είναι η Ευθύνη Προστασίας. Θα συζητήσουμε πρώτα το πεδίο εφαρμογής και τα όρια της Ευθύνης Προστασίας. Στη συνέχεια θα αναλύσουμε τις νομικές συνέπειες που απορρέουν από τα εγκλήματα διεθνούς δικαιοδοσίας όπως της γενοκτονίας, των εγκλημάτων πολέμου, της εθνοκάθαρσης και των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Η νομική υποχρέωση του κράτους για την προστασία από τα τέσσερα αυτά εγκλήματα θα πρέπει να εξετάσει ώστε εν συνεχεία να εξετάσουμε την υπόθεση για το αν η υποχρέωση της διεθνούς κοινότητας είναι αμιγώς νομικής ή και πολιτικής φύσης.

*i. Το Κράτος στο Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και στην Ανθρωπιστική προστασία εν γένει.*⁷⁹

Η έννοια της Ευθύνης Προστασίας έχει τα θεμέλιά της στην διαμόρφωση προτύπων κρατικής συμπεριφοράς για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ανθρωπιστική προστασία, με την έννοια της ανθρώπινης ασφάλειας, η οποία διαμορφώθηκε κυρίως μετά το τέλος του Β Παγκοσμίου Πολέμου και στην αναδυόμενη πρακτική των κρατών, των περιφερειακών οργανώσεων και των Ηνωμένων Εθνών . Ως εκ τούτου, η αρχή της Ευθύνης Προστασίας εντοπίζεται στο σημείο όπου συναντώνται 3 διαφορετικές νομικές αρχές. Η πρώτη είναι η αρχή της κυριαρχικής ισότητας των κρατών, η δεύτερη είναι η αρχή της μη επέμβασης και η απαγόρευση χρήσης βίας , όπως προκύπτει και εκφράζεται από τον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών καθώς και από το καθεστώς της προστασίας των αμάχων που εντοπίζεται όχι μόνο στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο , αλλά και στο Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και στο Διεθνές Ποινικό

⁷⁸ DU PLESSIS, M. “Chinese Arms Destined to Zimbabwe over South African Territory: The R2P Norm and the Role of the Civil Society(African Security review 2008), σελ. 19-21.

⁷⁹MIKULASCHEK,C.R.“ActualizingtheResponsibilitytoProtect:Reportofthe43rdConferenceontheUnited NationsoftheNextDecade”,(StanleyFoundation2009),σελ.11-12

Δίκαιο.⁸⁰ Ειδικά για την τελευταία αρχή, οι κανόνες που απαρτίζουν το καθεστώς προστασίας είναι τόσο ξεχωριστοί επειδή θεμελιωδώς ασχολούνται με την προστασία των φυσικών προσώπων και όχι με την προστασία των συνόρων ενός κράτους. Από το 1948 και έπειτα, η έκδοση αρκετών βασικών διεθνών κειμένων για τα ανθρώπινα δικαιώματα έχει αποτελέσει νομικό σημείο αναφοράς για την κρατική συμπεριφορά και έχει αναδυθεί ένα παγκόσμιο νομικό καθεστώς που εξουσιοδοτεί τόσο τις εθνικές αρχές όσο και τη διεθνή κοινότητα ως προς την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είτε των ατομικών και των συλλογικών.⁸¹ Τα ανθρώπινα δικαιώματα βρίσκονται, πλέον, στο επίκεντρο και στοιχειοθετούν μια νέα και αυστηρή υποχρέωση του κράτους προς τους πολίτες του. Η υποχρέωση προστασίας αυτή θεμελιώνεται τόσο από τα συμπεράσματα των διασκέψεων κορυφής όσο και από τα σύμφωνα Ανθρωπίνων δικαιωμάτων και καθιερωμένους κανόνες και αρχές του εθιμικού δικαίου και είναι καθολικά δεσμευτική. Οι διατάξεις σχετικά με την ευθύνη προστασίας δεν αναφέρονται σαφώς στις εν λόγω πηγές ωστόσο ανακλώνται σαφώς μέσα από τα κείμενα αυτά.⁸²

Είναι κοινώς αντιληπτό σήμερα ότι ο τρόπος που ένα κράτος προστατεύει τους πολίτες του έχει πλέον γίνει ένα θέμα διεθνούς ενδιαφέροντος. Οι συγκρούσεις, τις οποίες η διεθνής κοινότητα παρακολούθησε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, αποτέλεσαν το ισχυρό υπόβαθρο για την ανάδυση της ευθύνης προστασίας. Η ιδέα της προστασίας των πληθυσμών σε μεγάλο βαθμό θεωρείται ως μια απάντηση στην μακροχρόνια δυσαρέσκεια για την αποτυχία της διεθνούς κοινότητας να αναλάβει δράση για την αντιμετώπιση μαζικών παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αλλά αυτή η απαίτηση για την ατομική ανθρώπινη προστασία έχει στην πραγματικότητα ξεκινήσει στο τέλος του Β Παγκοσμίου Πολέμου με τη δημιουργία των Ηνωμένων Εθνών και την έγκριση του καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, όπου αναγνωρίζεται η πρόληψη των συγκρούσεων και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών μεταξύ των σκοπών και των αρχών του νεοσυσταθέντος οργανισμού.⁸³ Τα άρθρα 55 και 56 του Χάρτη υποχρεώνουν κάθε μέλος των Ηνωμένων Εθνών να αναλάβει και κοινή και

---

⁸⁰WELSH, J.M. BANDA, M., 'International Law and the Responsibility to Protect: Clarifying or Expanding State's Responsibilities?' (Global Responsibility to Protect, 2:2, 2010), σελ. 121.

⁸¹JOYNER, C.C. "The Responsibility to Protect: Humanitarian Concern and the Lawfulness of Armed Intervention", (Virginia Journal of International Law Association 2007), σελ. 701-703.

⁸²GIERYCZ, D. 'The Responsibility to Protect: A legal and Rights-based Perspective', (Global Responsibility to Protect, Τόμος 2, 2010) σελ. 103

⁸³Άρθρα 1(1) and 1(3) UN Charter

ξεχωριστή δράση για να διασφαλιστεί ο καθολικός σεβασμός και η αποτελεσματική προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών.

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αναφέρει το σεβασμό του κράτους δικαίου ως ένα εργαλείο για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αν και η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν αναγνωρίστηκε ως κείμενο νομικά δεσμευτικό σήμερα ευρέως θεωρείται ότι έχει αποκτήσει το καθεστώς του εθιμικού δικαίου, λόγω της τεράστιας επιρροής της πάνω σε όλες τις σύγχρονες συνταγματικές αρχές.⁸⁴ Είναι σαφές ότι υπάρχει μια αυξανόμενη αναγνώριση του γεγονότος ότι η έννοια της ασφάλειας πρέπει να περιλαμβάνει τόσο την έννοια της ατομικής ασφάλειας όσο και την παραδοσιακή έννοια της κρατικής ακεραιότητας.

Η ατομική ασφάλεια περιλαμβάνει όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ασφάλειας, δηλαδή τη φυσική ασφάλεια, την οικονομική και κοινωνική ευημερία, το σεβασμό της αξιοπρέπειάς και την αξία της ανθρώπινης ζωής. Με λίγα λόγια περιλαμβάνει την προστασία όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών Ελευθεριών.⁸⁵ Ωστόσο, η ευθύνη προστασίας δεν επιδιώκει να επιλύσει όλα τα προβλήματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον κόσμο. Ασχολείται μόνο με τα πιο σοβαρά εγκλήματα που απασχολούν τη διεθνή κοινότητα και συγκεκριμένα τη γενοκτονία, τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και την εθνοκάθαρση.⁸⁶

Οι προσπάθειες για να εφαρμοστεί η ευθύνη προστασίας σε άλλες καταστροφές, όπως η κλιματική αλλαγή και η υπερθέρμανση του πλανήτη, η πρόληψη και προστασία από πανδημίες όπως το HIV / AIDS υπονομεύει τελικά την ίδια τη φύση της ευθύνης προστασίας.⁸⁷

---

⁸⁴The UN Security Council and

the Responsibility to Protect: Policy, Process and Practice, 39th International Peace Institute Seminar 2010, σελ. 88

⁸⁵ICISS(2010 a), παρα. 2.21

⁸⁶GIERYCZ, σελ. 111

⁸⁷MIKULASCHEK, σελ. 21-22

ii. Μαζικά Εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και το πεδίο εφαρμογής της Ευθύνης Προστασίας

Το πόρισμα της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής του 2005 προσδιορίζει σαφώς πρόληψη και τη συλλογική δράση για 4 κατηγορίες εγκλημάτων στο πλαίσιο της ευθύνης προστασίας: γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου, εθνοκάθαρση και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

Τα μαζικά εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας προκαλούν σοβαρές διεθνείς νομικές συνέπειες σε όλες τις περιστάσεις. Η γενοκτονία και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας θεωρούνται πάντα εγκλήματα, είτε λαμβάνουν χώρα σε καιρό πολέμου ή είτε σε περίοδο ειρήνης και ούτε ασυλίες, ούτε περιορισμοί στην ποινική ευθύνη που εφαρμόζονται. Τα εγκλήματα αυτά εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της αρχής της οικουμενικής δικαιοδοσίας των εθνικών δικαστηρίων ή η απαιτούν την έκδοση του κρατούμενου, γεγονός που συνεπάγεται αυξημένες υποχρεώσεις για τα κράτη να συνεργαστούν και να μην παράσχουν αμνηστία με κανέναν τρόπο στους δράστες αυτών των εγκλημάτων.⁸⁸ Δεδομένων των περιορισμένων περιστάσεων στις οποίες μπορεί να εφαρμοστεί η ευθύνη προστασίας, είναι απαραίτητο να προσδιοριστούν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά που καθορίζουν τα μαζικά εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.⁸⁹

1. Το έγκλημα πρέπει να είναι σημαντικής έκτασης, πράγμα που σημαίνει ότι η διάπραξη του είναι εκτεταμένη ή συστηματική ή αποτελεί μέρος ενός σχεδίου μεγάλης κλίμακας. Με λίγα λόγια, το έγκλημα πρέπει να πληροί αυτό το ουσιαστικό κριτήριο του που αναπτύχθηκε από τις αποφάσεις διεθνών και *ad hoc* ποινικών δικαστηρίων.
2. Το έγκλημα μπορεί να συμβεί σε καιρό πολέμου ή σε καιρό ειρήνης, είτε σε χρόνο βίαιων κοινωνικών αναταραχών που μπορεί να είναι είτε διεθνούς είτε μη διεθνούς χαρακτήρα.
3. Το έγκλημα πρέπει να χαρακτηρίζεται με βάση το συμβατικό διεθνές ποινικό δίκαιο ως πράξη γενοκτονίας, ως παραβίαση των νόμων και των εθίμων του πολέμου, ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, ή ως το αναδυόμενο έγκλημα της εθνοκάθαρσης.
4. Το έγκλημα πρέπει να αποτελεί το αποτέλεσμα της εκτέλεσης της μιας απόφασης μιας ισχυρής κοινωνικής ομάδας (συμπεριλαμβανομένων ανταρτών ή ηγετών τρομοκρατικών ομάδων) που σχεδίασε την τέλεση του εγκλήματος ή ήταν η κορυφαία δράστης του εγκλήματος.

---

⁸⁸GIERYCZ,σελ.111

⁸⁹D.SCHEFFER,“AtrocityCrimesFramingtheResponsibilitytoProtect”, (*CaseW.Res.J.Int’LL*,2007-08),σελ.117-119

5. Η ισχύς νόμων και εθιμικών κανόνων Διεθνούς Δικαίου για το συγκεκριμένο έγκλημα που να υποχρεώνουν τα κράτη να διώκουν τους δράστες αυτών των εγκλημάτων ενώπιον δικαστηρίου που έχει δεόντως συσταθεί για το σκοπό αυτό.

Ένας μεγάλος αριθμός υποθέσεων μαζικών εγκλημάτων θηριωδίας εκδικασθεί και οι δράστες τους έχουν καταδικαστεί ενώπιον διαφόρων δικαστηρίων. Η αναγνώριση της γενοκτονίας, των εγκλημάτων πολέμου, της εθνοκάθαρσης και των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας ως προϋπόθεση για δράση στο πλαίσιο της ευθύνης προστασίας αντλεί μεγάλο μέρος της νομιμότητάς της από τη νομολογία των διεθνών και *ad hoc* ποινικών δικαστηρίων που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, όπως τα Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια για την Πρώην Γιουγκοσλαβία (ICTY) και τη Ρουάντα (ICTR), το Ειδικό Δικαστήριο για τη Σιέρα Λεόνε, και το μόνιμο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ΔΠΔ).

Κατά τη διάρκεια αυτής της δεκαετίας και στον εικοστό πρώτο αιώνα, αρκετοί δράστες διώχθηκαν για τα μαζικές θηριωδίες που διαπράχθηκαν στα Βαλκάνια, τη Ρουάντα, τη Σιέρα Λεόνε, τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, την Ουγκάντα, το Σουδάν (Νταρφούρ), το Κοσσυφοπέδιο και το Ανατολικό Τιμόρ. Ακόμα και τα φρικτά εγκλήματα που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια των Ερυθρών Χμερ στα 1975-1979 τελικώς διώχθηκαν ποινικά ενώπιον των Έκτακτων Τμημάτων των Δικαστηρίων της Καμπότζης.⁹⁰ Αυτά τα εγκλήματα έχουν κωδικοποιηθεί ως αρμοδιότητα του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου που φέρει στο προσκήνιο συνεχώς το θέμα της άσκησης ατομικής ποινικής ευθύνης για τέτοια εγκλήματα.

iii. Εγκλήματα μεγάλης αγριότητας

Για να κατανοήσουμε το τι δικαιολογεί την εφαρμογή της Ευθύνης Προστασίας, το πόρισμα της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής του 2005 προσδιορίζει τις περιπτώσεις της πρόληψης τεσσάρων εγκλημάτων όπως της γενοκτονίας, των εγκλημάτων πολέμου, της εθνοκάθαρσης και των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Κάθε ένα από αυτά τα εγκλήματα έχει εξεταστεί εκτενώς και ορίζεται από τα διεθνή δικαστήρια στα καταστατικά τους κείμενα και τη νομολογία τους. Το Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, ιδίως, παρέχει τους πιο εξελιγμένους ορισμούς για τα εγκλήματα αυτά, που προέρχονται τόσο από το δίκαιο των συνθηκών όσο και από το εθμικό διεθνές δίκαιο.⁹¹

---

⁹⁰SCHEFFER, σελ.117-119

⁹¹Άρθρα6-8RomeStatuteoftheICC

Η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου στην υπόθεση Barcelona Traction υπογραμμίζει ότι οι κανόνες που απαγορεύουν τη διάπραξη εγκλημάτων μαζικής θηριωδίας θεωρούνται ευρέως ότι είναι αναγκαστικοί κανόνες του διεθνούς δικαίου και οι παραβίαση τους μπορεί να οδηγήσει τελικά σε erga omnes υποχρεώσεις που οφείλονται στη διεθνή κοινότητα ως σύνολο.⁹² Από τη στιγμή που η διεθνής κοινότητα είχε κάνει σαφές ότι τα πρόσωπα που διαπράττουν ή να σχεδιάζουν κατάφωρες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορούν να θεωρηθούν προσωπικά υπεύθυνα ενώπιον διεθνών δικαστηρίων ποινικής δικαιοδοσίας, έγινε ολοένα και πιο δύσκολο να συντηρηθεί ένα παγκόσμιο σύστημα το οποίο να συμμορφώνεται απόλυτα στις απαιτήσεις της κρατικής κυριαρχίας και να μην επεμβαίνει για την αντιμετώπιση αγριότητων που διαπράχθηκαν από τις κυβερνήσεις κατά των ίδιων των πολιτών τους.⁹³

Στην έκθεσή της, η ICISS τόνισε αυτή την αποσύνδεση από το δικαστικό ακτιβισμό της δεκαετίας του 1990 και τη συνεχιζόμενη αδυναμία της διεθνούς κοινότητας να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στην αγριότητα των εγκλημάτων κατά του άμαχου πληθυσμού. Το επόμενο λογικό βήμα ήταν να συνδέσει τα εγκλήματα αυτά με την αρχή της ευθύνης προστασίας, και αυτό είναι ακριβώς που έκανε και η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το 2005, όταν περιόρισε τη χρήση της ευθύνης προστασίας μόνο για την πρόληψη των εγκλημάτων που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Παρά το γεγονός ότι τα κείμενα του Διεθνούς Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Ανθρωπιστικού Δικαίου παρέχουν σαφείς ορισμούς της γενοκτονίας, των εγκλημάτων πολέμου, της εθνοκάθαρσης και των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, δεν υπάρχει συναίνεση ως προς το μέγεθος πέραν του οποίου η διάπραξη αυτών των εγκλημάτων παύει ουσιαστικά να είναι ένα εσωτερικό ζήτημα. Η εμπειρία από τη γενοκτονία στη Ρουάντα και την κρίση στο Νταρφούρ, σαφώς πιστοποιούν το γεγονός ότι δαπανήθηκε πολύτιμος χρόνος στο συζητηθούν αυτά τα δυσοίωνα γεγονότα, αντί να ληφθούν μέτρα αντιμετώπισης.⁹⁴

Η προϋπόθεση όπου ένα κράτος «αδυνατεί πρόδηλα να προστατεύσει» στα πλαίσια εφαρμογής του τρίτου πυλώνα μπορεί να είναι επιδεκτική πολλών και υποκειμενικών

---

⁹²ICJ, Barcelona Traction case, (Belgium v. Spain), *ICJ Reports 1970*, σελ. 3, παρα. 33

⁹³SCHEFFER, σελ. 116-117

⁹⁴D. KUWALI, "The Conundrum of Conditions for Intervention under Article 4(h) of the African Union Act", (*Africa Security Review* 2008), σελ. 92-93

ερμηνειών. Η διεθνής κοινότητα, όταν απαιτείται παρέμβαση, οφείλει να αποδείξει ότι οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός του κράτους, στο οποίο πρόκειται να παρέμβει έχουν φτάσει σε τέτοιο μέγεθος που να «σοκάρουν την ανθρωπότητα». Είναι αλήθεια ότι κάθε ανθρώπινη ζωή πρέπει να προστατεύεται. Ως εκ τούτου, δεν είναι ο αριθμός των θυμάτων που έχει σημασία η ύπαρξη κατάστασης "ανώτατης ανθρωπιστικής ανάγκης", όταν η μόνη ελπίδα της διάσωσης των ανθρώπινων ζωών εξαρτάται από την παροχή βοήθειας εκτός των ορίων του κράτους.⁹⁵

Όσον αφορά τις νομικές δεσμεύσεις των κρατών, η αρχή της ευθύνης προστασίας περιέχει 2 ευρείες ομάδες δεσμεύσεων. Η πρώτη αφορά τις ευθύνες που έχει ένα κράτος προς τους πολίτες του και οι οποίες είναι βαθιά ριζωμένες στο ισχύον διεθνές δίκαιο και σε μεγάλο βαθμό θεωρείται ότι αποτελούν αναγκαστικούς κανόνες του διεθνούς δικαίου. Το δεύτερο σύνολο υποχρεώσεων αφορά το δεύτερο και τρίτο πυλώνα της ευθύνης προστασίας που περιλαμβάνονται οι ευθύνες της διεθνούς κοινότητας να λάβει μέτρα για να βοηθήσει τα κράτη ή να αποτρέψει τις μαζικές αγριότητες και να προστατεύσει τους ευάλωτους πληθυσμούς, όταν το κράτος υποδοχής είναι προδήλως αδύναμο να το πράξει.

2.3 Η κύρια ευθύνη των Κρατών προς τους πολίτες τους

i. Γενοκτονία

Η νομική βάση για τη γενοκτονία εδραιώθηκε κατά τη διάρκεια της δίκης της Νυρεμβέργης το 1945 με αποτέλεσμα λίγο αργότερα, στα 1948, να έχουμε τη Σύμβαση για την Πρόληψη και την Τιμωρία του Εγκλήματος της Γενοκτονίας. Το κείμενο της Σύμβασης κυρίως δηλώνει ότι η γενοκτονία αποτελεί έγκλημα είτε όταν διαπράττεται σε καιρό ειρήνης ή σε καιρό πολέμου. Σύμφωνα με τη συμβουλευτική γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου για τις επιφυλάξεις της Σύμβασης για τη γενοκτονία, οι διατάξεις της Σύμβασης εκφράζουν προϋπάρχον διεθνές εθιμικό δίκαιο και συνεπάγονται υποχρεώσεις *erga omnes*.⁹⁶ Το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι η

---

⁹⁵WHEELER, J. 'Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society' (Oxford University Press, Oxford 2000) σελ. 34; KINDIKI, K. 'Humanitarian Interventions in Africa: The Role of International Organizations', (Doctoral Thesis, University of Pretoria, Pretoria 2005), σελ. 285

⁹⁶ICJ, *Advisory Opinion on the Reservations to the Genocide Convention*, ICJ Reports 1951, σελ. 23 και εξής.

απαγόρευση της γενοκτονίας αποτελεί *jus cogens* που είναι δεσμευτικός κανόνας για όλα τα κράτη μέλη, ανεξάρτητα από την επικύρωση ή μη της Σύμβασης.⁹⁷

Η σύμβαση υποχρεώνει αυστηρά όλα τα κράτη –μέρη σε αυτήν τόσο το να τιμωρούν όσο και να αποτρέπουν αυτό το διεθνές έγκλημα.⁹⁸ Ένα από τα ζητήματα σε σχέση με την εν λόγω διάταξη, το οποίο παραμένει ασαφές, είναι η ακριβής έκταση της ευθύνης του κράτους για την αποτροπή της γενοκτονίας και την τιμωρία των δραστών . Στην απόφασή του Φεβρουαρίου 2007, το Διεθνές Δικαστήριο εξέφρασε την άποψη ότι σχετικά με το άρθρο 1, η υποχρέωση για την πρόληψη της γενοκτονίας προϋποθέτει ότι τα κράτη θα πρέπει να χρησιμοποιούν όλα μέσα που είναι ευλόγως διαθέσιμα για την αποτροπή ενός τέτοιου εγκλήματος.⁹⁹ Αν και το Δικαστήριο δεν θεώρησε άμεση τη συμμετοχή της σερβικής κυβέρνησης στη διάπραξη της γενοκτονίας στη Σρεμπρένιτσα τον Ιούλιο του 1995, έχει ωστόσο αποδειχθεί ότι η σερβική κυβέρνηση παραβίασε το άρθρο 1 της Σύμβασης για τη Γενοκτονία, όταν απέτυχε να αποτρέψει τη γενοκτονία στη Σρεμπρένιτσα με το να μην χρησιμοποιήσει την επιρροή της στις βοσνιακές σερβικές δυνάμεις, και όταν απέτυχε να τιμωρήσει το έγκλημα της γενοκτονίας μη συλλαμβάνοντας και φέροντας ενώπιον του ICTY τους φυγόδικους, όπως ο Ratko Mladic και Radovan Karadzic.¹⁰⁰ Ως εκ τούτου, αυτό το καθήκον της πρόληψης είναι δεσμευτικό ως προς τη συμπεριφορά ενός κράτους και περιλαμβάνει σαφώς θετικές νομικές υποχρεώσεις που απορρέουν από τον πρώτο πυλώνα της ευθύνης προστασίας.

Το Δικαστήριο κάνει σαφή διάκριση μεταξύ της αξιόποινης πράξης της γενοκτονίας και της διεθνούς ευθύνης του κράτους για την πρόληψη και την τιμωρία της γενοκτονίας. Η μη τήρηση της υποχρέωσης δεν είναι μια εγκληματική πράξη και ένα μείζον πολιτικό ζήτημα σε εθνικό επίπεδο, αλλά η παραβίαση μιας διεθνούς υποχρέωσης η οποία μπορεί να προκαλέσει τη διεθνή ευθύνη του κράτους.¹⁰¹ Σε αυτή τη βάση, το Διεθνές Δικαστήριο επιβεβαίωσε το περιεχόμενο

---

⁹⁷ ICJ, *Case Concerning the Armed Activities on the Territory of the Congo*, (Democratic Republic of Congo v. Rwanda), 2002, παρα. 64

⁹⁸ άρθρο 1 Genocide Convention

⁹⁹ BELLAMY, A. & REIKER., σελ. 91

¹⁰⁰ ICJ, *Case concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*, February 26, 2007, 91, σελ. 138

¹⁰¹ Όπως παραπάνω

των υποχρεώσεων ενός κράτους υπό της Συμβάσεως για τη γενοκτονία.¹⁰² Η κρίση αυτή μπορεί να είναι το σημείο εκκίνησης για την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας.

Πράγματι, η υποχρέωση για την αποτροπή της γενοκτονίας, ως μια υποχρέωση *erga omnes*, θέτει το ζήτημα της γενικής υποχρέωσης των κρατών να αποτρέπουν την διάπραξη πράξεων που αντιβαίνουν σε κανόνες του γενικού διεθνούς δικαίου. Η υποχρέωση για την αποτροπή της γενοκτονίας θα μπορούσε τελικά να αποτελέσει τη βάση για την παροχή καθοδήγησης σχετικά με την ύπαρξη και την έκταση της ευθύνης προστασίας.

ii. Εγκλήματα πολέμου

Ομοίως, το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο (ΔΑΔ) παρέχει μια ισχυρή νομική βάση για την ευθύνη των κρατών να προστατεύουν τους πληθυσμούς τους από τα εγκλήματα πολέμου. Αυτά τα εγκλήματα για πρώτη φορά κωδικοποιήθηκαν από τις τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, οι οποίες αποτελούν εξέλιξη των ακόμη παλαιότερων προσπαθειών από τις μεγάλες δυνάμεις για να περιορίσουν τις επιπτώσεις του πολέμου με τις Συμβάσεις της Χάγης του 1899 και 1907. Εκεί κωδικοποιήθηκαν όλοι οι νόμοι και τα έθιμα του πολέμου.

Από την πρώτη Σύμβαση της Χάγης το 1899 ως σήμερα, η διεθνής κοινότητα εκφράζει όλο και περισσότερο την άποψη ότι οι εν λόγω νόμοι προορίζονται στο να περιορίσουν κατάφωρες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια του πολέμου, και ότι η παραβίαση των νόμων του πολέμου πράγματι συνεπάγεται τόσο ατομική όσο και συλλογική ποινική ευθύνη.¹⁰³ Οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 και τα πρωτόκολλα I και II του 1977 αποτελούν κωδικοποίηση νομικών αρχών, βάσει των οποίων μεμονωμένοι στρατιώτες, ανεξαρτήτως βαθμού ή θέσης στο πεδίο της μάχης, μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για εγκλήματα κατά των ατόμων που δεν συμμετέχουν ενεργά στις ένοπλες συγκρούσεις, δηλαδή κατά στρατιωτών που είναι εκτός μάχης και κατά αμάχων.¹⁰⁴ Οι άμαχοι πρέπει να προστατεύονται και να τυγχάνουν ανθρωπίνης μεταχείρισης σε όλες τις περιπτώσεις, χωρίς δυσμενή διάκριση.

---

¹⁰²Όπως παραπάνω, παρα.210

¹⁰³WILLS,S. “Military Intervention on Behalf of Vulnerable People: The Legal Responsibility of States and Organizations Engaged In Peace Support Operations” (*Journal of Conflict and Security Law* 2004) σελ.412

¹⁰⁴Άρθρο3 Geneva Convention RelativetotheProtectionof CivilianPersons in Time of War

Από τη μία πλευρά, το ΔΑΔ απαγορεύει σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ανθρωπιστικού δικαίου, όπως η δολοφονία, τα βασανιστήρια ή η απάνθρωπη μεταχείριση βιασμός, η εξαναγκαστική πορνεία, η κακομεταχείριση των κρατουμένων και η επιστράτευση και η χρησιμοποίηση παιδιών στρατιωτών. Από την άλλη πλευρά, το ΔΑΔ περιορίζει τις μεθόδους, τα μέσα και τις τακτικές του πολέμου. Κατά συνέπεια, τα εγκλήματα αυτά αναφέρονται απλώς σε παραβιάσεις της συμπεριφοράς του πολέμου ή στην αναλογικότητα των μέσων που χρησιμοποιούνται για στρατιωτικούς σκοπούς. Το ΔΑΔ απαγορεύει όλα τα μέσα και τις μεθόδους του πολέμου που προκαλούν περιττό τραυματισμό ή άσκοπη απώλεια ζωής ή μεγάλες ζημιές σε σχέση με το αναμενόμενο στρατιωτικό πλεονέκτημα, και ότι συμπεριφορές πολέμου όπου δεν γίνονται διακρίσεις μεταξύ των ενόπλων και μη μαχητών.

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι αυτές οι βασικές προϋποθέσεις ισχύουν τόσο στις διεθνείς όσο και εμφύλιες ένοπλες συγκρούσεις και ότι η απαγόρευση των σοβαρών παραβιάσεων των κανόνων αυτών είναι επιτακτικός κανόνας που έχει το status του *jus cogens*.¹⁰⁵ Τα καθήκοντα του κράτους που ορίζονται στο ΔΑΔ εκτείνονται πέρα από την υποχρέωση να απέχει από τη διάπραξη εγκλημάτων πολέμου και περιλαμβάνουν την υποχρέωση να τιμωρεί τους δράστες των παραβιάσεων, να αναλαμβάνει τη φροντίδα των αρρώστων και των τραυματιών σε συνεργασία με την Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού και να λαμβάνει μέτρα για την προστασία του άμαχου πληθυσμού.¹⁰⁶

Στο καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου παρέχεται στο δικαστήριο η δικαιοδοσία για εγκλήματα πολέμου, ιδίως όταν διαπράττονται σε ευρεία και συστηματική κλίμακα.¹⁰⁷ Αυτό προϋποθέτει ότι ένας σημαντικός αριθμός των εγκλημάτων πολέμου που επηρεάζουν έναν αρκετά μεγάλο αριθμό των θυμάτων ή πιθανών θυμάτων είναι κεντρικής σημασίας για την αξιολόγηση του αν και κατά πόσον τα εγκλήματα πολέμου αποτελούν πράγματι θηριωδίες ικανές να ενεργοποιήσουν την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας.¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ICJ, *Advisory Opinion on the Legality of the Threat and Use of Nuclear Weapons*, ICJ Reports (1996) 226, σελ. 257

¹⁰⁶BELLAMY, A., REIKE, R., σελ. 92

¹⁰⁷Άρθρο 8 Rome Statute of International Criminal Court

¹⁰⁸SCHEFFER, σελ. 133

iii. Εγκλήματα κατά της Ανθρωπότητας

Η έννοια των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας έχει υπάρξει στο εθιμικό διεθνές δίκαιο για περισσότερο από μισό αιώνα. Σήμερα, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, θεωρούνται ως τμήμα του *jus cogens* και, επομένως, αποτελούν κανόνες του γενικού διεθνούς δικαίου.¹⁰⁹ Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται στο προοίμιο της σύμβασης της Χάγης του 1907, που η ίδια βασίστηκε σε ένα σώμα αρχών που θεωρούνται ότι αποτελούν τους νόμους παγκόσμιας αποδοχής, όπως αυτοί αντικατοπτρίζονταν σε όλη την ιστορία της ανθρωπότητας και σε διαφορετικές κουλτούρες. Η κεντρική ιδέα αυτού του προοιμίου ήταν να υποδηλώσει ένα παγκόσμιο σώμα κοινών αξιών, οι περισσότερες από τις οποίες βασιζόνταν στα έθιμα του πολέμου.

Η πρώτη φορά που τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας εμφανίστηκαν στο θετικό διεθνές δίκαιο ήταν στον Χάρτη της Νυρεμβέργης. Από τότε δεν υπήρξε καμία διεθνή σύμβαση για τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, αν και αυτή η κατηγορία εγκλημάτων έχει συμπεριληφθεί στο καταστατικό του ΔΠΔ¹¹⁰ και στο καταστατικό για τα δικαστήρια για τη Ρουάντα και την πρώην Γιουγκοσλαβία. Ομοίως με τις υποχρεώσεις που σχετίζονται με την προστασία από γενοκτονία και εγκλήματα πολέμου, τα κράτη πρέπει να εξασφαλίζουν ότι τα όργανα και οι υπάλληλοί τους δεν διαπράττουν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Πέρα από αυτό, τα κράτη δεν πρέπει να αναθέτουν, ούτε να διαπράττουν άμεσα ούτε να ασκούν συνολικό έλεγχο σε ομάδες ή άτομα για τη διάπραξη εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, ακόμη και έξω από τη δικαιοδοσία τους. Τα κράτη δεν θα πρέπει να παρέχουν διευκολύνσεις ή να βοηθούν άλλα κράτη να διαπράττουν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας μέσα από την παροχή των όπλων, γνωρίζοντας ότι αυτά χρησιμοποιούνται για το σκοπό αυτό.

Σε αντίθεση με τη γενοκτονία, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας δεν απαιτούν απόδειξη της πρόθεσης για αφανισμό μιας συγκεκριμένης φυλετικής, εθνετικής ή θρησκευτικής ομάδας, αλλά μάλλον επικεντρώνονται σε εκτεταμένες και συστηματικές προσπάθειες με στόχο τον άμαχο πληθυσμό με τη χρήση παράνομων μορφών βίας, συμπεριλαμβανομένων των βίαιων πράξεων που αναφέρονται ως "σοβαρές παραβιάσεις των νόμων του πολέμου". Τα εγκλήματα που αναφέρονται στο πλαίσιο της παρούσας διάταξης δεν είναι μόνο μέρος του διεθνούς

---

¹⁰⁹ OREKELASHVILI, A. 'Peremptory Norms of International Law' (Oxford Monographs in International Law, Oxford University Press, 2009)

¹¹⁰ Άρθρο 7, §1 Rome Statute of the International Criminal Court

εθιμικού δικαίου, αλλά αποτελούν επίσης *jus cogens* που απαιτεί από τα κράτη να απέχουν από τη διάπραξη τους και να διερευνήσουν και να τιμωρήσουν τους αυτουργούς.¹¹¹

iv. Εθνοκάθαρση

Ο όρος εθνοκάθαρση δεν έχει κανέναν άμεσο νομικό όρο. Ωστόσο, οι διαφορετικές πρακτικές που συνιστούν την πράξη της εθνοκάθαρσης, όπως η καταστροφή των σπιτιών, καλλιεργειών ή πηγαδιών, η εκτεταμένη σεξουαλική βία ή οι δολοφονίες, μπορούν να χαρακτηριστούν ως σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και γενοκτονία. Οι παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που είναι στενά συνδεδεμένες με την πρακτική της εθνοκάθαρσης, είναι η απέλαση και η βίαιη μεταφορά πληθυσμών.¹¹²

Με απλά λόγια, η εθνοκάθαρση είναι η στοχευόμενη επίθεση σε μια συγκεκριμένη ομάδα εντός του άμαχου πληθυσμού με σκοπό την απομάκρυνση της εν λόγω ομάδας μόνιμα από το έδαφος κατ' απαίτηση των δραστών της επίθεσης. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη των στόχων της επίθεσης μπορεί να κυμαίνονται σε όλο το φάσμα των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, αλλά πρέπει να έχει στο επίκεντρό τους το έγκλημα της συνεχούς δίωξης.¹¹³

Φαίνεται ξεκάθαρα από τα παραπάνω ότι η ευθύνη του κράτους να προστατεύει τον πληθυσμό του από τη γενοκτονία, τα εγκλήματα πολέμου, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και την εθνοκάθαρση είναι καθιερωμένη στο διεθνές εθιμικό δίκαιο και αποτελεί *jus cogens*.¹¹⁴ Ως εκ τούτου, ο πρώτος πυλώνας της ευθύνης προστασίας αντανακλά ήδη υπάρχουσα νομική υποχρέωση που οφείλεται τόσο απέναντι στους πολίτες ενός κράτους όσο και στους πολίτες των χωρών που είναι υπό στρατιωτική κατοχή από της ένοπλες δυνάμεις του κράτους αυτού.¹¹⁵

---

¹¹¹BELLAMY,A. &REIKER.,σελ. 92-93

¹¹²άρθρο.7,§1 RomeStatuteoftheInternational Criminal Court

¹¹³SCHEFFER,σελ.129

¹¹⁴BELLAMY,A. &REIKER,σελ. 94

¹¹⁵ICJ,CaseConcerningtheArmedActivitiesintheTerritoryoftheCongo,παρα.217

2.4 Η ευθύνη της Διεθνούς Κοινότητας

Σε αυτή την ενότητα θα συζητήσουμε τη δεύτερη κατηγορία αρμοδιοτήτων στα πλαίσια του δεύτερου και τρίτου πυλώνα της ευθύνης προστασίας. Η διεθνής κοινότητα πρέπει να βοηθήσει το κράτος να εκπληρώσει την υποχρέωσή του να προστατεύει (πυλώνας 2) και να λαμβάνει έγκαιρα και αποφασιστικά μέτρα, όταν ένα κράτος είναι προδήλως αδύνατο να προστατεύσει τον πληθυσμό του από μαζικές θηριωδίες (πυλώνας 3). Είναι προφανές από τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω ότι οι υποχρεώσεις για την πρόληψη και την τιμωρία εγκλημάτων μαζικής θηριωδίας στο πλαίσιο του πρώτου πυλώνα έχουν τις ρίζες τους σε υφιστάμενους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Το ίδιο δεν μπορεί να υποστηριχθεί για τους πυλώνες 2 και 3 και για τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτούς.

Ο δεύτερος πυλώνας της ευθύνης προστασίας καθορίζει ορισμένες υποχρεώσεις για τα κράτη ώστε να ενθαρρύνουν και να βοηθήσουν τα άλλα κράτη, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση με τη διεθνή νομοθεσία. Επομένως, σύμφωνα με τη Σύμβαση για τη γενοκτονία, όλα τα κράτη είναι υποχρεωμένα να λαμβάνουν όλα τα εύλογα μέτρα για την πρόληψη και την τιμωρία του εγκλήματος της γενοκτονίας. Σύμφωνα με το Διεθνές Δικαστήριο, η υποχρέωση αυτή δεν περιορίζεται μόνο σε μια στρατιωτική επέμβαση με βάση τα όσα ισχύουν στο διεθνές δίκαιο. Ενώ τα κράτη δεν είναι υποχρεωμένα να εφαρμόζουν αναγκαστικά μέτρα ή να χρησιμοποιούν κάθε μέσο για την πρόληψη της γενοκτονίας, ωστόσο πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξουν ότι, όταν ένα τέτοιο έγκλημα λαμβάνει χώρα, εκείνα έχουν αναλάβει πρωτοβουλία και έχουν προσπαθήσει ουσιαστικά να αποτρέψουν την γενοκτονία.¹¹⁶ Τουλάχιστον, ο δεύτερος πυλώνας της ευθύνης προστασίας υποχρεώνει τη διεθνή κοινότητα να ενθαρρύνει τα κράτη να αναλάβουν τις ευθύνες τους για την προστασία του πληθυσμού από τη γενοκτονία και περιλαμβάνει τη νομική υποχρέωση να αναλαμβάνει θετική δράση για την αποτροπή της γενοκτονίας στο εσωτερικό ορισμένων κρατών ασκώντας την επιρροή που έχει σε αυτά.¹¹⁷

Το ΔΑΔ θέτει επίσης ένα ευρύ φάσμα των υποχρεώσεων στα πλαίσια του δεύτερου πυλώνα για τη διεθνή κοινότητα, σχετικό με τη συμμόρφωση στους διεθνείς κανόνες και έθιμα καθώς και την πρόληψη των εγκλημάτων πολέμου. Σύμφωνα με τις διατάξεις των Συμβάσεων της

---

¹¹⁶ICJ, *Case concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)*, February 26, 2007, παρα.425

¹¹⁷BELLAMY, A. & REIKER, σελ.94

Γενεύης του 1949, τα συμβαλλόμενα Μέρη έχουν την υποχρέωση να σέβονται και να διασφαλίζουν το σεβασμό για τις διατάξεις των Συνθηκών.¹¹⁸

Οι «προπαρασκευαστικές εργασίες» αναφέρουν ότι η πρόθεση ήταν να διασφαλιστεί ότι τα μέρη θα έκαναν ό,τι μπορούσαν για να εξασφαλίσουν την καθολική συμμόρφωση με τις αρχές του ανθρωπιστικού δικαίου που διέπουν τις συμβάσεις. Ως εκ τούτου, η διεθνής κοινότητα έχει την νομική υποχρέωση να παρέχει βοήθεια στα κράτη ώστε να εξασφαλίσει αυτή τη συμμόρφωση.¹¹⁹

Ο τρίτος πυλώνας της ευθύνης προστασίας συμπεριλαμβάνει την ευθύνη της διεθνούς κοινότητας να λαμβάνει έγκαιρα και αποφασιστικά μέτρα σε περιπτώσεις όπου ένα κράτος αδυνατεί προδήλως να προστατεύσει τον πληθυσμό του. Ορισμένοι σχολιαστές έχουν υποστηρίξει ότι η ευθύνη προστασίας δημιούργησε μια πρόσθετη υποχρέωση για τη διεθνή κοινότητα για την προστασία του άμαχου πληθυσμού από τα εγκλήματα μαζικής θηριωδίας. Θεωρούν ότι η ευθύνη προστασίας είναι ένα νέο ξεχωριστό διεθνές πρότυπο που πηγάζει σε τελική ανάλυση από την υποχρέωση για την πρόληψη και την τιμωρία των εγκλημάτων της γενοκτονίας. Κατά συνέπεια, η ευθύνη προστασίας απορρίπτει τη δυνατότητα της διεθνούς κοινότητας να επεμβαίνει μονίμως και ανεξέλεγκτα στα εσωτερικά ενός κράτους, αλλά δημιουργεί υποχρέωση για επέμβαση προκειμένου να προστατευθούν οι πληθυσμοί από την καταχρηστική συμπεριφορά ενός κράτους. Όλα τα κράτη έχουν πλέον επιβαρυνθεί με την ευθύνη να αναλαμβάνουν δράση για διακριτική παρέμβαση σε ανάλογες περιπτώσεις.¹²⁰ Τρεις πρόσφατες εξελίξεις στο διεθνές δίκαιο φαίνεται να υποστηρίζουν αυτή τη θέση: 1) ο προσδιορισμός των ευθυνών κράτους από το την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου 2) η αναδύομενη ιδέα των νομικών ευθυνών των διεθνών οργανισμών και 3) η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης για τη γενοκτονία.

i. Το σχέδιο άρθρων για την ευθύνη των κρατών στο Διεθνές Δίκαιο από την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου (εφ' εξής ILC)

Αυτή η έννοια της συλλογικής υποχρέωσης της διεθνούς κοινότητας υποστηρίζεται σθεναρά από το σχέδιο άρθρων της ILC για την ευθύνη των Κρατών. Πράγματι, το άρθρο 41 ορίζει ότι

---

¹¹⁸Κοινό άρθρο 1, 1949 Geneva Conventions

¹¹⁹BELLAMY, A. & REIKER, σελ. 94

¹²⁰HARBOUR, L. "The Responsibility to Protect as a Duty of Care in International Law and Practice", (Review of International Studies 2008)

όταν ένα κράτος προβεί σε σοβαρή παραβίαση αναγκαστικού κανόνα του διεθνούς δικαίου, και τα άλλα κράτη έχουν την υποχρέωση να συνεργαστούν για να θέσουν τέλος σε αυτή την κατάφορη παραβίαση χρησιμοποιώντας κάθε νόμιμο μέσο. Επιπλέον, τα κράτη δεν θα πρέπει να αναγνωρίσουν ως νόμιμη οποιαδήποτε κατάσταση που έχει δημιουργηθεί κατόπιν σοβαρής παράβασης κανόνων διεθνούς δικαίου, ούτε επίσημα ούτε με οποιαδήποτε πράξη από την οποία η αναγνώριση θα θεωρείται *de facto*.¹²¹ Οι κανόνες σχετικά με την απαγόρευση των εγκλημάτων πολέμου και των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, καθώς και με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου σε μεγάλο βαθμό θεωρούνται ότι εμπίπτουν στο καθεστώς του *jus cogens*. Αυτό επιβεβαιώθηκε από το Διεθνές Δικαστήριο, στη συμβουλευτική γνωμοδότηση του για την κατασκευή του Τείχους, όπου υποστηρίχθηκε ότι επρόκειτο για υποχρεώσεις *erga omnes*, ο σεβασμός των οποίων ήταν προς το έννομο συμφέρον όλων των κρατών.¹²²

Ως εκ τούτου, η διεθνής κοινότητα φαίνεται να έχει την υποχρέωση να συνεργαστεί για τον τερματισμό της παράνομης κατάστασης που έχει προκύψει από τη σοβαρή παραβίαση της απαγόρευσης εγκλημάτων μαζικής θηριωδίας, χρησιμοποιώντας κάθε νόμιμο μέσο.¹²³

Ωστόσο, το άρθρο 41 εκτείνεται και σε μια θετική υποχρέωση των κρατών να λαμβάνουν μέτρα επέμβασης μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, όταν άλλα ειρηνικά μέσα είναι ανεπαρκή για να σταματήσουν μια τέτοια παραβίαση.¹²⁴

ii. Οι νομικές ευθύνες των Διεθνών Οργανισμών

Εκτός από το σχέδιο άρθρων σχετικά με την ευθύνη των κρατών, η ILC έχει αρχίσει να καταρτίζει και σχέδιο άρθρων σχετικά με την ευθύνη των διεθνών οργανισμών. Σύμφωνα με το άρθρο 8, οι διεθνείς οργανισμοί πρέπει επίσης να θεωρούνται νομικά υπεύθυνοι για τις παραβιάσεις των διεθνών υποχρεώσεών τους. Αν υποτεθεί ότι το διεθνές δίκαιο υποχρεώνει τα κράτη και άλλους φορείς για την πρόληψη της γενοκτονίας, και ότι ο ΟΗΕ είναι σε θέση να το αποτρέψει μια τέτοια κατάσταση, η παράλειψη θα αποτελούσε παραβίαση της νομικής

---

¹²¹ILCDraftArticles40and41,A/CN.4/L.600,August2000

¹²²ICJ,LegalityoftheConstructionofa WallonthePalestinianTerritory,AdvisoryOpinion,ICJReports(2004), παρα.158

¹²³BELLAMY,A. &REIKER,σελ. 97

¹²⁴Όπως παραπάνω

υποχρέωσης.¹²⁵ Ο ΟΗΕ αναγνώρισε επίσημα την αποτυχία του να αποτρέψει τη γενοκτονία της Ρουάντα ως αποτυχία ολόκληρου του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών. Το σχέδιο άρθρων της ILC υποδηλώνει την πιθανότητα ότι αυτή η αποτυχία μπορεί στο μέλλον να αποκτήσει νομικό χαρακτήρα. Αλλά και πάλι, υπάρχουν αμφιβολίες για το αν η ερμηνεία αυτή είναι πιθανό να επιβεβαιωθεί από την πρακτική των κρατών.

iii. Η Απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης για τη γενοκτονία (Βοσνία-Ερζεγοβίνη εναντίον Σερβίας -Μαυροβουνίου)

Έχει υποστηριχθεί ότι η αρχή της ευθύνης προστασίας πρέπει να προσδιορίζεται πάντοτε σε συνδυασμό με την απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης για τη γενοκτονία, όπου θεσπίζεται ένα νομικό καθήκον προς παρέμβαση εκ μέρους του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και των μόνιμων μελών του ειδικότερα σε περιπτώσεις διάπραξης γενοκτονίας.¹²⁶ Αυτό το καθήκον για την πρόληψη της γενοκτονίας θεωρείται ευρέως ως μια αρχή του διεθνούς εθιμικού δικαίου. Ωστόσο, σύμφωνα με το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, ενώ τα κράτη δεν είναι υποχρεωμένα να προλαμβάνουν επιτυχώς κάθε γενοκτονία, θα πρέπει ωστόσο να χρησιμοποιούν όλα τα μέσα που είναι ευλόγως διαθέσιμα για να το πράξουν.

Δεδομένου ότι τα μέτρα για τον τερματισμό της γενοκτονίας πρέπει να είναι σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, η προσφυγή στη χρήση στρατιωτικών μέσων θα πρέπει να εξετάζεται μόνο σε περίπτωση αυτοάμυνας ή παρέχεται η ρητή συναίνεση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.¹²⁷ Υπό αυτές τις συνθήκες, κάθε μεμονωμένο κράτος δεν έχει χωριστή ευθύνη να επέμβει στρατιωτικά για να τερματίσει μια κατάσταση της γενοκτονίας. Το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει τη νομική εξουσία να εγκρίνει ένοπλη επέμβαση κάθε φορά που εντοπίζει μια απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

Τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ έχουν σίγουρα τη δυνατότητα να επέμβουν στρατιωτικά για να σταματήσουν μια γενοκτονία. Ως εκ τούτου, μια τέτοια ένοπλη επέμβαση μπορεί επίσης να εμπίπτει στα ευλόγως διαθέσιμα μέτρα για τα μόνιμα μέλη του UNSC.¹²⁸ Αν και ο συλλογισμός αυτός στηρίζεται σε μια πολύ ανοιχτή νομική ερμηνεία, εξακολουθεί να είναι δυνατόν να φανταστεί κανείς τις μελλοντικές περιπτώσεις όπου το θύμα κράτος μέλος ενδέχεται να φέρει τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ ενώπιον

---

¹²⁵A/CN.4/553,παρα.10

¹²⁶BELLAMY,A. &REIKER,σελ. 96

¹²⁷BELLAMY,A. &REIKER,σελ. 98

¹²⁸BELLAMY,A. &REIKER,σελ. 99

του Διεθνούς Δικαστηρίου για την αποτυχία τους να λάβουν εύλογα διαθέσιμα μέτρα για την αποτροπή της γενοκτονίας.

Αναμφισβήτητα, η αδράνεια του Συμβουλίου Ασφαλείας για την αντιμετώπιση της γενοκτονίας, των εγκλημάτων πολέμου, των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και της εθνοκάθαρση θα μπορούσε να προκαλέσει κάποιο είδος δικαιώματος στα κράτη μέλη του ΟΗΕ να διαμαρτυρηθούν, αλλά είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς πώς η μη συμμόρφωση ενός πολιτικού οργάνου όπως το Συμβούλιο Ασφαλείας θα μπορούσε πρακτικά να αμφισβητηθεί. Η διατύπωση του πορίσματος της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής είναι σχεδόν αρκετά ακριβής ώστε να μη θέτει τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ υπόλογα για την αδράνειά τους. Αντ' αυτού η αποτυχία αντιμετώπισης μιας τέτοιας κρίσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο για να αμφισβητηθεί μόνο η νομιμότητα και το χρονοδιάγραμμα μιας συλλογικής δράσης από τη διεθνή κοινότητα.

Χωρίς την ύπαρξη καμιάς συμφωνίας σχετικά με τα αντικειμενικά κριτήρια για την απαίτηση και τους τρόπους συλλογικής δράσης, είναι δύσκολο να απαιτηθεί δεσμευτικά από το Συμβούλιο Ασφαλείας να αναλάβει δράση σε ορισμένες περιπτώσεις. Το Άρθρο 39 και 40 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών προβλέπει τις προϋποθέσεις και τα όρια της συλλογικής δράσης ενάντια σε ένα κράτος μέλος. Το θέμα που πρέπει να συζητηθεί εδώ είναι κατά πόσο παρελθούσες στρατιωτικές επεμβάσεις και ειρηνευτικές επιχειρήσεις, που συχνά αναπτύχθηκαν από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για να σταματήσουν μαζικές θηριωδίες, έχουν δημιουργήσει μια διεθνή πρακτική που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως εθιμικό δίκαιο. Το μόνο που μπορούμε να πούμε είναι ότι η πρακτική του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ σχετικά με τις εν λόγω επεμβάσεις έχει οδηγήσει σε διαμάχη σχετικά με τη νομιμότητα της χρήση ένοπλης βίας για να αποτραπούν ή να σταματήσουν μαζικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹²⁹ Δεν υπάρχει ακόμη συναίνεση μεταξύ των κρατών μελών ώστε να αναγνωρίζουν τις εν λόγω παρεμβάσεις ως γενική εξαίρεση από την απαγόρευση που προβλέπεται στο άρθρο 2 (4) του Χάρτη.

Επιπρόσθετα, ο κίνδυνος για μια διάσπαση μεταξύ νομιμότητας και νομιμοποίησης παραμένει και σε περιπτώσεις όπου το Συμβούλιο Ασφαλείας αρνείται να σταματήσει τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ανθρωπιστικού δικαίου, βάσει του άρθρου 39 και 42 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Στο μέτρο που το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει καθιερώσει ως πάγια τακτική να εξετάζει κάθε εσωτερική σύγκρουση ως μια απειλή για τη διεθνή ειρήνη και

---

¹²⁹Άρθρο2(4)παρα.53,inSIMMA,B.TheCharteroftheUnitedNations(OxfordUniversityPress2012)

την ασφάλεια που μπορεί να οδηγήσει στην εφαρμογή του κεφαλαίου VII, θα μπορούσε η εφαρμογή της ευθύνης προστασίας να αποτελεί την πρακτική που ακολουθείται σε περίπτωση που πράγματι μια σύγκρουση αποτελεί απειλή για την ειρήνη και έχει οδηγήσει σε μαζικές φρικαλεότητες.

2.5 Η νομική φύση της Ευθύνης Προστασίας υπό το πρίσμα του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και του Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Η ιστορία της αποτυχίας της πρόληψης εγκλημάτων μαζικής θηριωδίας κατά τη διάρκεια των τελευταίων 60 ετών, παρά τους ισχύοντες αναγκαστικούς κανόνες του διεθνούς εθιμικού δικαίου για την πρόληψη και τιμωρία αυτών των εγκλημάτων, υποδηλώνει ότι αυτή η κατάσταση δεν θα βελτιωθεί ως τέτοια από έναν επιπλέον νομικό κανόνα. Υπάρχουν λόγοι να αμφισβητήσει κανείς για το αν η ευθύνη προστασίας από τη φύση της μπορεί να θεωρηθεί νομικά δεσμευτικός κανόνας. Το πόρισμα της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής, που επιβεβαίωσε την ύπαρξη της ευθύνης προστασίας κυρώθηκε με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης που είναι ένα μη δεσμευτικό έγγραφο. Ως εκ τούτου, τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ συχνά λειτουργούν ως σημείο εκκίνησης για τη συζήτηση σχετικά με τη θέσπιση ενός διεθνούς κανόνα.¹³⁰ Όπως προκύπτει από το άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, οι αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, δεν περιλαμβάνονται μεταξύ των πηγών του διεθνούς δικαίου, οι οποίες περιλαμβάνουν τις συνθήκες, τα έθιμα και τις γενικές αρχές του δικαίου. Αν και τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ δεν δημιουργούν νέους κανόνες του εθιμικού διεθνούς δικαίου από μόνα τους, μπορούν να αποτελέσουν αποδείξεις για αυτό ή να συμβάλει στο σχηματισμό *opinio juris*, αν συνοδεύονται από τη γενική πρακτική των κρατών. Σύμφωνα με το Διεθνές Δικαστήριο, στη γνωμοδότησή του σχετικά με τη χρήση των πυρηνικών όπλων, οι αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ μπορούν να παράσχουν αποδεικτικά στοιχεία για την ύπαρξη ενός συγκεκριμένου κανόνα ή την εμφάνιση *opinio juris*.¹³¹

Σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις, τα κράτη θα μπορούσαν να έχουν σαφή πρόθεση να θεσπίσουν μια νομική διάταξη με ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ.¹³² Αποδεικνύεται, με μια αναδρομή στην ιστορία των διαπραγματεύσεων του πορίσματος της Παγκόσμιας Διάσκεψης

¹³⁰ Άρθρο 10, παρα. 43-54 in SIMMA, *The Charter of the United Nations*

¹³¹ ICJ, *Advisory Opinion on the Legality of the Threat or the Use of Nuclear Weapons*, ICJ Reports 1996, σελ. 254

¹³² Άρθ. 10, παρα. 57 in SIMMA, B, *The Charter of the United Nations*

Κορυφής, ότι μια τέτοια περίπτωση είναι εντελώς απίθανη. Όταν τα κράτη διαπραγματεύτηκαν τις παραγράφους σχετικά με την ευθύνη προστασίας, τα κράτη μέλη δεν είχαν πραγματικά καμία πρόθεση να δημιουργήσουν μια νέα νομική υποχρέωση.

Σύμφωνα με το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης στην υπόθεση της υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας, ακόμα και στις περιπτώσεις παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ανθρωπιστικού δικαίου που η προστασία τους έχει ήδη κωδικοποιηθεί, θα πρέπει να εξετάζεται πάντα το αν η πρακτική των κρατών συνάδει πράγματι με την νομική υποχρέωση που αμφισβητείται.¹³³ Με λίγα λόγια θα πρέπει τόσο οι πράξεις της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ όσο και του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ να υποστηρίζουν την ύπαρξη μιας πρόθεσης από την πλευρά των κρατών για τη δημιουργία μιας νέας δεσμευτικής αρχής στο διεθνές δίκαιο.¹³⁴

Ως εκ τούτου, η αρχή της ευθύνης προστασίας δεν είναι νομική. Παρ' όλα αυτά βασίζεται, και επιβεβαιώνει, προ-υπάρχοντα διεθνή πρότυπα. Η ύπαρξη νομικών κανόνων κατά της γενοκτονίας, των εγκλημάτων πολέμου, της εθνοκάθαρσης και των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Σε αυτό το πλαίσιο, η ευθύνη προστασίας δεν κάνει τίποτα περισσότερο από το να επαναδιατυπώνει τις θετικές δεσμευτικές υποχρεώσεις που προϋπάρχουν στη Σύμβαση για τη γενοκτονία, στις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 και στα πρόσθετα πρωτόκολλα, στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, στα κείμενα της διεθνούς προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ανθρωπιστικού δικαίου, καθώς και στις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ .

Η ευθύνη προστασίας είναι, επομένως, καλύτερα κατανοητή ως μια πολιτική δέσμευση που ενεργεί σύμφωνα με κοινές ηθικές πεποιθήσεις που είναι ενσωματωμένες ήδη στο διεθνές δίκαιο.¹³⁵ Εάν για κάποιους λόγους η ευθύνη προστασίας έχει εξέχουσα αξία , είναι ότι τα πλεονεκτήματα αυτής της αρχής βρίσκονται στη δυνατότητα διαμόρφωσης μιας στοχοθετημένης δράσης που αποτελεί μια βιώσιμη πολιτική επιλογή για τα Ηνωμένα Έθνη, προκειμένου να προστατεύσουν τους αμάχους από τις εξαιρετικά σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ανθρωπιστικού δικαίου, που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Η ευθύνη προστασίας είναι μια πολιτική λύση προκειμένου να

---

¹³³ICJ,*North Sea Continental Shelf case*, ICJ Reports 1969, σελ. 43

¹³⁴S., EKKERHARD, *The Emperor New Cloths?*—

The United Nations and the Implementation of the Responsibility to Protect, (*The United Nations and Global Change, Nomos*, 2009) σελ. 48-56

¹³⁵BELLAMY, A. & REIKER, σελ. 83

ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα που θα μπορούσαν να αποτρέψουν μια άλλη Ρουάντα ή Σρεμπρένιτσα. Επιδιώκει να αυξήσει το πολιτικό κόστος της απραξίας ή να μπλοκάρει τις πρωτοβουλίες του Συμβουλίου Ασφαλείας σε καταστάσεις που αφορούν μαζικές θηριωδίες.¹³⁶

2.6 Μερικοί σοβαροί προβληματισμοί σχετικά με την ευθύνη προστασίας

Ενώ η ευθύνη προστασίας έγινε δεκτή ομόφωνα από τους αρχηγούς κρατών κατά την Παγκόσμια Σύνοδο Κορυφής το 2005, ο σκεπτικισμός σχετικά με την ευθύνη προστασίας παραμένει μεταξύ ορισμένων κρατών μελών και αυτό φαίνεται να σχετίζεται λιγότερο με τις βασικές αρχές της ευθύνης προστασίας και περισσότερο με τις ανησυχίες για το πώς η αρχή μπορεί να εφαρμοστεί σε πραγματικές κρίσεις. Αυτές οι ανησυχίες είναι πιο έντονες σε σχέση με το πλαίσιο του δεύτερου και τρίτου πυλώνα της ευθύνης προστασίας. Τρία διαφορετικά ζητήματα βρίσκονται στο επίκεντρο αυτής της ανησυχίας. Πρώτον, μερικά κράτη φοβούνται ότι οι μεγάλες δυνάμεις θα μπορούσαν να καταχραστούν την ευθύνη προστασίας. Δεύτερον, υπάρχουν ανησυχίες ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών μπορεί να εφαρμόσει την αρχή αυτή επιλεκτικά. Τρίτον, ένας μεγάλος αριθμός κρατών είναι ανήσυχος ότι το πεδίο της ευθύνης θα μπορούσε να επεκταθεί και πέρα από τις περιπτώσεις γενοκτονίας, εγκλημάτων πολέμου, εθνοκάθαρσης και εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας σε κάποιο σημείο στο μέλλον.

Πρώτον, πολλά κράτη φοβούνται ότι η ευθύνη προστασίας θα μπορούσε να γίνει αντικείμενο κατάχρησης από ισχυρά κράτη ως δικαιολογία για παρεμβάσεις που εξυπηρετούν τα πολιτικά τους συμφέροντα. Αυτή η καχυποψία υποδεικνύει σαφώς την ανάγκη να συνδεθεί η ευθύνη προστασίας με το πλαίσιο του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο αποκλείει τη μονομερή στρατιωτική δράση, εκτός από την περίπτωση της αυτοάμυνας.¹³⁷ Δεύτερον, ορισμένα κράτη φοβούνται επίσης ότι η ευθύνη προστασίας, ακόμα και αν καθιερωθεί ως αρχή καθολικής αποδοχής, θα πρέπει να εφαρμόζεται επιλεκτικά στην πράξη. Οι μεγάλες δυνάμεις και οι σύμμαχοί τους είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν την επιρροή τους για να εμποδίζουν την έγκαιρη και αποφασιστική δράση του Συμβουλίου Ασφαλείας σε περίπτωση αποτυχίας να προστατεύσουν τους δικούς τους πληθυσμούς. Αυτό εγείρει το ερώτημα εάν υπάρχουν περιπτώσεις όπου η διεθνής κοινότητα έχει πραγματικά την υποχρέωση να αναλάβει δράση.

---

¹³⁶MIKULASCHEK,C.“TheUnitedNationsSecurityCouncilandtheResponsibilitytoProtect:Policy,Process and Practice(Reportfromthe39thInternational PeaceInstituteViennaSeminaronPeacemakingandPeacekeeping”,*DAFAVORITASPAPERS*2010), σελ.23

¹³⁷Όπως παραπάνω, σελ.23-24

Ωστόσο, ένα πράγμα που έχει επιτύχει η αρχή της ευθύνης προστασίας είναι να αυξήσει το πολιτικό κόστος για την τέλεση μαζικών θηριωδιών και την παρεμπόδιση της προσπάθειας της διεθνούς κοινότητας να αναλάβει δράση για την αντιμετώπιση ευρέως διαδεδομένων συμφορών. Επιπρόσθετα, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ ζήτησε από τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας να δείχνουν κάποια συγκράτηση στη χρήση του βέτο τους σε περιπτώσεις όπου ένα κράτος είναι προδήλως αδύνατο να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του να προστατεύσει τους πολίτες του. Σε περίπτωση που οι συζητήσεις στο πλαίσιο του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν προσφέρουν καμία πιθανότητα επιτυχίας, τα κράτη μέλη που επιδιώκουν να αναλάβουν δράση μπορούν πάντα να παραπέμπουν το θέμα στη Γενική Συνέλευση των ΗΕ με ειδική διαδικασία.¹³⁸ Τέλος, υπάρχει μια ευρεία αντίληψη ότι η ευθύνη προστασίας ισχύει μόνο για περιπτώσεις γενοκτονίας, εγκλημάτων πολέμου, εθνοκάθαρσης και εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Το να προσπαθούμε να μετατρέψουμε την ευθύνη προστασίας σε μια γενικότερη αρχή για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανθρώπινης ασφάλειας θα την αποδυνάμωνε και θα έθετε σε κίνδυνο την πολιτική υποστήριξη της από πολλά κράτη μέλη.¹³⁹

2.7 Συμπέρασμα δευτέρου Κεφαλαίου

Όπως είδαμε η αρχή της ευθύνης προστασίας έχει σχεδιαστεί μόνο για να ισχύει σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις που αφορούν γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου, εθνοκάθαρση και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Ως εκ τούτου η ευθύνη προστασίας είναι βαθιά ριζωμένη στο διεθνές δίκαιο και δεν δημιουργεί νέα νομική υποχρέωση για τα κράτη ή τη διεθνή κοινότητα. Ωστόσο υπάρχει διαφορά μεταξύ της φύσης των υποχρεώσεων των κρατών στο πλαίσιο της ευθύνης προστασίας και των υποχρεώσεων της διεθνούς κοινότητας στο πλαίσιο του δεύτερου και τρίτου πυλώνα της αρχής. Η ευθύνη προστασίας επιβεβαιώνει μόνο ήδη υφιστάμενες υποχρεώσεις των κρατών βάσει του διεθνούς εθμικού και του γενικού διεθνούς δικαίου.

Η μη συμμόρφωση μπορεί να προκαλέσει την ευθύνη του κράτους για διεθνώς άδικη πράξη δυνάμει του σχεδίου άρθρων της ILC για τη διεθνή ευθύνη και την ατομική ποινική δίωξη κατά των δραστών των εγκλημάτων μαζικής θηριωδίας με βάση το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο. Από την άλλη πλευρά, η ευθύνη της διεθνούς κοινότητας δεν έχει νομική φύση. Λαμβάνοντας υπόψη την

---

¹³⁸UNSGReportonImplementingtheResponsibilitytoProtect(January12th,2009),UNDocA/63/677, παρα.11

¹³⁹LUCK, E.,“TakingStockandLookingAhead-ImplementingtheResponsibilitytoProtect”,(DAFAVORITA PAPERS2010), σελ. 62

ιστορία διαπραγμάτευσης και τη γλώσσα του πορίσματος της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής του 2005, η υποχρέωση της διεθνούς κοινότητας για την ευθύνη προστασίας πρέπει να θεωρηθεί ως μια πολιτική και ηθική δέσμευση για όλα τα κράτη να λάβουν έγκαιρη και αποφασιστική δράση, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, όταν ένα κράτος είναι προδήλως αδύναμο στο να ασκήσει την κύρια ευθύνη προστασίας ώστε να προστατεύσει τον πληθυσμό του.

ΜΕΡΟΣ Β: “Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗ ΛΙΒΥΗ”

Εισαγωγικά Στοιχεία

Η επέμβαση στη Λιβύη το 2011 είναι η πιο πρόσφατη περίπτωση, όπου η αρχή της ευθύνης προστασίας υλοποιήθηκε με επιτυχία. Τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ αναφέρονται ρητώς στην ευθύνη προστασίας. Τα ψηφίσματα αυτά καταδικάζουν δριμύτατα τη βίαιη αντίδραση του καθεστώτος Καντάφι ενάντια στις διαδηλώσεις, υπενθυμίζουν την πρωταρχική ευθύνη του κράτους να προστατεύει τους πολίτες του και να αναφέρουν την ευθύνη της διεθνούς κοινότητας να αναλάβουν αυτή την προστασία εάν το ενδιαφερόμενο κράτος είναι απρόθυμο να το πράξει.

Καθώς ήταν φανερό ότι το καθεστώς Καντάφι δεν θα ήταν σύμφωνο με το επείγον αίτημα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ να σταματήσει αμέσως τη συνεχιζόμενη βία και τις σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εις βάρος του ίδιου του πληθυσμού του, η παγκόσμια κοινότητα δεν δίστασε να αντιδράσει. Σύμφωνα με την αρχή της ευθύνης προστασίας, η παγκόσμια κοινότητα - κυρίως το Συμβούλιο Ασφαλείας ενεργεί ως «ορθή αρχή» - και αναλαμβάνει την ευθύνη της για την προστασία του πληθυσμού της Λιβύης με το να επέμβει στρατιωτικά.

Οι εκτεταμένες και συστηματικές επιθέσεις στη Λιβύη κατά του άμαχου πληθυσμού, οι οποίες θα μπορούσαν να ανέρχονται σε εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, σίγουρα νομιμοποιούσαν τη στρατιωτική επέμβαση με στόχο την προστασία των αμάχων. Από αυτή την άποψη, η επέμβαση αυτή συνάδει πλήρως με τους πυλώνες και τις διαδικασίες της αρχής της ευθύνης προστασίας και δεν έρχεται σε σύγκρουση με το διεθνές δίκαιο, καθώς έχει προηγηθεί η αντίστοιχη εντολή από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Το κρίσιμο σημείο όμως βρίσκεται αλλού, δηλαδή στο ερώτημα εάν η επιχείρηση στη Λιβύη είναι η πρώτη περίπτωση που στο πλαίσιο λειτουργίας του Συμβουλίου Ασφαλείας δίδεται εντολή για εφαρμογή της ευθύνης προστασίας με απώτερο στόχο την ανατροπή της κυβέρνησης και την αλλαγή ενός καθεστώτος.¹⁴⁰

Το εν λόγω ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ 1973, με το οποίο δημιουργήθηκε μια ζώνη απαγόρευσης πτήσεων και εγκρίθηκε από όλα τα μέλη του ΟΗΕ, αναφέρει ότι θα πρέπει «[...] να ληφθούν όλα τα αναγκαία μέτρα για την προστασία των αμάχων σε

---

¹⁴⁰PAYANDEH,Mehrdad(2012),σελ. 385

κατοικημένες περιοχές [...]»¹⁴¹. Το πεδίο εφαρμογής της εντολής υπήρξε αρκετά ευρύ, κάτι που οδήγησε στο ερώτημα του κατά πόσον το εν λόγω ψήφισμα θα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί ως νομική βάση για την αλλαγή του καθεστώτος στη Λιβύη. Ειδικά η μη-δυτικές κυβερνήσεις κατηγόρησαν το ΝΑΤΟ για την επιδίωξη μιας πολιτικής αλλαγής καθεστώτος, με πρόσχημα την προστασία των αμάχων.¹⁴² Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης και ειδικότερα αυτού του μέρους θα διερευνηθεί η ιδιαίτερη σχέση της αλλαγής του καθεστώτος στη Λιβύη και της εφαρμογής της ευθύνης προστασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗ ΛΙΒΥΗ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

1.1. Το Χρονολόγιο της Επέμβασης στη Λιβύη

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η πιο πρόσφατη περίπτωση εφαρμογής της ευθύνης προστασίας είναι τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας που ασχολούνται με την εσωτερική αναταραχή στη Λιβύη το 2011.

Η αυτοκτονία ενός 25χρονου ακαδημαϊκού στην Τυνησία σηματοδότησε την αφετηρία ενός επαναστατικού κινήματος σε διάφορες αραβικές χώρες εναντίον των κυβερνώντων αρχών και των κοινωνικών αδικιών. Η επανάσταση στη Λιβύη μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο στο πλαίσιο της «Αραβικής Άνοιξης», το πνεύμα της οποίας εξαπλώθηκε γρήγορα από την Τυνησία, στην Αίγυπτο τη Λιβύη, το Μπαχρέιν, την Υεμένη, τη Συρία και τη Σαουδική Αραβία. Στις 15 Φεβρουαρίου του 2011, ένα μήνα αφότου ο λαός της Τυνησίας πέτυχε την ανατροπή του πρώην ηγέτη Ζιν ελ Αμπιντίν Μπεν Αλι, η επανάσταση στη Βεγγάζη ξεκίνησε.¹⁴³ Πολλοί άνθρωποι ήλπιζαν ότι η μη-βίαιη διαμαρτυρία του λαού της Λιβύης εναντίον του Καντάφι θα ακολουθήσει το δρόμο της Τυνησίας και της Αιγύπτου, όπου τα καταπιεστικά καθεστώτα του Μπεν Αλί και του Μουμπάρακ συνθηκολόγησαν χωρίς δρομολόγηση βίαιων επιθέσεων σε πολίτες.¹⁴⁴ Αυτές οι

---

¹⁴¹UNSCResolution1973

¹⁴²O' BRIEN, Emily; SINCLAIR, Andrew (2011): „The Libyan War: A Diplomatic History. February-August 2011“ (Centre of International Cooperation, New York University), σελ. 1

¹⁴³VANDEWALLE, Dirk ‘A History of modern Libya.’ (Cambridge University Press, Cambridge, 2006).

¹⁴⁴DAALDER, Ivo H.; STAVRIDIS, James G. ‘NATO’s Victory in Libya. The Right Way to Run an Intervention’ (Foreign Affairs, τόμος 91, 2012): σελ. 2.

ελπίδες διαψεύστηκαν καθώς οι δυνάμεις του Καντάφι επιτέθηκαν σε όσους διαμαρτυρήθηκαν ειρηνικά με τον πιο βάνουσο τρόπο.¹⁴⁵

Η διεθνής κοινότητα αντέδρασε γρήγορα στις μαζικές σφαγές των αμάχων και των ανταρτών στη Λιβύη. Μόνο δέκα ημέρες μετά την εξέγερση, το Συμβούλιο Ασφαλείας αντέδρασε σχετικά εκδίδοντας το ψήφισμα 1970 της 26ης Φεβρουαρίου του 2011, όπου καταδίκασε τη χρήση βίας κατά των αμάχων.¹⁴⁶ Το ψήφισμα έκανε ρητή αναφορά στην ευθύνη προστασίας και υπενθύμισε στις λιβυκές αρχές την ευθύνη να προστατεύσουν τον πληθυσμό και να σταματήσουν αμέσως τη βία. Επίσης, αποφασίστηκε εμπάργκο και απαγορεύσεις σε οικονομικό επίπεδο. Η κατάσταση στη Λιβύη, επιπλέον, είχε παραπεμφθεί στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (ICC).¹⁴⁷ Αυτό αξίζει να τονιστεί, καθώς η περίπτωση της Λιβύης ήταν η πρώτη περίπτωση όπου αναφέρεται η παραπομπή σε αυτό το δικαστήριο.¹⁴⁸ Στις 22 Φεβρουαρίου 2011, η Αραβική Λίγκα ανέστειλε τη συμμετοχή της Λιβύης από τις συνόδους της και κάλεσε τη διεθνή κοινότητα να επιβάλει μια ζώνη απαγόρευσης πτήσεων στην περιοχή.¹⁴⁹

Δεδομένου ότι το καθεστώς δεν συμμορφώθηκε με το Ψήφισμα 1970¹⁵⁰, το Συμβούλιο Ασφαλείας κατέληξε στο Ψήφισμα 1973¹⁵¹, στις 17 Μαρτίου, 2011, για την εφαρμογή μιας ζώνης απαγόρευσης πτήσεων και επέτρεψε στα κράτη μέλη να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των αμάχων και των κατοικημένων περιοχών στη Λιβύη.

---

¹⁴⁵ HumanRightsWatch, 19 February 2011: Security Forces Kill 84 Over Three Days. Διαθέσιμο σε: <http://www.hrw.org/news/2011/02/18/libya-security-forces-kill-84-over-three-days> (τελευταία επίσκεψη 12 Ιουλίου 2014)

¹⁴⁶ UNSC Resolution 1970 (2011).

¹⁴⁷ UNSC Resolution 1970 (2011), πρόταση 4 καθώς επίσης και σε United Nations Public Information/News και Media Division: United Nations, 26 February 2011: *In Swift Decisive Action, Security Council Imposes Tough Measures on Libyan Regime, Adopting Resolution 1970 in Wake of Crackdown on Protesters*. Διαθέσιμο σε: <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10187.doc.htm>. (τελευταία επίσκεψη 26 Ιουλίου 2014)

¹⁴⁸ Το Ψήφισμα 1970 υιοθετήθηκε ομόφωνα με 15 ψήφους υπέρ. Βλέπε σε UNSC Record of 6491^{1h} Meeting, S/PV.6491, 26 February 2011.

¹⁴⁹ BRONNER, Ethan; SANGER, David E., New York Times, 12 March 2011: *Arab League Endorses No-Flight Zone Over Libya*. Διαθέσιμο σε: <http://www.nytimes.com/2011/03/13/world/middleeast/13libya.html?pagewanted=all>. (τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2014)

¹⁵⁰ Βλ. Παράρτημα 1

¹⁵¹ Βλ. Παράρτημα 2

Οι πρώτες εναέριες και πυραυλικές επιθέσεις κατά της Λιβύης ξεκίνησαν στις 19 Μαρτίου 2011, οπότε και η συλλογική στρατιωτική αποστολή των ΗΠΑ και των Ευρωπαϊκών δυνάμεων, υπό την ονομασία «Επιχείρηση Odyssey Down» άρχισε τις επιθέσεις υπό την επιτήρηση των ΗΠΑ.¹⁵² Στις 31 Μαρτίου το NATO ανέλαβε την επιχείρηση, προκειμένου να εξασφαλιστεί την αποτελεσματική ενσωμάτωση των συμμαχικών στρατευμάτων που δέκα χώρες του NATO συνεισέφεραν στην επέμβαση: το Βέλγιο, ο Καναδάς, η Δανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Ολλανδία, η Νορβηγία, η Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, και οι ΗΠΑ.¹⁵³ Τελικώς, δεκαοκτώ χώρες συμμετείχαν στην επιχείρηση «Unified Protector», που συντονίστηκε από το NATO. Η Γερμανία απέιχε από το ψήφισμα 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας, το οποίο επέτρεψε τη στρατιωτική επέμβαση για την προστασία των αμάχων της Λιβύης από τις μαζικές θηριωδίες, και, ως εκ τούτου, επίσης, έμεινε έξω από τη στρατιωτική επιχείρηση.¹⁵⁴

Η επιχείρηση του NATO «Unified Protector» περιελάμβανε τρεις βασικές αρμοδιότητες, δηλαδή την αστυνόμευση του εμπόργκο όπλων, την περιπολία της ζώνης απαγόρευσης πτήσεων και την προστασία των αμάχων.¹⁵⁵ Το Λιβυκό Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο απέκτησε αρκετή στρατιωτική δύναμη στα μέσα του Αυγούστου 2011 για να εξασφαλίσει τον έλεγχο στο σύνολο της χώρας. Ο Καντάφι συνελήφθη και σκοτώθηκε από τους αντάρτες και η επιχείρηση του NATO έληξε επίσημα στις 31 Οκτωβρίου 2011.¹⁵⁶

---

¹⁵²The White House, President Barack Obama, Office of the Press Secretary, 18 March 2011: *Remarks by the President on the Situation in Libya*. Διαθέσιμο σε: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/03/18/remarks-president-situation-libya>

(τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2014)

¹⁵³North Atlantic Treaty Organisation, NATO Fact Sheet, 2 November 2011: *Operation Unified Protector Final Mission Stats*. Διαθέσιμο σε: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/71679.htm> (τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2014)

¹⁵⁴UNSC Record of 6498th Meeting, S/PV.6498, 17 March 2011

¹⁵⁵DALLDER, Ivo H.; STAVRIDIS, James G. (2012), σελ. 3.

¹⁵⁶NATO Press Release, 28 October 2011: *NATO Secretary General statement on the end of Libya mission*. Διαθέσιμο σε:

http://www.nato.int/cps/en/SID-0E8A17E14409DFD3/natolive/news_80052.htm (τελευταία επίσκεψη 16 Ιουλίου 2014)

1.2. Το πλαίσιο και τα κριτήρια εφαρμογής της ευθύνης προστασίας στη Λιβύη

Όπως παρουσιάζεται με μεγάλη λεπτομέρεια στο Μέρος Α της παρούσας μελέτης, το ίδιο το κράτος διατηρεί την πρωταρχική ευθύνη να προστατεύει τον πληθυσμό του από μαζικές θηριωδίες, οι οποίες έχουν οριστεί από την ICISS ως μεγάλης κλίμακας απώλειες ζωής, όπως η γενοκτονία και εθνοκάθαρση.¹⁵⁷ Αυτό είναι το πρώτο από τα έξι κριτήρια που έχει θέσει η ICISS για τις νόμιμες στρατιωτικές επεμβάσεις, που ονομάζεται το «αιτιολογικό πλαίσιο». Υπάρχουν ακόμα πέντε προληπτικά κριτήρια της αρχής, της ορθής πρόθεσης, της έσχατης λύσης, των αναλογικών μέσων και της εύλογης προοπτική επιτυχίας με την επέμβαση.¹⁵⁸ Όπως ήδη προηγουμένως αναφέρθηκε, το κατάλληλο αιτιολογικό πλαίσιο νομιμοποιεί τη στρατιωτική επέμβαση, κάτι που ομόφωνα επιβεβαιώθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το 2005¹⁵⁹ και το Συμβούλιο Ασφαλείας το 2006.¹⁶⁰ Αυτή η ενότητα θα εξετάσει αν η παρέμβαση της Λιβύης εφάρμοσε την αρχή της ευθύνης προστασίας σύμφωνα με τα κριτήρια που καθόρισε η ICISS.

Αξιίζει να σημειωθεί ότι η εφαρμογή της ευθύνης προστασίας στο ψήφισμα Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ δεν περιλαμβάνει τα έξι κριτήρια, που έχουν εγκριθεί από την ICISS. Μόνο τα βασικά κριτήρια εγκρίθηκαν από το ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ και επιπλέον πέντε προληπτικά κριτήρια, που είναι γνωστά ως το δόγμα του δίκαιου πολέμου.¹⁶¹ Παρ' όλα αυτά, όσον αφορά τη μελέτη της επέμβασης στη Λιβύη, θα ερευνηθεί μόνο η εκπλήρωση των κριτηρίων που ορίστηκαν από την ICISS.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση της Λιβύης, η ύπαρξη των μαζικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και Η χρήση θανατηφόρου βίας εναντίον αμάχων και ανταρτών είχε αναφερθεί από πολλούς οργανισμούς και τα κράτη. Πιο συγκεκριμένα διάφορα όργανα των Ηνωμένων Εθνών¹⁶², καθώς και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα,

¹⁵⁷ ICISS(2001a),σελ.XI, παρα.32

¹⁵⁸ Όπως παραπάνω,σελ.XXI, παρα.35.-37

¹⁵⁹ UNGAResolution60/1(2005),παρα. 138-139

¹⁶⁰ UNSCResolution1674(2006),παρα.4

¹⁶¹ UNGAResolution60/1(2005),παρα.138-139

¹⁶² United Nations, Human Rights, Office of the High Commissioner for Human Rights, 25. February 2011: *Situation of Human Rights in the Libyan Jamahiriya: Statement by Navy Pillay, UN High Commissioner for Human Rights* (Human Rights Council-15th Special Session). Διαθέσιμο σε:

<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=10760&LangID=E>

(τελευταία επίσκεψη 16 Ιουλίου 2014)

όπως η Human Rights Watch διαπίστωσαν δυσανάλογη βία κατά των αμάχων στη Λιβύη.¹⁶³ Επίσης, διάφορες μη-δυτικές οργανώσεις, όπως ο Αραβικός Σύνδεσμος, η Αφρικανική Ένωση και η Οργάνωση της Ισλαμικής Διάσκεψης καταδίκασαν τη δολοφονία του αμάχων από το καθεστώς Καντάφι και ζήτησαν την αποτελεσματική προστασία των αμάχων.¹⁶⁴ Επιπλέον, ο Καντάφι ορίζοντας τον εαυτό του ως Ανώτατο Διοικητή των Ενόπλων Δυνάμεων της Λιβύης απείλησε ανοιχτά να δολοφονήσει πολίτες που εξεγείρονταν ενάντια του.¹⁶⁵ Η βίαιη αντίδραση του καθεστώτος Καντάφι εναντίον της διαμαρτυρίας καταδικάστηκε διεθνώς. Αυτές οι καθολικές καταδίκες και η διαπίστωση των μαζικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της χρήση βίας εναντίον αμάχων από πολλές διαφορετικές πηγές παρέχουν επαρκή βάση για την ύπαρξη απειλής για μεγάλης κλίμακας απώλειες ζωής.

Ο Bellamy δήλωσε ακόμα ότι στη Λιβύη «[...] ήταν εξαιρετικά σαφής η απειλή των μαζικών φρικαλεοτήτων. Από τη Ρουάντα έχει ένα καθεστώς να εκφράσει σαφώς την πρόθεσή του να διαπράξει εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας».¹⁶⁶ Ως εκ τούτου, μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι έχει πληρωθεί το αιτιολογικό κριτήριο στην περίπτωση της Λιβύης. Πιο συγκεκριμένα, η απειλή της απώλειας ζωών σε μεγάλη κλίμακα ήταν στην πραγματικότητα δεδομένου ότι το ίδιο το κράτος - το καθεστώς Καντάφι - προφανώς δεν ήταν πρόθυμο να προστατεύσει τον πληθυσμό. Το εξαιρετικό και έκτακτο στρατιωτικό μέτρο κατά μήκος των συνόρων ήταν δικαιολογημένο στην περίπτωση της Λιβύης, καθώς υπήρχε σοβαρή και ανεπανόρθωτη ανθρωπιστική βλάβη. Εξαιτίας αυτών των λόγων, επιτεύχθηκε τα ζητούμενο κριτήριο που όρισε

---

¹⁶³HumanRightsWatch,17.March2011:*BenghaziCiviliansFaceGraveRisk*. Availableat: <http://www.hrw.org/news/2011/03/17/libya-benghazi-civilians-face-grave-risk>(τελευταία επίσκεψη 17 Ιουλίου 2014)

¹⁶⁴AfricanUnion,PressRelease,19.March2011:*Meetingofthe AfricanUnionHigh–LevelAdHocCommittee onLibyaMeetsInNouakchotton19March2011*. Availableunder:<http://www.au.int/en/content/african-union-ad-hoc-high-level-committee-libya-meets-nouakchott-19-march-2011>(τελευταίαεπίσκεψη 17 Ιουλίου 2014)

¹⁶⁵STANGLIN,Douglas,USATODAY,17.March2011:*GadhafiVowsto AttackBenghaziand Show‘NoMercy’*.

Διαθέσιμοσε<http://content.usatoday.com/communities/ondeadline/post/2011/03/gadhafi-vows-to-retake-benghazi-and-show--no-mercy/1#.UK41B2chySo>(τελευταίαεπίσκεψη 17 Ιουλίου 2014)

¹⁶⁶BELLAMY,Alex ‘LibyaandtheResponsibilityto Protect:TheExceptionandtheNorm’

(Ethics &InternationalAffairs,τόμος25,2011)σελ.265

η ICISS.¹⁶⁷ Η πολιτική καταπίεση του λαού της Λιβύης ή η μαζική φυλάκιση των ανταρτών δεν θα ήταν επαρκής βάση για να επέμβει στρατιωτικά η διεθνής κοινότητα, αν η πραγματική απειλή της μεγάλης κλίμακας απώλειας ζωών δεν ήταν εμφανής.

Η δεύτερη προϋπόθεση, δηλαδή η πρόθεση, πληρείται όταν ο πρωταρχικός σκοπός της επέμβασης είναι να σταματήσει ή να αποτρέψει τον ανθρώπινο πόνο.¹⁶⁸ Ακόμη και εκείνοι που επικρίνουν το ψήφισμα 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας ως άδεια για βίαιη αλλαγή καθεστώτος δεν αμφισβητούν την κύρια ανθρωπιστική πρόθεση της στρατιωτικής επέμβαση στη Λιβύη. Το κριτήριο της πρόθεσης εκ τούτου, πληρούται στην περίπτωση της Λιβύης καθώς η πρωταρχική πρόθεση της στρατιωτικής παρέμβασης ρητά ήταν να προστατεύσει τους αμάχους στη Λιβύη, που βρίσκονταν σε κίνδυνο ζωής από τις δυνάμεις του καθεστώτος Καντάφι. Αυτή η πρόθεση της συλλογικής στρατιωτικής επέμβασης ήταν αναφέρεται επίσης στο ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ με το οποίο αποφασίστηκε η επέμβαση. Όπως αναφέρεται στην έκθεση της ICISS, η ορθή πρόθεση είναι πιο πιθανή και σχεδόν εγγυημένη αν η στρατιωτική επέμβαση υποστηρίζεται από πολυμερές ή συλλογικούς φορείς και όχι από ένα ενιαίο κράτος. Στην περίπτωση της Λιβύης, όχι μόνο για τα Δυτικά κράτη και οργανισμοί, αλλά και περιφερειακές οργανώσεις πίεσαν για την επιβολή μιας ζώνης απαγόρευσης πτήσεων, προκειμένου να σταματήσουν οι μαζικές δολοφονίες των αμάχων.

Η εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας, όμως, ήταν ευρύτερη από την καθαρή εφαρμογή της ζώνης απαγόρευσης πτήσεων. Το Συμβούλιο Ασφαλείας εξουσιοδότησε τα κράτη μέλη του ΟΗΕ να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την προστασία των αμάχων και των κατοικημένων περιοχών. Αυτό το ευρύ πεδίο εφαρμογής μπορεί να μην ήταν η πρόθεση ορισμένων οργανισμών, όπως του Αραβικού Συνδέσμου αλλά τελικώς η επιχείρηση του NATO υποστηρίχθηκε από πολλές χώρες. Είναι άξιο λόγου ότι όχι μόνο δυτικά κράτη όπως οι ΗΠΑ, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιταλία, η Σουηδία, η Ισπανία, η Ολλανδία, η Ελλάδα, το Βέλγιο, ο Καναδάς, η Δανία, η Νορβηγία, η Βουλγαρία και η Ρουμανία υποστήριξαν την επέμβαση του NATO στη Λιβύη, αλλά και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, τα οποία απέστειλαν μαχητές για τις πολεμικές επιχειρήσεις, η Ιορδανία, το Κατάρ και η Τουρκία, η οποία βοήθησε στην επιβολή της ζώνης απαγόρευσης πτήσεων και έτσι να εκπληρώσει το ψήφισμα του

---

¹⁶⁷ICISS(2001a), παρα.4.18,σελ.32.

¹⁶⁸ICISS(2001a),παρα4.32 και 4.33,σελ.35.

Συμβουλίου Ασφαλείας.¹⁶⁹ Αυτή η ευρεία υποστήριξη σίγουρα μπορεί να θεωρηθεί ως ένδειξη ότι η αρχική πρόθεση ήταν να σταματήσουν οι δολοφονίες αμάχων.

Παρ' όλα αυτά δεν μπορεί κανείς να αρνηθεί ότι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η εκπλήρωση του στόχου αναγκαστικά συνδέεται με την παραίτηση του Καντάφι, η οποία δεν ήταν πολύ πιθανό να συμβεί αρχικά. Ως εκ τούτου, η απάντηση στο ερώτημα αν η αρχική πρόθεση ήταν από τη φύση της συνδεδεμένη με την εκδίωξη του Καντάφι από την εξουσία είναι εμφανής. Ως εκ τούτου, η εκδίωξη του Καντάφι από την εξουσία έγινε το αναγκαίο μέσο για την επίτευξη του πραγματικού στόχου της προστασίας των αμάχων.¹⁷⁰ Το ζήτημα της δυναμική αλλαγή καθεστώτος στη Λιβύη θα αναλυθεί αργότερα στο δεύτερο κεφάλαιο που ασχολείται ειδικά με την αλλαγή του καθεστώτος.

Στο πλαίσιο αυτό, ωστόσο, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι σύμφωνα με την έκθεση της ICISS, παρά το γεγονός ότι η βίαιη αλλαγή του καθεστώτος δεν μπορεί να αποτελέσει νόμιμη πρόθεση για στρατιωτική επέμβαση, ωστόσο να είναι απαραίτητο να απενεργοποιηθεί η ικανότητα του καθεστώτος να βλάπτει τους δικούς του ανθρώπους. Ένα απόσπασμα από το άρθρο 4.33 της έκθεσης αναφέρει το εξής: «Ο πρωταρχικός σκοπός της παρέμβασης θα πρέπει να είναι να σταματήσει ή να αποτραπεί ο ανθρώπινος πόνος. [...] Η ανατροπή των καθεστώτων είναι, ως εκ τούτου, ένας θεμιτός στόχος, αν απενεργοποιεί την ικανότητα του εν λόγω καθεστώτος να βλάπτει τους δικούς του ανθρώπους και μπορεί να είναι απαραίτητη για την εκπλήρωση της εντολής της προστασίας - και ό, τι είναι αναγκαίο για την επίτευξη της εν λόγω απενεργοποίησης ποικίλλει από περίπτωση σε περίπτωση . [...] »¹⁷¹ Επιπλέον, μικτά κίνητρα γενικά δεν βλάπτουν την εκπλήρωση των κριτηρίων όσο η προστασία του πληθυσμού παραμένει η πρωταρχική πρόθεση.¹⁷²

Ως εκ τούτου, υπό το πρίσμα αυτό η παρέμβαση της Λιβύης φαίνεται να πληροί το κριτήριο της ορθής πρόθεσης, δεδομένου ότι πάντα πρωταρχικός στόχος ήταν η προστασία του πληθυσμού. Η ICISS θεωρεί ότι η σωστή πρόθεση, πληρείται, έστω και αν το καθεστώς αποσταθεροποιείται από την στρατιωτική επιχείρηση και άλλα κίνητρα μπορεί να επηρεάζουν

---

¹⁶⁹DAALDER,IvoH.;STAVRIDIS,JamesG.(2012), σελ.4.

¹⁷⁰BBCNews,19.March2011:*GaddafiForcesAttackingRebel-Held Benghazi*. Διαθέσιμο σε:<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12793919>(τελευταία επίσκεψη 15 Ιουλίου 2014)

¹⁷¹ICISS(2001a),παρα.4.33,σελ.35

¹⁷²Όπως παραπάνω,παρα.4.35.

τα κράτη στις εσωτερικές τους αποφάσεις, εφ' ός η κύρια πρόθεση είναι η προστασία του απειλούμενου πληθυσμού.

Το τρίτο κριτήριο προβλέπει ότι η στρατιωτική επέμβαση με σκοπό την προστασία των ανθρώπων, πρέπει να παραμένει πάντα η τελευταία λύση για την πρόληψη εθνοκάθαρσης ή μεγάλης κλίμακας απώλειας ζωών.¹⁷³ Η στρατιωτική επέμβαση μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο όταν κάθε μη στρατιωτική επιλογή έχει ερευνηθεί ως πιθανότητα.¹⁷⁴ Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι κάθε μη στρατιωτικό μέτρο έχει πραγματικά δοκιμαστεί και αποτύχει. Αυτό που σημαίνει είναι ότι το μη στρατιωτικό μέτρο και κυρίως όλες οι διπλωματικές προσπάθειες για να βρεθεί μια μη-στρατιωτική λύση στο πρόβλημα πρέπει να εξεταστούν και γίνει προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση στο μέτρο του δυνατού. Το ψήφισμα 1970 του Συμβουλίου Ασφαλείας μπορεί να θεωρηθεί ως μια τέτοια προσπάθεια για την επίλυση της σύγκρουσης με μη στρατιωτικά μέτρα. Το ψήφισμα αποτελεί έκκληση στις αρχές της Λιβύης να σταματήσουν τη θανάτωση και τις σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των πολιτών με την εφαρμογή μη στρατιωτικών κυρώσεων. Το εν λόγω ψήφισμα προειδοποίησε αναμφίβολα τις λιβυκές αρχές ότι σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, η ευθύνη για την προστασία του πληθυσμού της Λιβύης από μεγάλης κλίμακας απώλεια της ζωών μπορεί να δώσει στη διεθνή κοινότητα το έναυσμα για να επέμβει. Επιπλέον, μεγάλη προσπάθεια δαπανήθηκε στις διαπραγματεύσεις για κατάπαυση του πυρός.

Το τέταρτο κριτήριο που οι στρατιωτικές επεμβάσεις πρέπει πάντοτε να πληρούν είναι το κριτήριο των αναλογικών μέσων. Η στρατιωτική δράση πρέπει πάντοτε να περιορίζεται στο ελάχιστο αναγκαίο για την εξασφάλιση του ανθρωπιστικού στόχου. Στην περίπτωση της Λιβύης, αυτό επετεύχθη με την εφαρμογή μιας ζώνης απαγόρευσης πτήσεων και την αποχή από την αποστολή χερσαίων στρατευμάτων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ICISS αναφέρει ρητά ότι «[...] η επίδραση στο πολιτικό σύστημα της χώρας πρέπει να περιοριστεί, και πάλι, σε ό, τι είναι απολύτως αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού της επέμβασης.»¹⁷⁵ Όπως αναφέρθηκε παραπάνω η αρχική πρόθεση και ως εκ τούτου ο σκοπός της παρέμβασης θα πρέπει να είναι ανθρωπιστικός. Ωστόσο, στη συγκεκριμένη περίπτωση της Λιβύης, ο ανθρωπιστικός στόχος θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με την ήττα του ηγέτη - Καντάφι - και των στρατευμάτων του. Ως εκ τούτου, ο βομβαρδισμός των στρατιωτικών στόχων ήταν μέχρι στιγμής ανάλογος όσο και

---

¹⁷³Όπως παραπάνω, παρα.12, σελ.ΧΙΙ

¹⁷⁴Όπως παραπάνω, παρα.4.37, σελ.36.

¹⁷⁵Όπως παραπάνω, παρα.4.39, σελ.37.

απαραίτητος για την προστασία του πληθυσμού της Λιβύης. Ως εκ τούτου, τα μέσα αντίδρασης στην κατάσταση στη Λιβύη φαίνεται να έχουν εκπληρώσει το κριτήριο των αναλογικών μέσων.

Το πέμπτο κριτήριο ικανοποιείται εάν μια εύλογη προοπτική για επιτυχία είναι δεδομένη. «Οι στρατιωτικές επεμβάσεις δεν δικαιολογούνται εάν δεν μπορεί να επιτευχθεί πραγματική προστασία ή αν οι συνέπειες που θα ακολουθήσουν την επέμβαση είναι πιθανό να είναι χειρότερες από ό, τι αν δεν υπήρχε επέμβαση.¹⁷⁶ Στην περίπτωση της Λιβύης, οι περισσότερες χώρες που απείχαν από την ψηφοφορία για το ψήφισμα 1973 (2011), το οποίο υλοποιούσε στρατιωτικές κυρώσεις κατά των αρχών της Λιβύης, υποστήριξαν ότι αυτά τα στρατιωτικά μέτρα δεν θα ήταν η προτιμότερη λύση για να σταματήσει η συνεχιζόμενη βία στη Λιβύη.¹⁷⁷ Η Γερμανία, για παράδειγμα, αμφισβήτησε την προοπτική επιτυχίας και την αποτελεσματικότητα της στρατιωτικής επιχείρησης, καθώς αμφέβαλλε ότι μια τέτοια πράξη θα κάνει περισσότερο καλό παρά κακό για τον πληθυσμό που ήδη βρισκόταν σε κίνδυνο.¹⁷⁸ Η πιθανότητα επιτυχίας της επέμβασης φαίνεται να υπάρχει, ωστόσο, στην περίπτωση της Λιβύης, καθώς η στρατιωτική συμμαχία των κρατών που ανέλαβε την ευθύνη για την προστασία ήταν μεγάλη. Ιδιαίτερα το γεγονός ότι το NATO ανέλαβε το συντονισμό της συμμαχίας δικαιολογεί την πιθανότητα πραγματικής προστασίας για τους πολίτες. Υπό το φως της αντίδρασης του Καντάφι εναντίον του πληθυσμού της Λιβύης υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστεύουμε ότι ήταν πολύ πιθανό ότι οι Λίβυοι να είχαν αντιμετωπίσει μεγαλύτερη ζημιά, αν η διεθνής κοινότητα δεν είχε παρέμβει.

Το τελευταίο κριτήριο, δεν είναι προφανώς ένα αμφιλεγόμενο θέμα στην περίπτωση της Λιβύης, καθώς το Συμβούλιο Ασφαλείας, ενεργώντας ως «ορθή αρχή», εξουσιοδότησε για την επέμβαση. Όπως έχει ήδη συζητηθεί στο Μέρος Α της παρούσας μελέτης, ακόμη και οι χώρες που είναι υπέρ της εφαρμογής της ευθύνης προστασίας, είναι γενικά πρόθυμες να δεχτούν στρατιωτικές επεμβάσεις για την προστασία των αμάχων, μόνο εάν εγκριθούν από το Συμβούλιο Ασφαλείας στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του.

Από τη σκοπιά του διεθνούς δικαίου, η πλειοψηφία των σχολιαστών εξετάσει το αν η εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι σε συμμόρφωση με το διεθνές δίκαιο, πράγμα που σημαίνει ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας ενήργησε στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του. Σαφώς εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ να ανιχνεύσει μια απειλή για τη διεθνή ειρήνη. Είναι επίσης κοινώς αποδεκτό, καθώς και πάγια πρακτική του Συμβουλίου Ασφαλείας

---

¹⁷⁶Όπως παραπάνω, παρα.4.41,σελ.37.

¹⁷⁷UNSCRecordof6498thMeeting,S/PV.6498,17 March2011.

¹⁷⁸Όπως παραπάνω,σελ.5

του ΟΗΕ ότι οι σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι θηριωδίες κατά του άμαχου πληθυσμού μπορεί να χαρακτηριστούν ως απειλή για την ειρήνη και ως εκ τούτου να δικαιολογούν την ανάληψη δράσης σύμφωνα με το άρθρο VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Το ψήφισμα 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας, για την έγκριση των στρατιωτικών μέτρων, αναφέρει ρητά τις σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οποίες θα μπορούσαν να ισοδυναμούν με εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Έτσι, σε γενικές γραμμές, υπάρχει μια ευρεία συναίνεση ότι η εντολή από το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν παραβιάζει το διεθνές δίκαιο.

Οι απόψεις της μειοψηφίας, όμως, υποστηρίζουν ότι δεν υπήρχε επαρκής απόδειξη ότι το καθεστώς Καντάφι διέπραττε εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο Michael Walzer ο οποίος υποστήριξε ότι το όριο για να πραγματοποιηθεί στρατιωτική επέμβαση δεν είχε ξεπεραστεί στην περίπτωση της Λιβύης και επικρίνει τον ασαφή σκοπό της επέμβασης και την έλλειψη σημαντικής υποστήριξης από τα αραβικά κράτη.¹⁷⁹ Τα επιχειρήματα που προέβαλε ο εν λόγω μελετητής επικρίνουν την επέμβαση στη Λιβύη και την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Στο πλαίσιο αυτό, ωστόσο, είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι εκτός από τα πιο βίαια εγκλήματα εναντίον του λιβυκού πληθυσμού που διαπράχθηκαν από τις δυνάμεις του Καντάφι, οι επαναστατικές δυνάμεις είναι εξίσου ύποπτες ότι διέπραξαν εγκλήματα πολέμου από το Φεβρουάριο του 2011 και μετά, μέχρι το τέλος του εμφυλίου πολέμου.¹⁸⁰

1.3. Τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας για τη Λιβύη

Αυτή η ενότητα δίνει μια πιο προσεκτική αξιολόγηση των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας που ασχολούνται με την εξέγερση στην Λιβύη.

---

¹⁷⁹WALZER, Michael (2011): "The Case Against Our Attack on Libya" in The New Republic, 20 March 2011. Διαθέσιμο σε: <http://www.tnr.com/article/world/85509/the-case-against-our-attack-libya#> (τελευταία επίσκεψη 21 Ιουλίου 2014)

¹⁸⁰Human Rights Watch, 17 October 2012: *Libya: New Proof of Mass Killings at Gaddafi Death Site*. Διαθέσιμο σε: <http://www.hrw.org/news/2012/10/16/libya-new-proof-mass-killings-gaddafi-death-site> (τελευταία επίσκεψη 16 Ιουλίου 2014)

i. Το ψήφισμα 1970 της 26ης του Φλεβάρη 2011 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ

Το ψήφισμα 1970 της 26ης Φεβρουαρίου 2011 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ ήταν το πρώτο ψήφισμα που ασχολούνταν με την εξέγερση στη Λιβύη. Το ψήφισμα εξέφρασε τη βαθιά ανησυχία του σχετικά με την κατάσταση και καταδίκασε τη βία, τη χρήση βίας εναντίον αμάχων και την κατάφορη και συστηματική παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το ψήφισμα υπενθύμισε στις λιβυκές αρχές την ευθύνη τους να προστατεύουν τον πληθυσμό τους και τόνισε ακόμη ότι οι εκτεταμένες και συστηματικές επιθέσεις κατά του άμαχου πληθυσμού στη Λιβύη μπορεί να ισοδυναμούν με εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Το ψήφισμα απαίτησε τον άμεσο τερματισμό των παραβιάσεων και ζήτησε μέτρα που να πληρούν τις νόμιμες απαιτήσεις.¹⁸¹

Για την επιβολή κυρώσεων το Συμβούλιο αποφάσισε, ενεργώντας σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII του Χάρτη του ΟΗΕ και το ψήφισμα έθεσε σε εφαρμογή εμπάργκο όπλων, ταξιδιωτική απαγόρευση και τη δέσμευση όλων των κεφαλαίων και των περιουσιακών στοιχείων των προσώπων που συνδέονταν με το καθεστώς συμπεριλαμβάνοντας σχετική μαύρη λίστα στο παράρτημα του ψηφίσματος. Ακόμα, το ψήφισμα αναφέρει την κατάσταση στη Λιβύη στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Πιο αξιοσημείωτο βέβαια είναι το έγκαιρο του ψηφίσματος: Το Συμβούλιο Ασφαλείας αντέδρασε πολύ γρήγορα στις εκτεταμένες παραβιάσεις που διαπράττονταν κατά των αμάχων και των εξεγερμένων στη Λιβύη και ενέκρινε συγκεκριμένες κυρώσεις κατά του καθεστώτος του Μουαμάρ αλ Καντάφι, επικαλούμενο αποτελεσματικά την ευθύνη προστασίας. Αυτή η ταχεία αντίδραση θα πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο της Αραβικής Άνοιξης και το πνεύμα της ειρηνικής επανάστασης που άνθισε σε πολλές χώρες της Βορείου Αφρικής και στα αραβικά κράτη καθώς και στο πλαίσιο της αντίστοιχη διεθνούς πίεσης για να αντιδράσει.

Παρ' όλα αυτά ήταν εντυπωσιακό το γεγονός ότι κανένα από τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν ψήφισε κατά του ψηφίσματος, στο οποίο αναφέρεται η ευθύνη προστασίας, παρόλο που χώρες όπως η Ρωσία και η Κίνα με εξουσία βέτο, είχαν πάντα μια πολύ διστακτική στάση απέναντι στη νέα αρχή και στην παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις ενός κράτους. Το ψήφισμα υιοθετήθηκε ομόφωνα με 15 ψήφους υπέρ.¹⁸²

---

¹⁸¹UNSCResolution1970(2011),παρα.1.

¹⁸²UNSCRecordof6491thMeeting,S/PV.6491,26 February2011

ii. Το ψήφισμα 1973 της 17ης Μαρτίου 2011 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ

Στις 17 Μαρτίου του 2011, μόλις δεκαεννέα ημέρες μετά το ψήφισμα 1970, το Συμβούλιο Ασφαλείας και πάλι αντέδρασε γρήγορα στην επιδείνωση της κατάστασης στη Λιβύη με την ψήφιση του 1973. Περαιτέρω δράση ήταν απαραίτητη, καθώς οι αρχές της Λιβύης απέτυχαν να συμμορφωθούν με το προηγούμενο Ψήφισμα 1970. Ούτε οι κυρώσεις που εφαρμόστηκαν στο ψήφισμα, ούτε η παραπομπή στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο έφερε το τέλος ή μείωσε τη βία κατά των αμάχων. Αντίθετα, η βία εντάθηκε και η διεθνής έκκληση για μια ζώνη απαγόρευσης πτήσεων έγινε εντονότερη.

Το ψήφισμα 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας τόνισε και πάλι την ευθύνη των λιβυκών αρχών για την προστασία του πληθυσμού της Λιβύης και τη διασφάλιση της προστασίας των αμάχων. Επανειλημμένα καταδίκασε την κατάφωρη και συστηματική παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων και των αυθαίρετων κρατήσεων, των εξαναγκαστικών εξαφανίσεων, των βασανιστηρίων και των εκτελέσεων με συνοπτικές διαδικασίες, καθώς και τις πράξεις βίας κατά δημοσιογράφων. Το Συμβούλιο επεσήμανε επίσης την έκκληση του Συμβουλίου της Αραβικής Λίγκας της 12ης Μαρτίου 2011 για την επιβολή μιας ζώνης απαγόρευσης πτήσεων στο λιβυκό στρατό. Περαιτέρω, το ψήφισμα υπενθύμισε την καταδίκη των σοβαρών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την Αραβική Λίγκα, την Αφρικανική Ένωση και τον Γενικό Γραμματέα της Ισλαμικής Διάσκεψης. Το ψήφισμα επανέλαβε το αίτημα που είχε ήδη προηγουμένως θέσει το ψήφισμα 1970 ότι οι λιβυκές αρχές πρέπει να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις τους βάσει του διεθνούς δικαίου, όπως τα δικαιώματα του ανθρώπου και το προσφυγικό δίκαιο καθώς και το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο.¹⁸³

Το ψήφισμα καθορίζει ρητά ότι η κατάσταση στη Λιβύη αποτελεί απειλή της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Το Συμβούλιο Ασφαλείας αντέδρασε στη διεθνή έκκληση για την προστασία του άμαχου πληθυσμού της Λιβύης, απαιτώντας την άμεση κατάπαυση του πυρός και πλήρη τερματισμό της βίας και όλων των επιθέσεων εναντίον και των αμάχων.¹⁸⁴ Ενεργώντας βάσει του Καταστατικού Χάρτη VII του ΟΗΕ, το ψήφισμα επέτρεψε στα κράτη μέλη να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των αμάχων και των

---

¹⁸³UNSCResolution1973(2011),παρα.3.

¹⁸⁴Όπως παραπάνω,παρα.1

κατοικημένων περιοχών που απειλούνταν από επιθέσεις, συμπεριλαμβανομένης της πόλης της Βεγγάζης.¹⁸⁵

Το ψήφισμα περαιτέρω εξαιρεί ρητά «ξένες δυνάμεις κατοχής οποιασδήποτε μορφής σε οποιοδήποτε τμήμα του λιβυκού εδάφους»¹⁸⁶. Η εξαίρεση αυτή πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικά και το ψήφισμα δεν εξαιρεί καμία από τις επίγειες δυνάμεις, αλλά μόνο τις «δυνάμεις κατοχής». Ως εκ τούτου, στρατιωτικές επιχειρήσεις που περιλαμβάνουν επίγειες δυνάμεις χωρίς την κατοχή εδάφους επιτρέπονται δυνάμει του Ψηφίσματος.¹⁸⁷ Η εντολή προστασίας από το ψήφισμα αυτό δεν περιορίζεται σε αμάχους, αλλά περιλαμβάνονται επίσης και οι αντάρτες. Αυτή η υπόθεση προέρχεται από τη διατύπωση του ψηφίσματος ότι όχι μόνο επιτρέπει την προστασία των «πολιτών», αλλά περιλαμβάνονται επίσης « κατοικημένες περιοχές» και «Βεγγάζη».

Υποστηρίζεται, επίσης, ότι ο κύριος στόχος της επέμβασης θα ήταν πολύ πιο δύσκολο να εκπληρωθεί, αν την ίδια στιγμή δεν προστατεύονταν εκείνοι που πολέμησαν το καθεστώς, δηλαδή οι αντάρτες.¹⁸⁸ Ως εκ τούτου, μια διαφοροποίηση μεταξύ αμάχων και ανταρτών δεν ήταν στην πρόθεση του ψηφίσματος.

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η εξουσιοδότηση του ψηφίσματος στα κράτη για να χρησιμοποιήσουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των αμάχων, δεν περιορίζεται χρονικά ή σε ένα συγκεκριμένο στόχο. Ως εκ τούτου, δεν υπήρξε σαφές σε ποιες συγκεκριμένες καταστάσεις η εξουσιοδότηση παύει να υφίσταται ή ανακαλείται. Η διατύπωση «όλα τα αναγκαία μέτρα» είναι συνήθης ορολογία που χρησιμοποιείται από το Συμβούλιο Ασφαλείας κατά την έγκριση στρατιωτικών μέτρων, σύμφωνα με το κεφάλαιο VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Ως εκ τούτου, αυτή η συγκεκριμένη διατύπωση φανερώνει ότι στο ψήφισμα χρησιμοποιείται μια εξαιρετικά ευρεία γλώσσα που αφήνει ιδιαίτερα ευρεία περιθώρια ερμηνείας ώστε η εξουσιοδότηση να αφορά και μέτρα που θα οδηγούσαν στην αλλαγή του καθεστώτος. Κατά συνέπεια, η εξουσιοδότηση να χρησιμοποιηθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα, νομιμοποιεί όλα τα μέτρα, εφόσον είναι αναγκαία για τη διασφάλιση της προστασίας των αμάχων και των κατοικημένων περιοχών.

---

¹⁸⁵Όπως παραπάνω, παρα.4

¹⁸⁶Όπως παραπάνω, παρα.4

¹⁸⁷PAYANDEH, Mehrdad (2012), σελ.385-386

¹⁸⁸SCHMITT, Michael N. 'WingsoverLibya: The No-Fly Zone in Legal Perspective' (The Yale Journal of International Law, τόμος 36, 2011) σελ.56

Οι διατάξεις των παραγράφων 6 έως 12 του ψηφίσματος καθιέρωσαν μια ζώνη απαγόρευσης και πιο συγκεκριμένα την απαγόρευση σε όλες τις πτήσεις, για την προστασία των αμάχων από αεροπορικά χτυπήματα, εκτός από τις πτήσεις με αποκλειστικά ανθρωπιστικό σκοπό. Το ψήφισμα εξουσιοδότησε τα κράτη μέλη να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την επιβολή της συμμόρφωσης με την απαγόρευση πτήσεων.¹⁸⁹ Επιπλέον, τα μέτρα που επιβλήθηκαν με το ψήφισμα 1970 αποσύρθηκαν ή τροποποιήθηκαν εν μέρει. Η απαγόρευση πτήσεων και το πάγωμα των περιουσιακών στοιχείων διευρύνθηκαν. Η ταξιδιωτική απαγόρευση, για παράδειγμα, τροποποιήθηκε με τη γενική απαγόρευση των πτήσεων και πιο συγκεκριμένα, αποφασίστηκε ότι όλα τα κράτη πρέπει να αρνηθούν οποιαδήποτε αεροπλάνα, που πετούν πάνω από τον εναέριο χώρο τους και τα οποία είναι νηολογημένα ή που ανήκουν σε Λίβυους υπηκόους ή εταιρείες.¹⁹⁰ Ως εκ τούτου, ο στόχος της ταξιδιωτικής απαγόρευσης δεν περιοριζόταν μόνο σε εκείνα τα άτομα που αναφέρονταν στο Ψήφισμα 1970 και σε εκείνα που απαριθμούνταν στο παράρτημα του ψηφίσματος 1973, αλλά αποτέλεσε μια γενική απαγόρευση πτήσεων. Η δέσμευση περιουσιακών στοιχείων που επιβλήθηκε με το ψήφισμα 1970 επεκτάθηκε σε όλα τα κεφάλαια, τα περιουσιακά στοιχεία και τους πόρους που άνηκαν ή ελέγχονταν άμεσα ή έμμεσα από τα άτομα του παραρτήματος στο Ψήφισμα 1970.

Το ψήφισμα εγκρίθηκε με πέντε αποχές, την Κίνα, τη Ρωσία, τη Βραζιλία, την Ινδία και τη Γερμανία, και δέκα ψήφους υπέρ.¹⁹¹ Η Ινδία δικαιολόγησε την αποχή της από την ψηφοφορία με τον ισχυρισμό ότι υπήρχαν λίγες αξιόπιστες πληροφορίες για την κατάσταση επί εδάφους στη Λιβύη. Η Ινδία εξέφρασε την αβεβαιότητά της σχετικά με τις λεπτομέρειες των μέτρων εφαρμογής, συγκεκριμένα το πώς και από ποιον τα μέτρα αυτά θα πρέπει να εφαρμοστούν. Την ίδια στιγμή η Ινδία τόνισε ότι ανησυχεί σοβαρά για την ανθρωπιστική κατάσταση στη Λιβύη.¹⁹² Όπως η Ινδία, έτσι και η Βραζιλία εξέφρασε τη βαθιά ανησυχία της για την επιδείνωση της κατάστασης στη Λιβύη και καταδίκασε τη χρήση βίας κατά των άοπλων διαδηλωτών και την παραβίαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο εκπρόσωπος της Βραζιλίας υπογράμμισε περαιτέρω ότι η αποχή της Βραζιλίας «[...] δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να ερμηνευθεί δικαιολογούσα τη συμπεριφορά των αρχών της Λιβύης ή ως αδιαφορία για την ανάγκη να προστατευθούν οι άμαχοι»¹⁹³. Για τη

---

¹⁸⁹ UNSC Resolution 1973 (2011), παραρ. 8

¹⁹⁰ Όπως παραπάνω, παραρ. 17

¹⁹¹ UNSC Record of 6498th Meeting, S/PV.6498, 17 March 2011

¹⁹² Όπως παραπάνω, σελ. 5-6

¹⁹³ Όπως παραπάνω, σελ. 6.

Βραζιλία, ωστόσο στο κείμενο του ψηφίσματος 1973 (2011) προβλέπονται μέτρα που ξεπερνούν την εντολή των οργανισμών για τη λήψη μέτρων ώστε να σταματήσει η βία. Η Βραζιλία επίσης αντιμετώπισε με σκεπτικισμό το ότι η χρήση βίας θα οδηγήσει σε άμεσο τερματισμό της βίας και στην προστασία των αμάχων.¹⁹⁴ Οι αποχές από τη Βραζιλία και την Ινδία δεν ήταν έκπληξη, καθώς οι δύο χώρες είχαν πάντα μια μάλλον απρόθυμη στάση έναντι της ευθύνης προστασίας, ιδίως όσον αφορά στρατιωτικές επεμβάσεις.

Η αποχή της Γερμανίας ήταν μάλλον κάτι ασυνήθιστο σε σχέση με τη γενική πολιτική θέση για σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την πρόληψη των φρικαλεοτήτων σε χώρες του εξωτερικού. Παρ' όλα αυτά, η Γερμανία αποφάσισε να απόσχει από την ψηφοφορία και δήλωσε ότι δεν θα επιθυμούσε να συμβάλει στη στρατιωτική προσπάθεια με δική της δύναμη.¹⁹⁵ Αυτό οφείλεται στην ανησυχία για την αναποτελεσματικότητα της χρήσης στρατιωτικής βίας στη Λιβύη και στον κίνδυνο ότι τα εν λόγω μέτρα θα προκαλούσαν ευρύτερη στρατιωτική σύγκρουση. Η Γερμανία τόνισε την ανάγκη να υποστηρίξει την πολιτική επέμβαση στη Λιβύη με την εφαρμογή περαιτέρω οικονομικών και χρηματοπιστωτικών κυρώσεων. Τόνισε επίσης την πεποίθησή της ότι μόνο ισχυρές κυρώσεις που θα υποστηρίζονταν από το σύνολο της διεθνούς κοινότητας θα ήταν ο αποτελεσματικός τρόπος για να τερματιστεί το καθεστώς του Καντάφι. Παρ' όλα αυτά, στη δήλωση για την αποχή υπογράμμισε ότι το καθεστώς του Καντάφι έχει απολέσει κάθε νομιμότητα και ζήτησε την άμεση παραίτηση του Καντάφι από την εξουσία.¹⁹⁶

Ιδιαίτερα εντυπωσιακό ήταν ότι ούτε η Ρωσία ούτε η Κίνα έκαναν χρήση του δικαιώματος βέτο, το οποίο θα εμπόδιζε την περαιτέρω εφαρμογή της ευθύνης προστασίας όσον αφορά την εφαρμογή μια ζώνης απαγόρευσης πτήσεων για την προστασία των αμάχων. Η Ρωσία και η Κίνα είναι γενικά αντίθετοι σε οποιαδήποτε παρέμβαση της διεθνούς κοινότητας στις εσωτερικές υποθέσεις κυρίαρχων κρατών. Η Ρωσία τόνισε σε δήλωσή της μετά την ψηφοφορία ότι η αποχή της δεν αλλάζει τη θέση της ότι η χρήση βίας εναντίον αμάχων είναι σαφώς μη αποδεκτή.¹⁹⁷

Η Ρωσία υπογράμμισε τη σημασία του αιτήματος των αραβικών κρατών να λάβουν άμεσα μέτρα για να διασφαλιστεί η προστασία του άμαχου πληθυσμού στη Λιβύη και να εφαρμοστεί η

---

¹⁹⁴Όπως παραπάνω.

¹⁹⁵Όπως παραπάνω,σελ.5

¹⁹⁶Όπως παραπάνω,σελ.4

¹⁹⁷Όπως παραπάνω. σελ.8

ζώνη απαγόρευσης πτήσεων στο Λιβυκό εναέριο χώρο. Ωστόσο, η Ρωσία επέκρινε το γεγονός ότι το Ψήφισμα 1970 δεν καθιστά συγκεκριμένα μέτρα για την επιβολή της προστασίας των αμάχων και τη ζώνη απαγόρευσης πτήσεων και λείπουν από το κείμενο τα όρια για χρήση βίας. Η Ρωσία, ωστόσο, τόνισε ότι παρά τις ανησυχίες της όσον αφορά τη χρήση στρατιωτικής βίας στη Λιβύη δεν θα εμποδίζει την υιοθέτηση αυτού του Ψηφίσματος.¹⁹⁸ Ομοίως, η Κίνα υπογράμμισε τη γενική απόρριψη της χρήσης βίας στις διεθνείς σχέσεις.

Μερικοί συγγραφείς ισχυρίζονται ότι η Ρωσία και η Κίνα θα είχαν θέσει βέτο, αν δεν υπήρχε αυτή η εξαιρετικά ευρεία υποστήριξη της εφαρμογής μιας ζώνης απαγόρευσης πτήσεων από περιφερειακούς οργανισμούς, καθώς και οι ασυνήθιστα σαφείς ενδείξεις για την επικείμενη απειλή μαζικών θηριωδιών και η απουσία εύλογης εναλλακτικής πολιτικής λύσης για την πρόληψη της θηριωδίας.¹⁹⁹ Αυτοί οι παράγοντες επηρέασαν την ψήφο της Ρωσίας και της Κίνας, αλλά και άλλων χωρών που απείχαν, όπως όλες τόνισαν, ήταν οι ανησυχίες τους για τις εκτεταμένες και συστηματικές επιθέσεις εναντίον αμάχων και η συμπεριφορά των αρχών της Λιβύης.

iii. Το Ψήφισμα 2009 της 16ης Σεπτεμβρίου 2011 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ

Στις 16 Σεπτεμβρίου, το Συμβούλιο Ασφαλείας εξέδωσε το ψήφισμα 2009, το οποίο ήταν το τελικό ψήφισμα που ασχολούνταν με την κατάσταση στη Λιβύη. Το ψήφισμα 2009 επανέλαβε την καταδίκη της βίας κατά των αμάχων και υπενθύμισε την απόφαση του Συμβουλίου να παραπέμψει το ζήτημα στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Επίσης, καταδίκασε έντονα τη σεξουαλική βία, ιδιαίτερα σε βάρος των γυναικών και των κοριτσιών και τη στρατολόγηση και χρήση παιδιών σε καταστάσεις ένοπλης σύγκρουσης. Το ψήφισμα επιβεβαίωσε ότι ο ΟΗΕ θα πρέπει να καθοδηγήσει τις προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας για τη στήριξη της Λιβύης κατά τη μεταβατική περίοδο.

Σημειώνεται, επίσης, τη βελτίωση της κατάστασης στη Λιβύη και οι αρχές της Λιβύης καλούνται να εξασφαλίσουν την προώθηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Με το παρόν ψήφισμα διασφαλίζεται ότι θα πρέπει να διατεθούν τα περιουσιακά στοιχεία που είχαν παγώσει σύμφωνα με το ψήφισμα 1970 και 1973 προς όφελος του λαού της Λιβύης. Με το ψήφισμα 2009 ιδρύθηκε η Αποστολή των Ηνωμένων Εθνών για Υποστήριξη στη Λιβύη (UNSMIL), χαλάρωσε το εμπάργκο όπλων, εξαιρέθηκαν ορισμένες εταιρείες, όπως η Libyan

---

¹⁹⁸Όπως παραπάνω.

¹⁹⁹BELLAMY, Alex(2011),σελ.265-266

National Oil Corporation από το πάγωμα των περιουσιακών στοιχείων και τροποποιήθηκε η δέσμευση περιουσιακών στοιχείων για ορισμένα ιδρύματα. Επίσης με το Ψήφισμα άρθηκε και η απαγόρευση πτήσεων που προέβλεπε η παράγραφος 17 του ψηφίσματος 1973.²⁰⁰

1.4. Συμπεράσματα πρώτου κεφαλαίου

Η επέμβαση στη Λιβύη σίγουρα ήταν ηθικά απαραίτητη, καθώς και νομικά νομιμοποιημένη. Η παρέμβαση ήταν ηθικά απαραίτητη καθώς το καθεστώς Καντάφι θανάτωσε με τον πιο βάνουσο τρόπο και απείλησε να σκοτώσει ακόμα περισσότερο από τον πληθυσμό της Λιβύης, γεγονός που απαιτούσε άμεση αντίδραση προκειμένου να προστατευτεί ο άμαχος πληθυσμός. Η επέμβαση ήταν νομιμοποιημένη καθώς είχε εγκριθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, κατόπιν εφαρμογής πολιτικών μέτρων που είχαν αποτύχει να δώσουν ένα τέλος στη βία.²⁰¹

Υπήρξε ορθή αιτιολογία, σύμφωνα με τα όσα ορίζονται για την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας στην έκθεση της ICISS καθώς υπήρχαν στην συγκεκριμένη περίπτωση μεγάλης κλίμακας απώλειες ζωών. Το Συμβούλιο Ασφαλείας επέλεξε περαιτέρω αναλογικά μέσα για να εκπληρώσει την πρόθεσή του για την προστασία του πληθυσμού στη Λιβύη. Τα μέτρα που είχαν ληφθεί, δηλαδή η εφαρμογή μιας ζώνης απαγόρευσης πτήσεων και την η προστασία του πληθυσμού της Λιβύης με κάθε μέσο υποστηρίζονταν από περιφερειακές οργανώσεις, καθώς και πολλά μεμονωμένα κράτη και ως εκ τούτου, είχαν επίσης μια εύλογη πιθανότητα να πετύχουν τον αρχικό σκοπό της επέμβασης.

Ως εκ τούτου, η επέμβαση στη Λιβύη μπορεί να θεωρηθεί ως ένα καλό παράδειγμα όπου η αρχή της ευθύνης προστασίας εφαρμόστηκε αποτελεσματικά. Αυτό συμβαίνει παρά το γεγονός ότι η ευθύνη προστασίας επιβεβαιώθηκε ρητά στο ψήφισμα 1973 και το ψήφισμα 1970, μόνο στην άποψη ότι η πρωταρχική ευθύνη για την προστασία του πληθυσμού βρίσκεται εντός του ίδιου του κράτους. Το πιο αμφιλεγόμενο σημείο, δηλαδή η ευθύνη της διεθνούς κοινότητας, αν το ίδιο το κράτος είναι απρόθυμο να προστατεύσει τον πληθυσμό του, δεν επιβεβαιώθηκε, αλλά στην πραγματικότητα εφαρμόστηκε. Αυτό, ωστόσο, δεν είναι ένα μειονέκτημα για την ευθύνη

---

²⁰⁰UNSCResolution2009,παρα.21

²⁰¹SCHMITT,MichaelN.(2011),σελ.55

προστασίας, καθώς όπως ο Chesterman επισημαίνει το νόημα της ευθύνης προστασίας δεν ήταν ποτέ –με την αυστηρή έννοια- νομικό αλλά πολιτικό.²⁰²

Η λήξη της εντολής για τη στρατιωτική επέμβαση στη Λιβύη, την παρακολούθηση της ζώνης απαγόρευσης πτήσεων και την προστασία των αμάχων δηλώθηκε επίσημα την 31η Οκτωβρίου του 2011 σε συμμόρφωση με την αρχική εντολή του ΟΗΕ. Ένα από τα πιο καταπιεστικά καθεστώτα του κόσμου είχε ανατραπεί.

Ο Μοαμάρ αλ Καντάφι, ο οποίος είχε κυβερνήσει τη χώρα για 42 χρόνια, είχε ηττηθεί και σκοτωθεί. Ο Καντάφι σκοτώθηκε σχεδόν ακριβώς οκτώ μήνες μετά τις πρώτες διαδηλώσεις κατά του καθεστώτος, που έλαβαν χώρα στη Βεγγάζη και επτά μήνες μετά την αρχή της στρατιωτικής επέμβασης. Ένα καθεστώς που κατατάσσονται στην ίδια κατηγορία με τη Βόρεια Κορέα και το Τουρκμενιστάν σχετικά με την πολιτική ελευθερία και τα πολιτικά δικαιώματα είχε ανατραπεί. Το NATO θεωρεί την επιχείρηση Unified Protector μία από τις πιο επιτυχημένες στην ιστορία του. Επιπλέον, ο Γενικός Γραμματέας προσέθεσε ότι το NATO «[...] συμμορφώθηκε πλήρως με την ιστορική εντολή των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία του λαού της Λιβύης, για την επιβολή της ζώνης απαγόρευσης πτήσεων και το εμπάργκο όπλων [...]»²⁰³. Δήλωσε περαιτέρω ότι «[...] αυτό επιτεύχθηκε με τη συνεργασία του λαού της Λιβύης [...] οι Λίβυοι απελευθέρωσαν τη χώρα τους.»²⁰⁴.

Στο πλαίσιο αυτό, το ζήτημα της βίαιης αλλαγής καθεστώτος θα πρέπει να συζητηθεί. Η Λιβύη κυβερνούνταν από έναν δικτάτορα, τον οποίο οι αντάρτες κατά πάσα πιθανότητα δεν θα ήταν σε θέση να ανατρέψουν οι ίδιοι. Η βίαιη αντίδραση του Καντάφι προς το λαό του που επαναστάτησε εναντίον του καταπιεστικού καθεστώτος επέτρεψε στη διεθνή κοινότητα να δώσει στους αντάρτες ένα χέρι για να ανατρέψουν τον δικτάτορα πίσω από το πρόσχημα της προστασίας των αμάχων. Το συγκεκριμένο ζήτημα της σχέσης μεταξύ της εφαρμογής της ευθύνης προστασίας και της αλλαγής καθεστώτος στη Λιβύη, είναι αυτό που θα εξεταστεί στο επόμενο κεφάλαιο.

---

²⁰²CHESTERMAN, Simon 'Leading from Behind' The Responsibility to Protect, the Obama Doctrine, and Humanitarian Intervention after Libya' (Ethics & International Affairs, τόμος 25, 2011) σελ. 281

²⁰³NATO Secretary General statement on end of Libya mission of 28.10.2011. Διαθέσιμο σε: http://www.nato.int/cps/en/SID-0E8A17E1-4409DFD3/natolive/news_80052.htm (τελευταία επίσκεψη Ιουλίου 2014)

²⁰⁴Όπως παραπάνω

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β Η ΑΛΛΑΓΗ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΣΤΗ ΛΙΒΥΗ ΩΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

2.1 Η Αλλαγή καθεστώτος – εισαγωγικά στοιχεία

Η πρώτη στενή σχέση μεταξύ στρατιωτικής επέμβασης σε ένα κυρίαρχο κράτος για ανθρωπιστικούς λόγους και αλλαγής καθεστώτος συνέβη όταν οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο χρησιμοποίησαν τους ανθρωπιστικούς λόγους ως δικαιολογία για την επέμβασή τους στο Ιράκ 2003 και παράλληλα ηγήθηκαν μια «αλλαγής καθεστώτος» στη χώρα. Η παραπάνω σχέση περιγράφεται ακριβέστερα ως η βίαιη απομάκρυνσή του πρώην ηγέτη του Ιράκ, Σαντάμ Χουσεΐν από τις δυνάμεις που πραγματοποίησαν την επέμβαση και συνοδεύεται από προσπάθειες να εγκατασταθεί το μοντέλο μιας πιο δημοκρατικής μορφής διακυβέρνησης. Το ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί εδώ είναι αν σε γενικότερο επίπεδο υπάρχει ιδιαίτερη σχέση μεταξύ της αλλαγής καθεστώτος και της εφαρμογής της ευθύνης προστασίας. Για να απαντήσουμε στο ερώτημα αυτό, είναι αναγκαίο να καθορίσει η σημασία τη αλλαγής καθεστώτος και να αναλυθεί η πιθανή σχέση με την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας.

2.2. Αλλαγή καθεστώτος - Ορισμός και νομική ανάλυση

Ως αλλαγή καθεστώτος ορίζεται η «[...] Αναγκαστική απομάκρυνση από την εξουσία της κυβέρνησης ή της εκτελεστικής ηγεσίας ενός κράτους, που οδηγεί σε μια σημαντική μεταβολή στη διακυβέρνηση του κράτους και την αποτελεσματική μεταβίβαση της εξουσίας σε εναλλακτικούς φορείς²⁰⁵ ή ως «[...] Η βίαιη αντικατάσταση από εξωτερικούς παράγοντες της ελίτ ή / και της δομής διακυβέρνησης του κράτους, έτσι ώστε το καθεστώς που θα διαδεχθεί να προσεγγίζει κάποιο υποτιθέμενο διεθνές πρότυπο διακυβέρνησης.²⁰⁶

Όπως υποστηρίζει ο Reismann, η παρόρμηση κάποιων δυνάμεων να απελευθερώσουν τους ανθρώπους από μια κυβέρνηση που ενέχει επικείμενο ή μελλοντικό κίνδυνο να γίνει βίαιη προς το λαό, με την αιτιολογία ότι οι πολίτες υποφέρουν από μια τέτοια, σίγουρα είναι ευγενής, αλλά ταυτόχρονα γίνονται προσπάθειες συχνά εσφαλμένες, καθώς έρχονται σε αντίθεση με το διεθνές δίκαιο.²⁰⁷ Αν αυτή η παρόρμηση είναι πραγματικά ευγενής παραμένει ένα ηθικό ζήτημα

²⁰⁵MICKLER, David; MCMILLAN, Nesam “Locating ‘Regime Change’ (R2P and The ICC“. University of Melbourne, Victoria, Australia, 2011).

²⁰⁶REISMAN, Michael W. “The Manley O. Hudson Lecture: “Why Regime Change Is (Almost Always) a Bad Idea” (AM. Journal of International Law. Τόμος 516, 2004), σελ. 516

²⁰⁷Όπως παραπάνω σελ. 516

κατά πόσον τέτοιες ενέργειες για την ρήξη μιας κυβέρνησης ή ελίτ βρίσκονται σε σύγκρουση με το διεθνές δίκαιο. Τα κύρια νομικά ζητήματα είναι αν η απαγόρευση χρήσης βίας απαγορεύει το δικαίωμα να χρησιμοποιείται βία για παρέμβαση στα εσωτερικά ενός κράτους για την αποκατάσταση της δημοκρατίας ή στην κατάσταση που δημιουργείται σε ένα κράτος από τη μη αποτελεσματική διακυβέρνηση, καθώς και το αν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης περιλαμβάνει το δικαίωμα της χρήσης βίας.²⁰⁸

Από νομική άποψη, η απάντηση είναι αρκετά σαφής: η βίαιη αλλαγή καθεστώτος βρίσκεται γενικά σε σύγκρουση με το διεθνές δίκαιο. Πιο συγκεκριμένα, η βίαιη αλλαγή καθεστώτος παραβιάζει την αρχή της εθνικής κυριαρχίας, την αρχή της μη ανάμειξης στις εσωτερικές υποθέσεις και τη γενική απαγόρευση της απειλής ή χρήσης βίας. Επίσης, φέρει τον κίνδυνο της πολιτικής κατάχρησης και συχνά υπάρχουν φόβοι ότι είναι μια νέα μορφή ιμπεριαλισμού και αποικισμού αναδεικνύεται από τέτοιες καταστάσεις.

Ανεξάρτητα από αυτές τις νομικές και πολιτικές ανησυχίες για τη βίαιη αλλαγή καθεστώτος, ένα καταπιεστικό καθεστώς, το οποίο δεν σέβεται στο ελάχιστο τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορεί να παραβιάζει τις απαγορεύσεις των διεθνών συνθηκών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μια τέτοια συμπεριφορά βρίσκεται σε σύγκρουση με τις διατάξεις του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών που ασχολούνται με τα ανθρώπινα δικαιώματα.²⁰⁹ Θα μπορούσε επίσης να υποστηριχθεί ότι, σύμφωνα με την έννοια της κυριαρχίας ως ευθύνης, η νομική κυριαρχία δεν υπάρχει σε περιπτώσεις τυραννίας όπου οι κυβερνήσεις δεν επιθυμούν να συμμορφωθούν με τις υποχρεώσεις τους όπως αυτές ορίζονται στο διεθνές δίκαιο. Θα μπορούσε κανείς να εφαρμόσει την εκτεταμένη ερμηνεία του άρθρου 2 (4) του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, σχετικά με την υπόθεση της στρατιωτικής ανατροπή ενός καθεστώτος που καταπιέζει τον πληθυσμό του, υποστηρίζοντας ότι η στρατιωτική επέμβαση δεν στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας αλλά υπέρ της πολιτικής ανεξαρτησίας ενός κράτους.

Τα επιχειρήματα αυτά, ωστόσο, έχουν χρησιμοποιηθεί για τη νομιμοποίηση επεμβάσεων με κύριο στόχο την ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου και όχι ως δικαιολογητική βάση για επέμβαση με μόνο σκοπό τη βίαιη αλλαγή καθεστώτος. Παρά τη χρησιμότητά τους, τα επιχειρήματα αυτά δεν έχουν ακόμη γίνει δεκτά από το σύνολο της διεθνούς κοινότητας. Ούτε

---

²⁰⁸GRAY,Christine 'International Law and the Use of Force' (Oxford University Press,2008),σελ.7

²⁰⁹Το ερώτημα αν ένα κράτος παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα εξαρτάται πάντοτε από το αν ένα κράτος έχει υπογράψει και κυρώσει τις σχετικές συνθήκες.

τα διεθνή δικαστήρια, ούτε η πλειοψηφία των διεθνών νομικών είναι μέχρι στιγμής σε θέση να αμφισβητήσουν την αρχή της κρατικής κυριαρχίας ή να περιορίζουν το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 2 (4) του Χάρτη.²¹⁰ Δεν υπάρχει σταδιακή ανάπτυξη διεθνούς εθίμου και πρακτικών που αφορούν τις στρατιωτικές επεμβάσεις με στόχο την βίαιη ανατροπή ενός μη δημοκρατικού καθεστώτος, καθώς όπως ορίζεται από την έκθεση της ICISS για την ευθύνη προστασίας, η χρήση στρατιωτικής επέμβασης σε περιπτώσεις όπου η κύρια πρόθεση είναι η δημοκρατική μορφή του κράτους καθώς στερείται νομιμότητας.

Το δικαίωμα μιας τέτοιας επέμβασης δεν μπορεί να εξαχθεί ούτε ιστορικά λαμβάνοντας υπ' όψιν παρεμβάσεις με στόχο την αποκατάσταση της δημοκρατικής διακυβέρνησης όπως στην Αϊτή και τη Σιέρα Λεόνε. Παρά το γεγονός ότι η αλλαγή του *de facto* καθεστώτος ήταν ο στόχος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για την εντολή στην επέμβαση στην Αϊτή, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ο πρωταρχικός σκοπός για την πραγματοποίηση μιας επέμβασης.²¹¹ Αυτό οφείλεται κυρίως σε δύο λόγους: Πρώτον, οι επεμβάσεις δεν αποσκοπούν στο να ανατρέψουν μια σταθερή κυβέρνηση, προκειμένου να εγκαταστήσουν τη δημοκρατία ή μια διαφορετική μορφή του κράτους. Οι επεμβάσεις δεν έχουν στόχο να εγκαταστήσουν ξανά τη διεθνώς αναγνωρισμένη κυβέρνηση.²¹² Δεύτερον η ανθρωπιστική κατάσταση, η ροή των προσφύγων και η συνολική αποσταθεροποιημένη κατάσταση είναι απαραίτητα κίνητρα και δικαιολογίες για τον καθορισμό απειλής για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια και, ως εκ τούτου την έγκριση μιας επέμβασης.²¹³

Στην περίπτωση της Σιέρα Λεόνε, το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν ενέκρινε στρατιωτική επέμβαση για ανθρωπιστική επέμβαση αλλά ενέκρινε επέμβαση κατόπιν ρητής πρόσκλησης από την κυβέρνηση της Σιέρα Λεόνε.²¹⁴ Ως εκ τούτου, οι επεμβάσεις στην Αϊτή και τη Σιέρα Λεόνε δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας με μόνο στόχο την επιβολή του φιλοδημοκρατικού καθεστώτος. Αυτά τα δύο παραδείγματα αποτελούν εξαιρέσεις, καθώς στη μεγάλη πλειονότητα των περιπτώσεων, το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν εγκρίνει οποιεσδήποτε ενέργειες, παρά μόνο όταν αντιδρά σε περιπτώσεις ανατροπής μιας δημοκρατικής κυβέρνησης ή στις περιπτώσεις που μια κυβέρνηση δεν σέβεται τις δημοκρατικές

---

²¹⁰PAYANDEH,Mehrdad(2012), σελ.360

²¹¹Όπως παραπάνω,σελ.369

²¹²Όπως παραπάνω,σελ.369-370

²¹³Όπως παραπάνω,σελ.370

²¹⁴Όπως παραπάνω,σελ.370

ελευθερίες.²¹⁵ Περαιτέρω, τα παραπάνω παραδείγματα επανεγκατάστασης δημοκρατικών ηγετών πρέπει να διακρίνονται από τις επεμβάσεις με στόχο τη δυναμική αλλαγή του καθεστώτος, όπως η επέμβαση στο Ιράκ το 2003.

2.3. Το δικαίωμα στην Αυτοδιάθεση

Το πιο συχνό επιχείρημα υπέρ της βίαιης αλλαγής καθεστώτος απορρέει από το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση και την ευθύνη της διεθνούς κοινότητας να βοηθήσει εκείνους που καταπιέζονται και δεν μπορούν να απελευθερωθούν χωρίς εξωτερική βοήθεια. Η αυτοδιάθεση είναι μια νομική αρχή που δίνει σε μια συνεκτική εθνική ομάδα το δικαίωμα να επιλέξει η ίδια τη μορφή της πολιτικής της οργάνωσης και τις σχέσεις της με άλλες ομάδες.²¹⁶ Η αρχή της αυτοδιάθεσης έχει ενσωματωθεί στο άρθρο 1 (2) και το άρθρο 55 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.²¹⁷ Το άρθρο 1 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών αναφέρει ως εξής: «[...] για την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ των εθνών που βασίζονται στο σεβασμό της αρχής των ίσων δικαιωμάτων και της αυτοδιάθεσης των λαών, και να λάβει όλα τα κατάλληλα μέτρα για την ενίσχυση της παγκόσμιας ειρήνης [...]»²¹⁸.

Η δήλωση σχετικά με την αποδοχή της ανεξαρτησίας των αποικιακών χώρων και των λαών, που ενέκρινε η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το 1960, αφορά την αρχή της αυτοδιάθεσης, ως μέρος των υποχρεώσεων που απορρέουν από το Χάρτη.²¹⁹ Το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης έχει αναγνωριστεί ως ένα θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα στο άρθρο 1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτικά Δικαιώματα.²²⁰

---

²¹⁵GRAY,Christine(2008),σελ.59; Όπως παραπάνω,σελ.371.

²¹⁶BROWNLIE,Ian‘PrinciplesofPublicInternationalLaw’(FifthEdition.Oxford/NewYork, Oxford UniversityPress/ClarendonPress, 1998)

²¹⁷UNCharter, Άρθρο 55

²¹⁸UNCharterΆρθρο1.2

²¹⁹BROWNLIE,Ian(1998),σελ. 600

²²⁰UNGAResolution2200A(XXI)(1966):InternationalCovenantonCivilandPoliticalRights.UNDoc. A/Res/2200A(XXI)of16December1966,Άρθρο1;UNGAResolution2200A(XXI)(1966):International CovenantonEconomic,SocialandCulturalRights.A/Res/2200A(XXI)of16December1966,Άρθρο1

Η αρχή της αυτοδιάθεσης έχει ενσωματωθεί σε πολλές συνθήκες και άλλα κείμενα. Ειδικά στην υιοθέτηση της Διακήρυξης των Φιλικών Σχέσεων στην Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το 1970 παρουσιάζεται μια ευρεία υποστήριξη διαφόρων κρατών προς το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Ωστόσο, το πεδίο εφαρμογής και το περιεχόμενο του θεμελιώδους δικαιώματος της αυτοδιάθεσης είναι ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο, ιδιαίτερα όσον αφορά το ερώτημα αν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης περιλαμβάνει την άδεια για τη χρήση βίας κατά την άσκηση αυτού του δικαιώματος.

Οι θεωρητικοί του φιλελευθερισμού, για παράδειγμα, υποστηρίζουν ότι η αυτοδιάθεση και η δημοκρατική μορφή του κράτους είναι βασικά στοιχεία της θεωρητικής βάσης του και ως εκ τούτου όταν τα άτομα που καταπιέζονται από τη δική τους κυβέρνηση, θα πρέπει να υπάρχει επέμβαση μόνο αν υπάρχει μια εύλογη προσδοκία ότι η επέμβαση θα τελειώσει αυτή την καταπίεση και θα επιτρέψει την πραγματική άσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης.²²¹

Επιπλέον, η συζήτηση σχετικά με το αν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης περιλαμβάνει το δικαίωμα της χρήσης βίας και ακόμη περισσότερο αν οι τρίτοι νομιμοποιούνται να υποστηρίζουν βιαίως ανθρώπους που θέλουν να ασκήσουν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, είναι εξαιρετικά αμφιλεγόμενο και θα μπορούσε μέχρι στιγμής να λυθεί μόνο στις περιπτώσεις αποαποικιοποίησης.²²² Η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ για παράδειγμα αναγνωρίζει ότι η απελευθέρωση πληθυσμών από τις αποικίες άνθρωποι θα μπορούσε να νομιμοποιήσει τη χρήση «ένοπλου αγώνα» με «όλα τα διαθέσιμα μέσα»²²³. Σε σχέση με τη συνεχή διαφωνία στο θέμα του δικαιώματος να γίνεται χρήση βίας στο πλαίσιο της αποαποικιοποίησης, οι περισσότεροι μελετητές υποστηρίζουν ότι η πρακτική των κρατών της εποχής εκείνης δεν μπορεί παρά να είναι ένα από τα πιο πειστικά επιχειρήματα, δεδομένου ότι δεν υπάρχει κοινή πρακτική των κρατών για τις περιπτώσεις που αντιμετωπίζουμε σήμερα.²²⁴

2.4. Η σχέση της αλλαγής καθεστώτος με την αρχή της ευθύνης προστασίας

Η χρήση βίας προκειμένου να προστατευθεί ένας ξένος πληθυσμός είναι ένα εξαιρετικά αμφιλεγόμενο θέμα, τόσο νομικά όσο και πολιτικά. Για να υπάρξει συναίνεση στο θέμα της στρατιωτικής επέμβασης για ανθρωπιστικούς λόγους, ήταν απαραίτητο να περιορίζει η εφαρμογή της σε ένα πολύ περιορισμένο πλαίσιο, δηλαδή σε έκτακτες καταστάσεις οι οποίες

---

²²¹DOYLE,MichaelW(2012),σελ.75-76

²²²PAYANDEH,Mehrdad(2012),σελ.361

²²³GRAY,Christine(2008),σελ.62

²²⁴Όπως παραπάνω,σελ.64

αναφέρονται σε μεγάλης κλίμακας απώλειες ζωής. Ακόμη και αυτό το πολύ περιορισμένο πλαίσιο, τελικώς δεν κατάφερε να επιφέρει την απόλυτη ενότητα στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας, καθώς πολλά κράτη εξακολουθούν να είναι πολύ διστακτικά σχετικά με το θέμα.

Η πολιτική καταπίεση και η παραβίαση των πολιτικών δικαιωμάτων δεν είναι το ακριβές αντικείμενο της αρχής της ευθύνης προστασίας. Η τελική έκθεση της ICISS, δεδομένου ότι αποτελεί πρωταρχική πηγή της ευθύνης προστασίας, αναφέρει σαφώς ότι «[...] ανατροπή των καθεστώτων δεν αποτελεί τον θεμιτό στόχο, εκτός αν αποδυναμώνει την ικανότητα του εν λόγω καθεστώτος να βλάψει τους ανθρώπους ώστε να είναι δυνατή η εκπλήρωση της προστασίας.²²⁵ Ως εκ τούτου, η αρχή της ευθύνης προστασίας απορρίπτει την πρόθεση αλλαγής καθεστώτος ως τη μια και μόνη αιτία που νομιμοποιεί τη στρατιωτική επέμβαση. Ωστόσο, όπως ήδη αναφέρθηκε προηγουμένως, η ICISS έκανε αποδεκτό ότι τα μικτά κίνητρα δεν μπορούν να αποκλειστούν εντελώς, καθώς σπάνια υπάρχει μόνο ένας στόχος όταν τα κράτη επεμβαίνουν στρατιωτικά στις εσωτερικές υποθέσεις άλλου κράτους προκειμένου να προστατεύσουν ξένους πληθυσμούς.²²⁶ Η ICISS κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, εφ' όσον αυτά δεν είναι τα πρωταρχικά κίνητρα μιας επέμβασης, καθώς σε αυτές της περιπτώσεις η ανθρωπιστική προστασία πρέπει να είναι ιεραρχικά ανώτερη, δεν βλάπτουν τη νομιμότητα της επέμβασης.²²⁷ Παρά την αντίληψη ότι η ανατροπή ενός καθεστώτος δεν είναι ο θεμιτός στόχος της στρατιωτικής επέμβασης, η Επιτροπή αναγνωρίζει στην έκθεσή της ότι μπορεί να είναι αναγκαίο για ένα καθεστώς να αποσταθεροποιηθεί προκειμένου να διασφαλιστεί η προστασία των αμάχων.²²⁸

Ως εκ τούτου, είναι σαφές ότι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ευθύνης προστασίας το να επεμβαίνουν στρατιωτικά τα κράτη με μόνη πρόθεση τη δυναμική ανατροπή ενός καθεστώτος. Την ίδια στιγμή είναι καλά τεκμηριωμένο ότι «[...] Μια κυβέρνηση που δεν συμμορφώνεται με τα πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αρχή της αυτοδιάθεσης χάνει τη νομιμότητά της [...]»²²⁹. Ως εκ τούτου, το επίμαχο σημείο είναι το ζήτημα του κατά πόσον οι εξωτερικές δυνάμεις μπορούν να ανατρέψουν νομίμως μια τέτοια κυβέρνηση με στρατιωτικά μέσα.

Σύμφωνα με την ICISS, μια τέτοια ανατροπή καθεστώτος μπορεί να είναι δικαιολογημένη, εάν είναι συνέπεια ή απρόβλεπτο επακόλουθο των μέτρων που λαμβάνονται ως απαραίτητα για

---

²²⁵ ICISS(2001a), παρα.4.33,σελ.35

²²⁶ Όπως παραπάνω

²²⁷ Όπως παραπάνω

²²⁸ Όπως παραπάνω, παρα.4.33,σελ.35

²²⁹ PAYANDEH,Mehrdad(2012),σελ.357

να σταματήσει το καθεστώς να βλάπτει τους πολίτες του.²³⁰ Μια αλλαγή στο καθεστώς ενός κράτους, ως αναγκαία συνέπεια της στρατιωτικής επέμβασης, είναι γενικά ανεκτή από την ICISS, αρκεί να μην είναι ο πρωταρχικός στόχος της επέμβασης. Αυτό που κάνει την περίπτωση της Λιβύης τόσο αμφιλεγόμενη είναι ο ισχυρισμός ότι η στρατιωτική επέμβαση στο πλαίσιο του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ νομιμοποιούσε περισσότερο ή λιγότερο ανοιχτά τους επεμβαίνοντες στο να ανατρέψουν την κυβέρνηση.²³¹ Το εάν το ψήφισμα 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας (2011) εξουσιοδότησε τη βίαιη αλλαγή καθεστώτος στη Λιβύη θα το απαντήσουμε στην επόμενη ενότητα

2.5. Η βίαιη αλλαγή του καθεστώτος με την εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας

Η παραδοχή ότι τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας για τη στρατιωτική επέμβαση στη Λιβύη μπορούν να θεωρηθούν ως εντολή αλλαγής του καθεστώτος δεν μπορεί να υποστηριχθεί από τη διατύπωση της απόφασης 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας (2011). Το ίδιο το κείμενο δεν αναφέρει την αλλαγή του καθεστώτος ως στόχο της στρατιωτικής επέμβασης. Ωστόσο, έμμεση απόδειξη ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας θα στήριζε την αλλαγή καθεστώτος στη Λιβύη μπορεί να διαφανεί στο ψήφισμα 1970 του Συμβουλίου Ασφαλείας (2011), καθώς και στο ψήφισμα 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας (2011). Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ στο ψήφισμα 1970 (2011) απαιτεί τον άμεσο τερματισμό της βίας και ζητά ταυτοχρόνως μέτρα στήριξης που να «[...] πληρούν τις νόμιμες απαιτήσεις του πληθυσμού [...]»²³². Το αίτημα αυτό υπενθύμισε και στο ψήφισμα 1973 (2011) τονίζοντας ότι είναι «[...] ανάγκη να ενταθούν οι προσπάθειες για την εξεύρεση λύσης στην κρίση που να ανταποκρίνεται στα δίκαια αιτήματα του λιβυκού λαού [...]».²³³

Το Συμβούλιο Ασφαλείας σημείωσε επίσης και την απόφαση της Αφρικανικής Ένωσης να στείλει ad hoc επιτροπή στη Λιβύη «[...] με το σκοπό να διευκολυνθεί ο διάλογος ώστε να οδηγήσει σε πολιτικές μεταρρυθμίσεις που είναι απαραίτητες για την εξεύρεση ειρηνικής και βιώσιμης λύσης.»²³⁴

Οι ίδιες αποφάσεις δεν έχουν ωστόσο καθορίσει ποια ακριβώς είναι τα νόμιμα αιτήματα του λαού της Λιβύης. Ωστόσο, τα νόμιμα αιτήματα του πληθυσμού της Λιβύης σίγουρα θα ήταν

²³⁰ ICISS(2001a), παρα.4.33, σελ.35

²³¹ PAYANDEH, Mehrdad(2012), σελ.358

²³² UNSC Resolution 1970(2011), παρα.1

²³³ UNSC Resolution 1973(2011), παρα.2

²³⁴ Όπως παραπάνω

εξαιρετικά δύσκολο να ικανοποιηθούν με τον Καντάφι στην εξουσία.²³⁵ Παρά το γεγονός ότι ορισμένες αμφιβολίες είναι εν μέρει δικαιολογημένες, οι απλές αναφορές στα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για την εκπλήρωση των αναγκών του πληθυσμού σίγουρα δεν μπορούν να ερμηνευθεί ως έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για την αλλαγή καθεστώτος.²³⁶ Αυτό θα ήταν μια υπερβολική ερμηνεία των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Η εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας εξουσιοδότησε τα κράτη μέλη να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των αμάχων και μη στρατιωτικών κατοικημένων περιοχών.²³⁷ Ως εκ τούτου, ακόμη και αν η αλλαγή καθεστώτος δεν ήταν ένας νομιμοποιημένος στόχος της στρατιωτικής επέμβασης μπορεί να ήταν ένα αναγκαίο μέσο για την επίτευξη του πρωταρχικού στόχου. Σίγουρα θα ήταν απίθανο να επιτευχθεί αποτελεσματικά η προστασία των αμάχων και μη στρατιωτικών κατοικημένων περιοχών χωρίς την εξασθένιση και την αποσταθεροποίηση του καθεστώτος που διέταξε τη δολοφονία των αμάχων. Αυτό όμως, όπως ήδη φαίνεται, δεν είναι ούτε παράνομο βάσει του διεθνούς δικαίου, ούτε σε σύγκρουση με την αρχή της ευθύνης προστασίας όσο η αρχική πρόθεση παραμένει η προστασία των αμάχων. Ως εκ τούτου, τα μέτρα που ήταν αναγκαία για να επιτευχθεί ο πρωταρχικός στόχος της επέμβασης εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της εντολής του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Ως εκ τούτου, κάθε πολιτικό όργανο το οποίο είχε εύλογη σχέση με τις επιθέσεις εναντίον αμάχων και μη στρατιωτικών κατοικημένων περιοχών ήταν ένας νόμιμος στρατιωτικός στόχος. Η έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ έδωσε εντολή για στρατιωτική επέμβαση με στόχο τον Καντάφι, μόνο στο επίπεδο που ο ίδιος και άλλοι υψηλόβαθμοι αξιωματικοί του καθεστώτος ευθύνονται για επιθέσεις κατά του λιβυκού πληθυσμού. Ως εκ τούτου, το ψήφισμα 1973 (2011), δεν μπορεί να θεωρηθεί ως εντολή στρατιωτικής επέμβασης με στόχο την αλλαγή του καθεστώτος στη Λιβύη, παρά το γεγονός ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας πιθανότατα γνώριζε καλά ότι αλλαγή του καθεστώτος θα ήταν το απαραίτητο αποτέλεσμα της στρατιωτικής επέμβασης ώστε να εκπληρώσει τον πρωταρχικό της στόχο.²³⁸

---

²³⁵ PAYANDEH; Mehrdad (2012), σελ. 388

²³⁶ Όπως παραπάνω

²³⁷ UNSC Resolution 1973 (2011), παρα. 4

²³⁸ HENDERSON; Christian (2011): "International Measures for the Protection of Civilians in Libya and Coted'Ivoire" (International and Comparative Law Quarterly, τόμος 60), σελ. 772

2.6. Η πολιτική προσέγγιση της αλλαγής καθεστώτος στη Λιβύη ως *conditio sine qua non* της εφαρμογής της ευθύνης προστασίας.

Το τελευταίο μέρος του παρόντος κεφαλαίου είναι αφιερωμένο στην ανάλυση του πολιτικού παράγοντα, ο οποίος αποδεικνύει το αν οι κύριες δυνάμεις που ενεπλάκησαν στη στρατιωτική επέμβαση στη Λιβύη θεωρούσαν την αλλαγή καθεστώτος ως *conditio sine qua non* για τη διασφάλιση της προστασίας των αμάχων στη Λιβύη. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχει μια σημαντική διαφορά ανάμεσα στην πολιτική και τη νομική αιτιολόγηση μιας στρατιωτικής επέμβασης. Οι ΗΠΑ, για παράδειγμα, σε πολλές περιπτώσεις έχουν υπογραμμίσει τη διάκριση μεταξύ της νομικής αιτιολογίας για τις δράσεις τους και του πολιτικού ενδιαφέροντος για την αποκατάσταση ή την προστασία της δημοκρατίας, τονίζοντας ότι δεν υποστηρίζουν την ύπαρξη ενός νομικού δικαιώματος σε επεμβάσεις που γίνονται με σκοπό την αποκατάσταση της δημοκρατίας.²³⁹ Η διάκριση αυτή σίγουρα πρέπει να είναι λαμβάνεται υπόψη κατά την ανάλυση του σκοπού της επέμβασης στη Λιβύη.

Διάφοροι συγγραφείς χαρακτηρίζουν το ψήφισμα 1973 (2011) ως προσπάθεια για αναγκαστική αλλαγή του καθεστώτος²⁴⁰ ή ισχυρίζονται ότι η πρόθεση της επέμβασης στη Λιβύη ήταν αρκετά ασαφής και υποστηρίζουν αυτόν τον ισχυρισμό βασιζόμενοι στην ρητορική των διαφόρων ηγετών την περίοδο των γεγονότων.²⁴¹ Πράγματι, η ρητορική άλλαξε αφού η στρατιωτική επιχείρηση στη Λιβύη είχε ξεκινήσει και προχωρούσε με επιτυχία. Μερικοί συγγραφείς ισχυρίζονται ακόμη ότι από τότε και μετά, οι συμμετέχουσες χώρες αποκάλυψαν ανοιχτά τις προθέσεις πίσω από την επέμβαση οποίες περιελάμβαναν εκτός από την προστασία των αμάχων και την αλλαγή καθεστώτος.²⁴² Ωστόσο, το αίτημα της αλλαγής του καθεστώτος και η άποψη ότι ο «Καντάφι πρέπει να φύγει», είχε ήδη τεθεί ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας στο ψήφισμα 1973 (2011).

Ο πρώτος που ζήτησε ανοιχτά από τον Καντάφι να παραιτηθεί από την εξουσία ήταν ο Γάλλος πρόεδρος Νικολά Σαρκοζί κατά την επίσκεψή του στην Τουρκία τον Φεβρουάριο

²³⁹GRAY,Christine(2008), σελ.57

²⁴⁰SEUMAS,Milne,theGuardian,23.March2011:*There'sNothingMoralAboutNato'sInterventionin Libya..* Διαθέσιμο σε:<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/mar/23/nothing-moral-nato-intervention-libya>(τελευταία επίσκεψη 26 Αυγούστου 2014)

²⁴¹WALZER,Michael(2011):*TheCaseAgainstOurAttackonLibya*, σελ.273-274

²⁴²PAYANDEH;Mehrdad(2012),σελ.382

2011.²⁴³ Λίγο μετά την επίσκεψη Σαρκοζί στην Άγκυρα .Ωστόσο, στις 26 Φεβρουαρίου, το Συμβούλιο Ασφαλείας ψήφισε ομόφωνα για το Ψήφισμα 1970 (2011). Στο πλαίσιο αυτό, η New York Times ανέφεραν ότι ο Πρόεδρος Μπαράκ Ομπάμα, κατά τη διάρκεια μιας τηλεφωνικής κλήσης με Γερμανίδα καγκελάρια Άγκελα Μέρκελ, δήλωσε, επίσης, ότι ο Καντάφι είχε χάσει τη νομιμότητα να κυβερνά και έπρεπε να ενταθούν οι προσπάθειες για την πτώση του καθεστώτος.²⁴⁴

Στις αρχές του Μαρτίου 2011, ο Ομπάμα, επανέλαβε την έκκλησή του για τον Καντάφι να παραιτηθεί, λέγοντας ότι: «Οι ΗΠΑ και ολόκληρη διεθνής κοινότητα εξακολουθεί να είναι εξοργισμένη από την αποκρουστική βία εναντίον του λαού της Λιβύης: [...] Ο Μουαμάρ ελ-Καντάφι έχει χάσει τη νομιμότητά να κυβερνά, και θα πρέπει να φύγει!». ²⁴⁵ Ενώ η συζήτηση στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας συνεχίζεται ώστε να σταματήσει η βία στη Λιβύη, η πρώτη περιφερειακή οργάνωση, η Αραβική Λίγκα, απαίτησε μια ζώνη απαγόρευσης πτήσεων και κάλεσε το Συμβούλιο Ασφαλείας να δράσει για τη συνεχιζόμενη βία στη Λιβύη.²⁴⁶ Στις 8 Μαρτίου, ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού της Ισλαμικής Διάσκεψης δήλωσε την υποστήριξη της οργάνωσης για μια ζώνη απαγόρευσης πτήσεων.²⁴⁷

Από τις 16 Μαρτίου και μετά, η κυβέρνηση Ομπάμα αρχίζει να πιέζει για μια ζώνη απαγόρευσης πτήσεων καθώς οι υπουργοί Εξωτερικών της G8 δεν μπόρεσαν να πετύχουν συναίνεση σχετικά με το θέμα στη συνάντηση του Παρισιού το Μάρτιο.²⁴⁸ Μετά το ψήφισμα

---

²⁴³ ARSU, Sebnem; ERLANGER, Steven, New York Times, 25. February 2011: *Sarkozy Is Criticized on a Visit to Turkey*. Διαθέσιμο σε: <http://www.nytimes.com/2011/02/26/world/europe/26turkey.html> (τελευταία επίσκεψη 27 Αυγούστου 2014)

²⁴⁴ WAYATT, Edward, New York Times, 26. February 2011: *Security Council Calls for War Crimes Inquiry in Libya*. Διαθέσιμο σε: <http://www.nytimes.com/2011/02/27/world/africa/27nations.html>

(τελευταία επίσκεψη 27 Αυγούστου 2014)

²⁴⁵ SHEAR, Michael D., New York Times, 3. March 2011: *Obama Authorizes Airlift of Refugees From Libya*. Διαθέσιμο σε: <http://www.nytimes.com/2011/03/04/world/middleeast/04president.html>

(τελευταία επίσκεψη 26 Αυγούστου 2014)

²⁴⁶ LANDLER, Mark, New York Times, 5. March 2011: *Obama's choice: To Intervene or Not in Libya*. Διαθέσιμο σε: http://www.nytimes.com/2011/03/06/weekinreview/06protect.html?pagewanted=all&_r=0 (τελευταία επίσκεψη 27 Αυγούστου 2014)

²⁴⁷ DEVLIN, Michelle, Allvoices, 8. March 2011: *Islamic Countries Demand No-Fly Zone over Libya*. Διαθέσιμο σε: <http://www.allvoices.com/contributed-news/8415670-islamic-countries-demand-no-fly-zone-over-libya> (τελευταία επίσκεψη 27 Αυγούστου 2014)

²⁴⁸ ERLANGER, Steven, New York Times, 15. March 2011: *G-8 Ministers Fail to Agree on Libya No-Flight Zone*. Διαθέσιμο σε: http://www.nytimes.com/2011/03/16/world/africa/16g8.html?_r=0

του Συμβουλίου Ασφαλείας 1973 (2011) ασκήθηκε ισχυρή κριτική από το Γενικό Γραμματέα του Αραβικού Συνδέσμου Moussa ο οποίος υποστήριξε ότι η στρατιωτική επέμβαση της Γαλλίας και των συμμάχων της ξεπέρασε την αρχική απαίτηση για τη δημιουργία μιας ζώνης απαγόρευσης πτήσεων.²⁴⁹ Λίγες μέρες αργότερα, μετά από μια συνάντηση με τον Ban Ki-Moon, ο Moussa αναθεώρησε την άποψή του.²⁵⁰ Η στρατιωτική επέμβαση εν τω μεταξύ είχε επίσης επικριθεί κυρίως από τα κράτη που απείχαν από την ψηφοφορία του Ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας 1973 (2011).

Ιδιαίτερα η Ρωσία, η Κίνα και η Γερμανία επέκριναν τη στρατιωτική επέμβαση και ζήτησαν κατάπαυση του πυρός. Ωστόσο, η επέμβαση αυτή υποστηρίχθηκε επίσης από διάφορα κράτη και οργανισμούς, όπως ο «Contact Group», για παράδειγμα, ο οποίος συνεδρίασε για πρώτη φορά στη Ντόχα στις 13 Απριλίου. Αυτή η συμμαχία, η οποία αργότερα μετονομάστηκε σε «Friends of Libya», διαμορφώθηκε στη διάσκεψη του Λονδίνου στις 29 Μαρτίου, 2011, όπου 21 χώρες που συμμετείχαν στη συνάντηση, εκτός από τους εκπροσώπους της ΕΕ, του ΟΗΕ, του ΝΑΤΟ, της Αραβικής Λίγκας, της Ισλαμικής Διάσκεψης, της Αφρικανικής Ένωσης και του Συμβουλίου Συνεργασίας των Κρατών του Αραβικού Κόλπου.²⁵¹ Στη διάσκεψη αυτή προέδρευσε από κοινού από το Ηνωμένο Βασίλειο και Κατάρ.²⁵² Στην τελική δήλωση της συνόδου το «Contact Group» ζήτησε από Καντάφι να παραιτηθεί από ηγέτης της Λιβύης.²⁵³

Εν τω μεταξύ οι επιθέσεις στις δυνάμεις του Καντάφι και άλλων στρατιωτικών στόχων συνεχίζονταν. Ο βομβαρδισμός της Λιβύης εντάθηκε με κύριο στόχο την κατοικία και την

(τελευταία επίσκεψη 26 Αυγούστου 2014)

²⁴⁹CODY,Edward,WashingtonPost,20.March2011:ArabLeaguecondemnsbroad Westernbombing campaignin Libya. Διαθέσιμο σε:http://www.washingtonpost.com/world/arab-league-condemns-broad-bombing-campaign-in-libya/2011/03/20/AB1pSg1_story.html(τελευταία επίσκεψη 27 Αυγούστου 2014)

²⁵⁰CHULOV;Martin,theGuardian,22.March2011:ArabLeaguetoreiteratebackingforLibyano-flyzone. Διαθέσιμο σε:<http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/22/arab-league-libya-no-fly>(τελευταία επίσκεψη 26 Αυγούστου 2014)

²⁵¹Foreign&CommonwealthOffice,LatestNews,13.April2011:LibyaContactGroup:Chair'sstatement. StatementbyForeignSecretaryWilliamHaguefollowingtheLibyaContactGroupmeetinginDoha. Διαθέσιμο σε:<http://www.fco.gov.uk/en/news/latest-news/?id=583592582&view=News>(τελευταία επίσκεψη 28 Αυγούστου 2014)

²⁵²Όπως παραπάνω

²⁵³BBCNews,13. April2011:Libya:Gaddafimuststepdown,says,contactgroup'. Διαθέσιμο σε:<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13058694>(τελευταία επίσκεψη 28 Αυγούστου 2014)

πολιτική έδρα του Καντάφι. Αυτές οι στρατιωτικές επιθέσεις είναι που έθεσαν το ζήτημα για τους νόμιμους στόχους του NATO στο πλαίσιο της εντολής του Συμβουλίου Ασφαλείας. Πιο συγκεκριμένα, τέθηκε το ερώτημα αν είναι νόμιμο να στοχοποιείται άμεσα ο Καντάφι και η οικογένειά του. Το NATO δήλωσε ότι δεν υπήρξε πρόθεση να σκοτώσει τον Καντάφι. Αντίθετα, ο στόχος ήταν να αποδυναμώσει τον Καντάφι και να εντείνει την πίεση πάνω του, προκειμένου να σταματήσουν οι επιθέσεις των δυνάμεων του Καντάφι σε αμάχους.²⁵⁴

Ιδιαίτερη σημασία στο πλαίσιο της συζήτησης για τη βίαιη αλλαγή καθεστώτος στη Λιβύη ήταν η συλλογική δήλωση του Μπαράκ Ομπάμα, του Νικολά Σαρκοζί και του Ντέιβιντ Κάμερον στην International Herald Tribune τον Απρίλιο του 2011, η οποία αναφέρει ότι ο τερματισμός της βίας, καθώς και ένα μέλλον ειρήνης και ευημερίας για τον πληθυσμό της Λιβύης μπορεί να επιτευχθεί μόνο αν ο Καντάφι παραιτηθεί από την εξουσία.²⁵⁵ Το άρθρο περαιτέρω προβλέπει πως αν ο Καντάφι δεν αφήσει την εξουσία στη Λιβύη θα καταλήξει η χώρα να γίνει ένα αποτυχημένο κράτος. Ένα απόσπασμα από το άρθρο περιλαμβάνει κοινή δήλωση του πρωθυπουργού της Μεγάλης Βρετανίας, του Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών και της Γαλλίας στην οποία αναφέρεται το εξής: ‘... καθήκον μας και εντολή μας σύμφωνα με το ψήφισμα 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ είναι η προστασία των αμάχων, και αυτό πράττουμε. Δεν είναι σκοπός μας να ανατρέψουμε τον Καντάφι με τη βία. Αλλά είναι αδύνατο να φανταστούμε ένα μέλλον για τη Λιβύη με τον Καντάφι στην εξουσία. [...] Είναι αδιανόητο ότι κάποιος που έχει σφαγιάσει τον ίδιο τον λαό μπορεί να διαδραματίσει ρόλο στην μελλοντική τους διακυβέρνηση. [...] Ωστόσο, εφ’ όσον ο Καντάφι είναι στην εξουσία, το NATO πρέπει να συνεχίσει τις δράσεις του έτσι ώστε οι πολίτες να παραμένουν προστατευμένοι και η πίεση στο καθεστώς να συνεχίσει. Ως εκ τούτου, μια πραγματική πολιτική μετάβαση μπορεί πραγματικά να αρχίσει, με επικεφαλής μια νέα γενιά ηγετών. Για την επιτυχή αυτή μετάβαση, ο Καντάφι πρέπει να φύγει και να φύγει για καλό.’²⁵⁶

---

²⁵⁴ SHANKER, Thom; SANGER, David E., New York Times, 26 April 2011: *NATO Says it is Stepping Up Attack on Libya Targets*. Διαθέσιμο σε:

http://www.nytimes.com/2011/04/27/world/middleeast/27strategy.html?_r=0

(τελευταία επίσκεψη 28 Αυγούστου 2014)

²⁵⁵ BARACK, Obama; CAMERON, David; SARKOZY, Nicolas, New York Times; International Herald Tribune, 14. April 2011: *Libya's Pathway to Peace*. Διαθέσιμο σε:

<http://www.nytimes.com/2011/04/15/opinion/15iht-edlibya15.html> (τελευταία επίσκεψη 28 Αυγούστου 2014)

²⁵⁶ Όπως παραπάνω

Χωρίς αμφιβολία αυτή η δήλωση των τριών ηγετών είχε ως στόχο να αποσαφηνίσει τις προθέσεις της επέμβασης στη Λιβύη, καθώς ανέφερε σαφώς ότι ο πρωταρχικός σκοπός της επέμβασης ήταν η προστασία των αμάχων και όχι η απομάκρυνση του Καντάφι. Η δήλωση αυτή, όμως, ταυτόχρονα διευκρίνισε ότι οι συμμετέχουσες χώρες δεν πίστευαν πως μια επιτυχή εκπλήρωση της αποστολής τους θα ήταν δυνατή με τον Καντάφι στην εξουσία. Η αλλαγή του καθεστώτος σίγουρα αποτέλεσε ένα αναγκαίο συνακόλουθο της επιτυχούς εφαρμογής της ευθύνης προστασίας στην περίπτωση της Λιβύης.

2.7. Συμπεράσματα δευτέρου Κεφαλαίου

Δεν υπάρχει νομικό δικαίωμα ούτε της διεθνούς κοινότητας ούτε του κάθε κράτους μεμονωμένα να παρεμβαίνει βίαια σε μια εμφύλια σύγκρουση. Αυτό προέρχεται από τη γενική απαγόρευση του άρθρου 2 (4) του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, αλλά αντανάκλαται επίσης και στα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης των ΗΕ 375 (1949) για τα Δικαιώματα και Καθήκοντα των μελών και 2131 (1965) σχετικά με το απαράδεκτο της στρατιωτικής επέμβασης. Το ICJ διευκρίνισε το 1986 στην περίπτωση της Νικαράγουα ότι ένα τρίτο κράτος δεν μπορεί να βοηθήσει την αντιπολίτευση να ανατρέψει βίαια την κυβέρνηση και ως εκ τούτου δεν υπάρχει δικαίωμα παρέμβασης στα εσωτερικά άλλου κράτους μέσα στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο.²⁵⁷ Τα τρίτα μέρη έχουν μόνο το δικαίωμα να επέμβουν στρατιωτικά, εφόσον καλούνται από την κυβέρνηση και εάν η εσωτερική αναταραχή έχει ξεπεράσει το όριο του εμφυλίου πολέμου, ή ακόμα στις περιπτώσεις των εθνικών απελευθερωτικών κινημάτων που αναζητούν αποαποικιοποίηση.²⁵⁸

Η πρακτική των κρατών σαφώς δείχνει ότι οποιαδήποτε άμεση χρήση βίας που υποστηρίζει την αντιπολίτευση κατά κύριο λόγο γίνεται κρυφά και αν γίνει ανοιχτά τότε εξακολουθεί να βασίζεται σε μια γενικά αποδεκτή νόμιμη αιτιολόγηση, όπως η αυτοάμυνα. Το «δόγμα Ρήγκαν» για παράδειγμα, το οποίο υποστήριξε σθεναρά την υποχρέωση για βοήθεια στους «μαχητές της ελευθερίας», ενάντια στις σοσιαλιστικές κυβερνήσεις, αποτέλεσε ένα τέτοιο ρητορικό δόγμα. Οι ΗΠΑ ποτέ δεν υποστήριξαν το δικαίωμα να επεμβαίνουν στρατιωτικά σε εσωτερικά θέματα με την νόμιμη αιτιολόγηση του δικαιώματος χρήσης βίας.²⁵⁹ Ως εκ τούτου, η στρατιωτική επέμβαση με στόχο την βίαιη αλλαγή καθεστώτος είναι παράνομη βάσει του διεθνούς δικαίου, αν δεν εγκριθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας ή δεν δικαιολογείται σε σχέση με την αυτοάμυνα.

²⁵⁷ Nicaraguacase, παρα.206-209

²⁵⁸ GRAY, Christine (2008), σελ.85

²⁵⁹ GRAY, Christine (2008), σελ.106

Τα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ δεν επιτρέπουν τη δυναμική αλλαγή του καθεστώτος *per se*. Όπως φαίνεται και στην περίπτωση της Λιβύης το καθεστώς είχε αλλάξει βίαια από την πολιτική πίεση των κρατών. Αυτό, ωστόσο, δεν βρίσκεται ούτε σε σύγκρουση με το διεθνές δίκαιο ούτε με την αρχή της ευθύνης προστασίας καθώς η αλλαγή καθεστώτος ήταν μια συνέπεια ώστε να επιτευχθεί η πρωταρχική πρόθεση, η οποία ήταν η ανθρωπιστική. Κάθε αεροπορική επιδρομή του ΝΑΤΟ ενίσχυσε τους αντάρτες και να αποδυνάμωσε το καθεστώς του Καντάφι. Ως εκ τούτου, είναι πιθανό να συμπεράνει κανείς ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας εξουσιοδότησε το ΝΑΤΟ να επιτύχει την αλλαγή του καθεστώτος, απλά κοιτάζοντας το αποτέλεσμα. Αυτό, όμως, είναι ένα λανθασμένο συμπέρασμα και πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ του νόμιμου στόχου και των μέσων με τα οποία η εκπλήρωση του στόχου συνδέεται αναγκαστικά.

Σίγουρα ήταν κοινή λογική ότι ο Καντάφι είχε χάσει τη νομιμότητά του ως ηγέτης με το να σκοτώνει τον ίδιο το λαό του και αναγκάστηκε να παραιτηθεί από την εξουσία. Το ερώτημα που προκύπτει κοιτάζοντας τη σύγκρουση στη Λιβύη είναι σε ποιο βαθμό η βίαιη αλλαγή καθεστώτος είναι γενικότερα μια αναγκαία προϋπόθεση ή ακόμα και ένα *sine qua non* της ευθύνης προστασίας. Αυτό το ερώτημα μπορεί να απαντηθεί πλέον ξεκάθαρα: εάν ένα καθεστώς δεν πληροί την πρωταρχική ευθύνη να προστατεύει τον πληθυσμό του από μεγάλης κλίμακας απώλειες ζωών, γενοκτονία ή εθνοκάθαρση και ακόμα θέτει σε κίνδυνο τη ζωή του πληθυσμού, όπως έκανε το καθεστώς Καντάφι, η διεθνής κοινότητα αντιδρά αναλόγως σε απάντηση σε αυτήν την αποτυχία με την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας και με επέμβαση της διεθνούς κοινότητας. Αυτό μπορεί να γίνει είτε με απευθείας στόχευση του καθεστώτος είτε με διευκόλυνση της αλλαγής καθεστώτος με την υποστήριξη των ανταρτών ή της αντιπολίτευσης.

Η βίαιη αλλαγή καθεστώτος και η εφαρμογή της ευθύνης προστασίας συχνά πηγαίνουν χέρι-χέρι, παρά το γεγονός ότι η ευθύνη προστασίας στοχεύει ουσιαστικά σε μια νομιμοποιημένη στρατιωτική επέμβαση για την προστασία των . Ο στόχος της R2P είναι αποκλειστικά και μόνο η βοήθεια στους ανθρώπους που βρίσκονται σε κίνδυνο μεγάλης κλίμακας και οποιαδήποτε εσωτερική πολιτική σύγκρουση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της. Ταυτόχρονα η ευθύνη προστασίας και η αλλαγή του καθεστώτος συνδέονται στενά μεταξύ τους.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ευθύνη προστασίας και η βίαιη αλλαγή του καθεστώτος, όπως ακριβώς συμπεράναμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι από τη μία πλευρά πολύ στενά συνδεδεμένες η μία με την άλλη και από την άλλη ριζικά διαφορετικές. Η ευθύνη προστασίας είναι καλά εδραιωμένη στην πρακτική των κρατών και θεσμοθετημένη στους διεθνείς οργανισμούς, παρά τις αμφιβολίες που εκφράζονται μέχρι και σήμερα. Η ευθύνη προστασίας θα μπορούσε κάποτε να γίνει ακόμη και μια γενική αρχή του διεθνούς δικαίου και δεσμευτικός κανόνας. Από την άλλη πλευρά, η αλλαγή καθεστώτος κατόπιν εξωτερικής στρατιωτικής επέμβασης με μόνη πρόθεση τη στοχευόμενη πολιτική αλλαγή απαγορεύεται αυστηρά από το διεθνές δίκαιο. Η ύπαρξη ενός τέτοιου δικαιώματος για στρατιωτική επέμβαση προκειμένου να αλλάξει το καθεστώς ξένης χώρας δεν φέρεται να υπάρχει ούτε στην πρακτική των κρατών και των διεθνών οργανισμών. Οι εξαιρέσεις από την αρχή της εθνικής κυριαρχίας και της απαγόρευση της χρήσης βίας που έχουν αναφερθεί παραπάνω σχετικά με την ευθύνη προστασίας δεν ισχύουν αν ο μόνος στόχος είναι η βίαιη αλλαγή καθεστώτος.

Παρά αυτές τις τεράστιες διαφορές ανάμεσα στις επιδιώξεις της ευθύνης προστασίας και της αλλαγής του καθεστώτος συχνά αυτές συνδέονται μεταξύ τους. Αυτό οφείλεται σε διάφορους λόγους αλλά περισσότερο στο ότι η εγγύηση της προστασίας ανθρώπων σε ξένο έδαφος μπορεί συχνά να επιτευχθεί μόνο με την αποσταθεροποίηση του καθεστώτος που βρίσκεται στην εξουσία, ιδίως εάν το καθεστώς είναι το έναυσμα του κινδύνου. Έτσι, αν το ίδιο το κράτος θέτει σε κίνδυνο τον πληθυσμό του, ο μόνος τρόπος για να προστατευθούν αποτελεσματικά οι άνθρωποι είναι να πέσει το συγκεκριμένο καθεστώς. Πράγματι, τα απαραίτητα μέσα προκειμένου να εμποδιστεί η γενοκτονία, οι μαζικές δολοφονίες ή η εθνοκάθαρση είναι συχνά η αποσταθεροποίηση ή ακόμα και η εξασθένιση του καθεστώτος που είναι υπεύθυνο για τις ωμότητες. Ακριβώς σε αυτές τις περιπτώσεις όπου το καθεστώς εμπλέκεται στην επαπειλούμενη απώλεια ζωών σε μεγάλη κλίμακα, η αρχή της ευθύνης προστασίας σχετίζεται με τη βίαιη αλλαγή του καθεστώτος, αν και η πρόθεση να αλλάξει το καθεστώς δεν μπορεί ποτέ να είναι αυτοσκοπός μιας επέμβασης στο πλαίσιο της ευθύνης προστασίας.

Ως εκ τούτου, η απάντηση, το ερώτημα αν η ευθύνη προστασίας συνδέεται αναγκαστικά με την αλλαγή του καθεστώτος ή αν η αλλαγή καθεστώτος είναι συνακόλουθο της επιτυχούς εφαρμογής της ευθύνης προστασίας, είναι διττή. Από τη μία η αλλαγή του καθεστώτος αφενός δεν έχει να κάνει με την ευθύνη προστασίας και δεν θα πρέπει να μπερδεύεται με την αρχή, καθώς σύμφωνα με το πλαίσιο της ευθύνης προστασίας, δεν μπορεί ποτέ να είναι νόμιμη η

πρόθεση της στρατιωτικής επέμβασης για την εγκατάσταση μιας δημοκρατικής αρχής ή για την προστασία των πολιτικών δικαιωμάτων των ανθρώπων. Από την άλλη η αλλαγή καθεστώτος, όπως φαίνεται στην περίπτωση της Λιβύης, μπορεί να είναι μια παρενέργεια της αποτελεσματικής εφαρμογής της ευθύνης προστασίας και ακόμη και ένα συνακόλουθο της. Αυτό, βεβαίως, δεν παραβιάζει το πλαίσιο της ευθύνης προστασίας, εφ' όσον η κύρια πρόθεση είναι να σταματήσουν ή να προληφθούν μεγάλης κλίμακας απώλειες ζωής. Τα αναλογικά μέσα για την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας θα μπορούσαν επίσης να στοχεύουν το καθεστώς στο μέτρο που είναι αναγκαίο αυτό να αποσταθεροποιηθεί, προκειμένου να προστατευτεί ο πληθυσμός.

Τέλος, δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός ότι η ευθύνη προστασίας είναι μια μικτή ευλογία. Δεν είναι μόνο η σύνδεση της ευθύνης προστασίας με τη δυναμική αλλαγή καθεστώτος που έχει επικριθεί αλλά και η επιλεκτικότητα κατά την εφαρμογή της έννοιας, που δίνει έναν ακόμη λόγο στους μελετητές, πολιτικούς αλλά και στα ίδια τα κράτη να είναι επιφυλακτικά. Όπως είδαμε στο πρώτο μέρος της παρούσας μελέτης, η ευθύνη προστασίας σίγουρα δεν είναι ακόμα μια καθιερωμένη αρχή του διεθνούς δικαίου, αλλά την ίδια στιγμή είναι σίγουρα στο σωστό δρόμο για να γίνει μια τέτοια αρχή κάποτε. Ωστόσο, εξακολουθεί να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ιδεολογία του καθενός αν θα πρέπει να θεωρηθεί ως συγκαλυμμένη πολιτική ιδιοτέλεια ή ως κανόνα στα πλαίσια των διεθνών σχέσεων και του διεθνούς δικαίου. Έχει τεθεί συχνά υπό αμφισβήτηση το αν η ανθρωπιστική βοήθεια χρησιμοποιείται μόνο για την εκπλήρωση άλλων πολιτικών σκοπών. Οι απρόθυμες αντιδράσεις του ΟΗΕ σχετικά με την εξέγερση στη Συρία, ειδικά στην βίαιη αντίδραση του καθεστώτος, ήταν ενοχλητικές ειδικά σε σύγκριση με την πολύ ταχεία αντίδραση στη Λιβύη. Αυτό αποδεικνύει ότι η ευθύνη προστασίας για το καλό της ανθρώπινης ζωής θα μπορούσε να αποτελεί ένα γενικό κανόνα, αλλά δυστυχώς δεν έχει ακόμη επιτευχθεί καθολική αποδοχή. Αυτό οφείλεται σε δύο παράγοντες: Πρώτον, τα κράτη είναι επιφυλακτικά απέναντι στην ευθύνη προστασίας επειδή φοβούνται το ενδεχόμενο καταχρηστικής εφαρμογής της και δεύτερον, τα κράτη φοβούνται την ευθύνη θα επισύρει η καθολική αποδοχή της ως παγιωμένος κανόνας. Ως εκ τούτου, η παγκόσμια πολιτική είναι δύσκολα προβλέψιμη όταν πρόκειται για την ευθύνη προστασίας.

Από νομική άποψη η έννοια της ίδιας της αρχής ευθύνης προστασίας δεν άλλαξε την απαγόρευση σχετικά με τη χρήση ή την απειλή χρήσης βίας. Ούτε η παρέμβαση της Λιβύης και το αντίστοιχο ψήφισμα άνοιξε νέους δρόμους για την ευθύνη προστασίας ή επέβαλε νομική υποχρέωση για παρέμβαση όταν τα κριτήρια εφαρμογής της ευθύνης προστασίας πληρούνται.

Παρ' όλα αυτά, ακόμα κι αν η ευθύνη δεν δημιουργεί νομική υποχρέωση, υπονοεί μια πολιτική δέσμευση για την προστασία του άμαχου πληθυσμού. Ως εκ τούτου η πραγματική σημασία της προστασίας μπορεί να μην είναι η δημιουργία νέων δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων αλλά το κίνητρο ενάντια στην πολιτική αδράνεια σε έκτακτες περιστάσεις.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

UN security council vote for a no-fly zone over Libya. Photograph: Stan Honda/AFP/Getty Images, The Guardian, Thursday 17 March 2011

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Resolution 1970 (2011)

Adopted by the Security Council at its 6491st meeting, on 26 February 2011

The Security Council,

Expressing grave concern at the situation in the Libyan Arab Jamahiriya and condemning the violence and use of force against civilians,

Deploring the gross and systematic violation of human rights, including the repression of peaceful demonstrators, expressing deep concern at the deaths of civilians, and rejecting unequivocally the incitement to hostility and violence against the civilian population made from the highest level of the Libyan government,

Welcoming the condemnation by the Arab League, the African Union, and the Secretary General of the Organization of the Islamic Conference of the serious violations of human rights and international humanitarian law that are being committed in the Libyan Arab Jamahiriya,

Taking note of the letter to the President of the Security Council from the Permanent Representative of the Libyan Arab Jamahiriya dated 26 February 2011, Welcoming the Human Rights Council resolution A/HRC/RES/S-15/1 of 25 February 2011, including the decision to urgently dispatch an independent international commission of inquiry to investigate all alleged violations of international human rights law in the Libyan Arab Jamahiriya, to establish the facts and circumstances of such violations and of the crimes perpetrated, and where possible identify those responsible,

Considering that the widespread and systematic attacks currently taking place

in the Libyan Arab Jamahiriya against the civilian population may amount to crimes against humanity,

Expressing concern at the plight of refugees forced to flee the violence in the Libyan Arab Jamahiriya,

Expressing concern also at the reports of shortages of medical supplies to treat the wounded,

* Second reissue for technical reasons (10 March 2011).

Recalling the Libyan authorities' responsibility to protect its population,

Underlining the need to respect the freedoms of peaceful assembly and of expression, including freedom of the media,

Stressing the need to hold to account those responsible for attacks, including by forces under their control, on civilians,

Recalling article 16 of the Rome Statute under which no investigation or prosecution may be commenced or proceeded with by the International Criminal Court for a period of 12 months after a Security Council request to that effect,

Expressing concern for the safety of foreign nationals and their rights in the Libyan Arab Jamahiriya,

Reaffirming its strong commitment to the sovereignty, independence, territorial integrity and national unity of the Libyan Arab Jamahiriya.

Mindful of its primary responsibility for the maintenance of international peace and security under the Charter of the United Nations,

Acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations, and taking measures under its Article 41,

1. Demands an immediate end to the violence and calls for steps to fulfil the legitimate demands of the population;

2. Urges the Libyan authorities to:

(a) Act with the utmost restraint, respect human rights and international humanitarian law, and allow immediate access for international human rights monitors;

(b) Ensure the safety of all foreign nationals and their assets and facilitate the departure of those wishing to leave the country;

(c) Ensure the safe passage of humanitarian and medical supplies, and humanitarian agencies and workers, into the country; and

(d) Immediately lift restrictions on all forms of media;

3. Requests all Member States, to the extent possible, to cooperate in the evacuation of those foreign nationals wishing to leave the country;

ICC referral

4. Decides to refer the situation in the Libyan Arab Jamahiriya since 15 February 2011 to the Prosecutor of the International Criminal Court;

5. Decides that the Libyan authorities shall cooperate fully with and provide any necessary assistance to the Court and the Prosecutor pursuant to this resolution and, while recognizing that States not party to the Rome Statute have no obligation under the Statute, urges all States and concerned regional and other international organizations to cooperate fully with the Court and the Prosecutor;

6. Decides that nationals, current or former officials or personnel from a State outside the Libyan Arab Jamahiriya which is not a party to the Rome Statute of the International Criminal Court shall be subject to the exclusive jurisdiction of that State for all alleged acts or omissions arising out of or related to operations in the Libyan Arab Jamahiriya established or authorized by the Council, unless such exclusive jurisdiction has been expressly waived by the State;

7. Invites the Prosecutor to address the Security Council within two months

of the adoption of this resolution and every six months thereafter on actions taken pursuant to this resolution;

8. Recognizes that none of the expenses incurred in connection with the referral, including expenses related to investigations or prosecutions in connection with that referral, shall be borne by the United Nations and that such costs shall be borne by the parties to the Rome Statute and those States that wish to contribute voluntarily;

Arms embargo

9. Decides that all Member States shall immediately take the necessary measures to prevent the direct or indirect supply, sale or transfer to the Libyan Arab Jamahiriya, from or through their territories or by their nationals, or using their flag vessels or aircraft, of arms and related materiel of all types, including weapons and ammunition, military vehicles and equipment, paramilitary equipment, and spare parts for the aforementioned, and technical assistance, training, financial or other assistance, related to military activities or the provision, maintenance or use of any arms and related materiel, including the provision of armed mercenary personnel whether or not originating in their territories, and decides further that this measure shall not apply to:

(a) Supplies of non-lethal military equipment intended solely for humanitarian or protective use, and related technical assistance or training, as approved in advance by the Committee established pursuant to paragraph 24 below;

(b) Protective clothing, including flak jackets and military helmets, temporarily exported to the Libyan Arab Jamahiriya by United Nations personnel, representatives of the media and humanitarian and development workers and associated personnel, for their personal use only; or

(c) Other sales or supply of arms and related materiel, or provision of assistance or personnel, as approved in advance by the Committee;

10. Decides that the Libyan Arab Jamahiriya shall cease the export of all arms and related materiel and that all Member States shall prohibit the procurement of such items from the Libyan Arab Jamahiriya by their nationals, or using their flagged vessels or aircraft, and whether or not originating in the territory of the Libyan Arab Jamahiriya;

11. Calls upon all States, in particular States neighbouring the Libyan Arab Jamahiriya, to inspect, in accordance with their national authorities and legislation and consistent with international law, in particular the law of the sea and relevant international civil aviation agreements, all cargo to and from the Libyan Arab Jamahiriya, in their territory, including seaports and airports, if the State concerned has information that provides reasonable grounds to believe the cargo contains items the supply, sale, transfer, or export of which is prohibited by paragraphs 9 or 10 of this resolution for the purpose of ensuring strict implementation of those provisions;

12. Decides to authorize all Member States to, and that all Member States shall, upon discovery of items prohibited by paragraph 9 or 10 of this resolution, seize and dispose (such as through destruction, rendering inoperable, storage or transferring to a State other than the originating or destination States for disposal) items the supply, sale, transfer or export of which is prohibited by paragraphs 9 or 10 of this resolution and decides further that all Member States shall cooperate in such efforts;

13. Requires any Member State when it undertakes an inspection pursuant to paragraph 11 above, to submit promptly an initial written report to the Committee containing, in particular, explanation of the grounds for the inspections, the results of such inspections, and whether or not cooperation was provided, and, if prohibited

items for transfer are found, further requires such Member States to submit to the Committee, at a later stage, a subsequent written report containing relevant details on the inspection, seizure, and disposal, and relevant details of the transfer, including a description of the items, their origin and intended destination, if this information is not in the initial report;

14. Encourages Member States to take steps to strongly discourage their nationals from travelling to the Libyan Arab Jamahiriya to participate in activities on behalf of the Libyan authorities that could reasonably contribute to the violation of human rights;

Travel ban

15. Decides that all Member States shall take the necessary measures to prevent the entry into or transit through their territories of individuals listed in Annex I of this resolution or designated by the Committee established pursuant to paragraph 24 below, provided that nothing in this paragraph shall oblige a State to refuse its own nationals entry into its territory;

16. Decides that the measures imposed by paragraph 15 above shall not apply:

(a) Where the Committee determines on a case-by-case basis that such travel is justified on the grounds of humanitarian need, including religious obligation;

(b) Where entry or transit is necessary for the fulfilment of a judicial process;

(c) Where the Committee determines on a case-by-case basis that an exemption would further the objectives of peace and national reconciliation in the Libyan Arab Jamahiriya and stability in the region; or

(d) Where a State determines on a case-by-case basis that such entry or transit is required to advance peace and stability in the Libyan Arab Jamahiriya and the States subsequently notifies the Committee within forty-eight hours after making such a determination;

Asset freeze

17. Decides that all Member States shall freeze without delay all funds, other financial assets and economic resources which are on their territories, which are owned or controlled, directly or indirectly, by the individuals or entities listed in annex II of this resolution or designated by the Committee established pursuant to paragraph 24 below, or by individuals or entities acting on their behalf or at their direction, or by entities owned or controlled by them, and decides further that all Member States shall ensure that any funds, financial assets or economic resources are prevented from being made available by their nationals or by any individuals or entities within their territories, to or for the benefit of the individuals or entities listed in Annex II of this resolution or individuals designated by the Committee;

18. Expresses its intention to ensure that assets frozen pursuant to paragraph 17 shall at a later stage be made available to and for the benefit of the people of the Libyan Arab Jamahiriya;

19. Decides that the measures imposed by paragraph 17 above do not apply to funds, other financial assets or economic resources that have been determined by relevant Member States:

(a) To be necessary for basic expenses, including payment for foodstuffs, rent or mortgage, medicines and medical treatment, taxes, insurance premiums, and public utility charges or exclusively for payment of reasonable professional fees and reimbursement of incurred expenses associated with the provision of legal services in accordance with national laws, or fees or service charges, in accordance with national laws, for routine holding or maintenance of frozen funds, other financial

assets and economic resources, after notification by the relevant State to the Committee of the intention to authorize, where appropriate, access to such funds, other financial assets or economic resources and in the absence of a negative decision by the Committee within five working days of such notification;

(b) To be necessary for extraordinary expenses, provided that such determination has been notified by the relevant State or Member States to the Committee and has been approved by the Committee; or

(c) To be the subject of a judicial, administrative or arbitral lien or judgment, in which case the funds, other financial assets and economic resources may be used to satisfy that lien or judgment provided that the lien or judgment was entered into prior to the date of the present resolution, is not for the benefit of a person or entity designated pursuant to paragraph 17 above, and has been notified by the relevant State or Member States to the Committee;

20. Decides that Member States may permit the addition to the accounts frozen pursuant to the provisions of paragraph 17 above of interests or other earnings due on those accounts or payments due under contracts, agreements or obligations that arose prior to the date on which those accounts became subject to the provisions of this resolution, provided that any such interest, other earnings and payments continue to be subject to these provisions and are frozen;

21. Decides that the measures in paragraph 17 above shall not prevent a designated person or entity from making payment due under a contract entered into prior to the listing of such a person or entity, provided that the relevant States have determined that the payment is not directly or indirectly received by a person or entity designated pursuant to paragraph 17 above, and after notification by the relevant States to the Committee of the intention to make or receive such payments or to authorize, where appropriate, the unfreezing of funds, other financial assets or economic resources for this purpose, 10 working days prior to such authorization;

Designation criteria

22. Decides that the measures contained in paragraphs 15 and 17 shall apply to the individuals and entities designated by the Committee, pursuant to paragraph 24 (b) and (c), respectively;

(a) Involved in or complicit in ordering, controlling, or otherwise directing, the commission of serious human rights abuses against persons in the Libyan Arab Jamahiriya, including by being involved in or complicit in planning, commanding, ordering or conducting attacks, in violation of international law, including aerial bombardments, on civilian populations and facilities; or

(b) Acting for or on behalf of or at the direction of individuals or entities identified in subparagraph (a).

23. Strongly encourages Member States to submit to the Committee names of individuals who meet the criteria set out in paragraph 22 above;

New Sanctions Committee

24. Decides to establish, in accordance with rule 28 of its provisional rules of procedure, a Committee of the Security Council consisting of all the members of the Council (herein "the Committee"), to undertake the following tasks:

(a) To monitor implementation of the measures imposed in paragraphs 9, 10, 15, and 17;

(b) To designate those individuals subject to the measures imposed by paragraphs 15 and to consider requests for exemptions in accordance with paragraph 16 above;

(c) To designate those individuals subject to the measures imposed by paragraph 17 above and to consider requests for exemptions in accordance with

paragraphs 19 and 20 above;

(d) To establish such guidelines as may be necessary to facilitate the implementation of the measures imposed above;

(e) To report within thirty days to the Security Council on its work for the first report and thereafter to report as deemed necessary by the Committee;

(f) To encourage a dialogue between the Committee and interested Member States, in particular those in the region, including by inviting representatives of such States to meet with the Committee to discuss implementation of the measures;

(g) To seek from all States whatever information it may consider useful regarding the actions taken by them to implement effectively the measures imposed above;

(h) To examine and take appropriate action on information regarding alleged violations or non-compliance with the measures contained in this resolution;

25. Calls upon all Member States to report to the Committee within 120 days of the adoption of this resolution on the steps they have taken with a view to implementing effectively paragraphs 9, 10, 15 and 17 above

Humanitarian assistance

26. Calls upon all Member States, working together and acting in cooperation with the Secretary General, to facilitate and support the return of humanitarian agencies and make available humanitarian and related assistance in the Libyan Arab Jamahiriya, and requests the States concerned to keep the Security Council regularly informed on the progress of actions undertaken pursuant to this paragraph, and expresses its readiness to consider taking additional appropriate measures, as necessary, to achieve this;

Commitment to review

27. Affirms that it shall keep the Libyan authorities' actions under continuous review and that it shall be prepared to review the appropriateness of the measures contained in this resolution, including the strengthening, modification, suspension or lifting of the measures, as may be needed at any time in light of the Libyan authorities' compliance with relevant provisions of this resolution;

28. Decides to remain actively seized of the matter.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Resolution 1973 (2011)

**Adopted by the Security Council at its 6498th meeting, on
17 March 2011**

The Security Council,

Recalling its resolution 1970 (2011) of 26 February 2011,

Deploring the failure of the Libyan authorities to comply with resolution 1970 (2011),
Expressing grave concern at the deteriorating situation, the escalation of violence, and
the heavy civilian casualties,

Reiterating the responsibility of the Libyan authorities to protect the Libyan population
and reaffirming that parties to armed conflicts bear the primary responsibility to take all
feasible steps to ensure the protection of civilians,

Condemning the gross and systematic violation of human rights, including arbitrary
detentions, enforced disappearances, torture and summary executions,

Further condemning acts of violence and intimidation committed by the Libyan
authorities against journalists, media professionals and associated personnel and urging

these authorities to comply with their obligations under international humanitarian law as outlined in resolution 1738 (2006),

Considering that the widespread and systematic attacks currently taking place in the Libyan Arab Jamahiriya against the civilian population may amount to crimes against humanity,

Recalling paragraph 26 of resolution 1970 (2011) in which the Council expressed its readiness to consider taking additional appropriate measures, as necessary, to facilitate and support the return of humanitarian agencies and make available humanitarian and related assistance in the Libyan Arab Jamahiriya,

Expressing its determination to ensure the protection of civilians and civilian populated areas and the rapid and unimpeded passage of humanitarian assistance and the safety of humanitarian personnel,

Recalling the condemnation by the League of Arab States, the African Union, and the Secretary General of the Organization of the Islamic Conference of the serious violations of human rights and international humanitarian law that have been and are being committed in the Libyan Arab Jamahiriya,

Taking note of the final communiqué of the Organisation of the Islamic Conference of 8 March 2011, and the communiqué of the Peace and Security Council of the African Union of 10 March 2011 which established an ad hoc High Level Committee on [Libya](#),

Taking note also of the decision of the Council of the League of Arab States of 12 March 2011 to call for the imposition of a no-fly zone on Libyan military aviation, and to establish safe areas in places exposed to shelling as a precautionary measure that allows the protection of the Libyan people and foreign nationals residing in the Libyan Arab Jamahiriya,

Taking note further of the Secretary-General's call on 16 March 2011 for an immediate cease-fire,

Recalling its decision to refer the situation in the Libyan Arab Jamahiriya since 15 February 2011 to the Prosecutor of the International Criminal Court, and stressing that those responsible for or complicit in attacks targeting the civilian population, including aerial and naval attacks, must be held to account,

Reiterating its concern at the plight of refugees and foreign workers forced to flee the violence in the Libyan Arab Jamahiriya, welcoming the response of neighbouring States, in particular Tunisia and Egypt, to address the needs of those refugees and foreign workers, and calling on the international community to support those efforts,

Deploring the continuing use of mercenaries by the Libyan authorities,

Considering that the establishment of a ban on all flights in the airspace of the Libyan Arab Jamahiriya constitutes an important element for the protection of civilians as well as the safety of the delivery of humanitarian assistance and a decisive step for the cessation of hostilities in Libya,

Expressing concern also for the safety of foreign nationals and their rights in the Libyan Arab Jamahiriya,

Welcoming the appointment by the Secretary General of his Special Envoy to Libya, Mr Abdel-Elah Mohamed Al-Khatib and supporting his efforts to find a sustainable and peaceful solution to the crisis in the Libyan Arab Jamahiriya,

Reaffirming its strong commitment to the sovereignty, independence, territorial integrity and national unity of the Libyan Arab Jamahiriya,

Determining that the situation in the Libyan Arab Jamahiriya continues to constitute a threat to international peace and security,

Acting under Chapter VII of the Charter of the [United Nations](#),

1. Demands the immediate establishment of a cease-fire and a complete end to violence and all attacks against, and abuses of, civilians;

2. Stresses the need to intensify efforts to find a solution to the crisis which responds to the legitimate demands of the Libyan people and notes the decisions of the Secretary-General to send his Special Envoy to Libya and of the Peace and Security Council of the African Union to send its ad hoc High Level Committee to Libya with the aim of facilitating dialogue to lead to the political reforms necessary to find a peaceful and sustainable solution;

3. Demands that the Libyan authorities comply with their obligations under international law, including international humanitarian law, human rights and refugee law and take all measures to protect civilians and meet their basic needs, and to ensure the rapid and unimpeded passage of humanitarian assistance;

Protection of civilians

4. Authorizes Member States that have notified the Secretary-General, acting nationally or through regional organizations or arrangements, and acting in cooperation with the Secretary-General, to take all necessary measures, notwithstanding paragraph 9 of resolution 1970 (2011), to protect civilians and civilian populated areas under threat of attack in the Libyan Arab Jamahiriya, including Benghazi, while excluding a foreign occupation force of any form on any part of Libyan territory, and requests the Member States concerned to inform the Secretary-General immediately of the measures they take pursuant to the authorization conferred by this paragraph which shall be immediately reported to the Security Council;

5. Recognizes the important role of the League of Arab States in matters relating to the maintenance of international peace and security in the region, and bearing in mind Chapter VIII of the Charter of the United Nations, requests the Member States of the League of Arab States to cooperate with other Member States in the implementation of paragraph 4;

No fly zone

6. Decides to establish a ban on all flights in the airspace of the Libyan Arab Jamahiriya in order to help protect civilians;

7. Decides further that the ban imposed by paragraph 6 shall not apply to flights whose sole purpose is humanitarian, such as delivering or facilitating the delivery of assistance, including medical supplies, food, humanitarian workers and related assistance, or evacuating foreign nationals from the Libyan Arab Jamahiriya, nor shall it apply to flights authorised by paragraphs 4 or 8, nor other flights which are deemed necessary by States acting under the authorisation conferred in paragraph 8 to be for the benefit of the Libyan people, and that these flights shall be coordinated with any mechanism established under paragraph 8;

8. Authorizes Member States that have notified the Secretary-General and the Secretary-General of the League of Arab States, acting nationally or through regional organizations or arrangements, to take all necessary measures to enforce compliance with the ban on flights imposed by paragraph 6 above, as necessary, and requests the States concerned in cooperation with the League of Arab States to coordinate closely with the Secretary General on the measures they are taking to implement this ban, including by establishing an appropriate mechanism for implementing the provisions of paragraphs 6 and 7 above,

9. Calls upon all Member States, acting nationally or through regional organizations or arrangements, to provide assistance, including any necessary over-flight approvals, for the purposes of implementing paragraphs 4, 6, 7 and 8 above;

10. Requests the Member States concerned to coordinate closely with each other and the Secretary-General on the measures they are taking to implement paragraphs 4, 6, 7 and 8 above, including practical measures for the monitoring and approval of authorised humanitarian or evacuation flights;

11. Decides that the Member States concerned shall inform the Secretary-General and the Secretary-General of the League of Arab States immediately of measures taken in exercise of the authority conferred by paragraph 8 above, including to supply a concept of operations;

12. Requests the Secretary-General to inform the Council immediately of any actions taken by the Member States concerned in exercise of the authority conferred by paragraph 8 above and to report to the Council within 7 days and every month thereafter on the implementation of this resolution, including information on any violations of the flight ban imposed by paragraph 6 above;

Enforcement of the arms embargo

13. Decides that paragraph 11 of resolution 1970 (2011) shall be replaced by the following paragraph : "Calls upon all Member States, in particular States of the region, acting nationally or through regional organisations or arrangements, in order to ensure strict implementation of the arms embargo established by paragraphs 9 and 10 of resolution 1970 (2011), to inspect in their territory, including seaports and airports, and on the high seas, vessels and aircraft bound to or from the Libyan Arab Jamahiriya, if the State concerned has information that provides reasonable grounds to believe that the cargo contains items the supply, sale, transfer or export of which is prohibited by paragraphs 9 or 10 of resolution 1970 (2011) as modified by this resolution, including the provision of armed mercenary personnel, calls upon all flag States of such vessels and aircraft to cooperate with such inspections and authorises Member States to use all measures commensurate to the specific circumstances to carry out such inspections";

14. Requests Member States which are taking action under paragraph 13 above on the high seas to coordinate closely with each other and the Secretary-General and further requests the States concerned to inform the Secretary-General and the Committee established pursuant to paragraph 24 of resolution 1970 (2011) ("the Committee") immediately of measures taken in the exercise of the authority conferred by paragraph 13 above;

15. Requires any Member State whether acting nationally or through regional organisations or arrangements, when it undertakes an inspection pursuant to paragraph 13 above, to submit promptly an initial written report to the Committee containing, in particular, explanation of the grounds for the inspection, the results of such inspection, and whether or not cooperation was provided, and, if prohibited items for transfer are found, further requires such Member States to submit to the Committee, at a later stage, a subsequent written report containing relevant details on the inspection, seizure, and disposal, and relevant details of the transfer, including a description of the items, their origin and intended destination, if this information is not in the initial report;

16. Deplores the continuing flows of mercenaries into the Libyan Arab Jamahiriya and calls upon all Member States to comply strictly with their obligations under paragraph 9 of resolution 1970 (2011) to prevent the provision of armed mercenary personnel to the Libyan Arab Jamahiriya;

Ban on flights

17. Decides that all States shall deny permission to any aircraft registered in the Libyan Arab Jamahiriya or owned or operated by Libyan nationals or companies to take off from, land in or overfly their territory unless the particular flight has been approved in advance by the Committee, or in the case of an emergency landing;

18. Decides that all States shall deny permission to any aircraft to take off from, land in or overfly their territory, if they have information that provides reasonable grounds to believe that the aircraft contains items the supply, sale, transfer, or export of which is prohibited by paragraphs 9 and 10 of resolution 1970 (2011) as modified by this

resolution, including the provision of armed mercenary personnel, except in the case of an emergency landing;

Asset freeze

19. Decides that the asset freeze imposed by paragraph 17, 19, 20 and 21 of resolution 1970 (2011) shall apply to all funds, other financial assets and economic resources which are on their territories, which are owned or controlled, directly or indirectly, by the Libyan authorities, as designated by the Committee, or by individuals or entities acting on their behalf or at their direction, or by entities owned or controlled by them, as designated by the Committee, and decides further that all States shall ensure that any funds, financial assets or economic resources are prevented from being made available by their nationals or by any individuals or entities within their territories, to or for the benefit of the Libyan authorities, as designated by the Committee, or individuals or entities acting on their behalf or at their direction, or entities owned or controlled by them, as designated by the Committee, and directs the Committee to designate such Libyan authorities, individuals or entities within 30 days of the date of the adoption of this resolution and as appropriate thereafter;

20. Affirms its determination to ensure that assets frozen pursuant to paragraph 17 of resolution 1970 (2011) shall, at a later stage, as soon as possible be made available to and for the benefit of the people of the Libyan Arab Jamahiriya;

21. Decides that all States shall require their nationals, persons subject to their jurisdiction and firms incorporated in their territory or subject to their jurisdiction to exercise vigilance when doing business with entities incorporated in the Libyan Arab Jamahiriya or subject to its jurisdiction, and any individuals or entities acting on their behalf or at their direction, and entities owned or controlled by them, if the States have information that provides reasonable grounds to believe that such business could contribute to violence and use of force against civilians;

Designations

22. Decides that the individuals listed in Annex I shall be subject to the travel restrictions imposed in paragraphs 15 and 16 of resolution 1970 (2011), and decides further that the individuals and entities listed in Annex II shall be subject to the asset freeze imposed in paragraphs 17, 19, 20 and 21 of resolution 1970 (2011);

23. Decides that the measures specified in paragraphs 15, 16, 17, 19, 20 and 21 of resolution 1970 (2011) shall apply also to individuals and entities determined by the Council or the Committee to have violated the provisions of resolution 1970 (2011), particularly paragraphs 9 and 10 thereof, or to have assisted others in doing so;

Panel of experts

24. Requests the Secretary-General to create for an initial period of one year, in consultation with the Committee, a group of up to eight experts ("Panel of Experts"), under the direction of the Committee to carry out the following tasks:

(a) Assist the Committee in carrying out its mandate as specified in paragraph 24 of resolution 1970 (2011) and this resolution;

(b) Gather, examine and analyse information from States, relevant United Nations bodies, regional organisations and other interested parties regarding the implementation of the measures decided in resolution 1970 (2011) and this resolution, in particular incidents of non-compliance;

(c) Make recommendations on actions the Council, or the Committee or State, may consider to improve implementation of the relevant measures;

(d) Provide to the Council an interim report on its work no later than 90 days after the Panel's appointment, and a final report to the Council no later than 30 days prior to the termination of its mandate with its findings and recommendations;

25. Urges all States, relevant United Nations bodies and other interested parties, to cooperate fully with the Committee and the Panel of Experts, in particular by supplying any information at their disposal on the implementation of the measures decided in resolution 1970 (2011) and this resolution, in particular incidents of non-compliance;
26. Decides that the mandate of the Committee as set out in paragraph 24 of resolution 1970 (2011) shall also apply to the measures decided in this resolution;
27. Decides that all States, including the Libyan Arab Jamahiriya, shall take the necessary measures to ensure that no claim shall lie at the instance of the Libyan authorities, or of any person or body in the Libyan Arab Jamahiriya, or of any person claiming through or for the benefit of any such person or body, in connection with any contract or other transaction where its performance was affected by reason of the measures taken by the Security Council in resolution 1970 (2011), this resolution and related resolutions;
28. Reaffirms its intention to keep the actions of the Libyan authorities under continuous review and underlines its readiness to review at any time the measures imposed by this resolution and resolution 1970 (2011), including by strengthening, suspending or lifting those measures, as appropriate, based on compliance by the Libyan authorities with this resolution and resolution 1970 (2011).
29. Decides to remain actively seized of the matter.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A)Ελληνική

Βιβλία

- **ΜΑΡΟΥΔΑ, Μ. Ντ., Η Διεθνής Ευθύνη για Παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, Η Κρατική και Ατομική Ευθύνη σε Κίνηση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006.**
- **ΠΕΡΡΑΚΗΣ Σ., Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του ανθρώπου, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2013.**
- **ΠΙΧΟΥ, Μ. Αθ., Η έννοια της επίθεσης στο Διεθνές Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2013.**
- **ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, Κ., Προσεγγίσεις στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 1999.**

B) Ξένη

i. Βιβλία

- **ARNOLD, Roberta; QUÉNIVET, Noelle ed., International Humanitarian Law and Human Rights Law.Towards a New Merger in International Law. Leiden/Boston , Martinus Nijhoff Publishers, 2008.**
- **BELLAMY, Alex J., Just Wars. From Cicero to Iraq.Cambridge/Malden Polity Press, 2006.**
- **BELLAMY, Alex J., Responsibility to Protect. The Global Effort to End Mass Atrocities.Cambridge/Oxford Polity Press, 2009.**
- **BROWN, Chris, Sovereignty, Rights and Justice.International Political Theory Today.Cambridge/Oxford Polity Press, 2002.**
- **BROWNLIE, Ian , Principles of Public International Law. Fifth Edition. Oxford/NewYork ,Oxford University Press/Clarendon Press, 1998**
- **EVANS, Gareth : The Responsibility to Protect. Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All. Washington, D.C.,Brookings Institution Press, 2008.**
- **GRAY, Christine , International Law and the Use of Force. Third Edition. Oxford/New York (Oxford University Press); General ed. EVANS, Malcolm; OKOWA, Phoebe: Foundations of Public International Law, 2008.**

- **HEHIR, Aidan, Humanitarian Intervention. An Introduction. Basinstoke/ New York, Palgrave Macmillan, 2010.**
- **HOLZGREFE, J.L; KEOHANE, Robert O. ed., Humanitarian Intervention.Ethical, Legal and Political Dilemmas. Cambridge/New York ,Cambridge University Press, 2003.**
- **SHAW, Malcolm N., International Law. Fifth Edition. Cambridge, Cambridge University Press, 2003.**
- **VANDEWALLE, Dirk ,A History of modern Libya. Cambridge, Cambridge University Press, 2006.**
- **WELSH, Jennifer M. ed., Humanitarian Intervention and International Relations. Oxford, Oxford University Press, 2004.**

ii.Αρθρα

- **BANNON, Alicia J. (2006): “The Responsibility to Protect: The U.N. World Summit and the Question of Unilateralism” in: Yale Law Journal, 115, pp 1157-1165.**
- **BARNETT, Michael (2012): ‘Duties beyond borders’ in: SMITH, Steve; HADFIELD, Amelia; DUNNE, Tim ed. (2012): Foreign Policy, Theories, Actors, Cases. Second Edition. Oxford (Oxford University Press), pp 223-237.**
- **BELLAMY, Alex J. (2011): ‘Libya and the Responsibility to Protect. The Exception on the Norm’ in Ethics & International Affairs, 25, pp 263 -269.**
- **BELLAMY, Alex J. (2008): “The Responsibility to Protect and the problem of military intervention” in: International Affairs, 84 /4 , pp 615-639.**
- **BELLAMY; Alex J. (2005): “Responsibility to Protect or Trojan Horse? The Crises in Darfur and Humanitarian Intervention after Iraq” in: Ethics & International Affairs, 19/2, pp 31-54.**
- **BELLAMY, Alex J. (2003): ‘Humanitarian Intervention and the Three Traditions’ in: Global Society 17/1, 3-2.**
- **CHANDLER, David (2004): “The Responsibility to Protect? Imposing the Liberal Peace’ in: International Peacekeeping, 11/1, pp 59-81.**
- **CHESTERMAN, Simon (2011): ‘Leading from Behind’ The Responsibility to Protect, the Obama Doctrine, and Humanitarian Intervention after Libya’ in: Ethics & International Affairs, 25, pp 279-285.**

- **CROXTON, Derek (1999): “The peace of Westphalia of 1648 and the Origins of Sovereignty” in: *The International History Review*, XXI, 3, pp 569-852.**
- **DAALDER, Ivo H.; STAVRIDIS, James G. (2012): ‘NATO’s Victory in Libya. The Right Way to Run an Intervention’ in: *Foreign Affairs*, 91, pp 2-7.**
- **DOYLE, Michael W. (2012): “Liberalism and foreign policy” in: SMITH, Steve; HADFIELD, Amelia; DUNNE, Tim (2012): *Foreign Policy, Theories, Actors, Cases*. Second Edition. Oxford (Oxford University Press), pp 54-76.**
- **HENDERSON, Christian (2011): “International Measures for the Protection of Civilians in Libya and Cote d’Ivoire” in: *International and Comparative Law Quarterly*, 60, pp 767-778.**
- **HOLZGREFE, J.L. (2003): “The Humanitarian Intervention Debate” in: HOLZGREFE, J.L.; KEOHANE, Robert O. ed. (2003): *Humanitarian Intervention. Ethical, Legal, and Political Dilemmas*. Cambridge/New York (Cambridge University Press), pp 15-52.**
- **LEE, Thomas H. (2004): “International Law, International Relations Theory, and Preemptive War: The Vitality of Sovereign Equality Today” in: *Law and Contemporary Problems*, 6 /4, Case Studies in Conservative and Progressive Legal Order, pp 147-167.**
- **MALMVIG, Helle (2001): “The Reproduction of Sovereignties. Between Man and State During Practices of Intervention” in: *Cooperation and Conflict*, 36, pp 251-272.**
- **O’BRIEN, Emily; SINCLAIR, Andrew (2011): „The Libyan War: A Diplomatic History. February- August 2011“. Centre of International Cooperation ,New York University.**
- **PATTISON, James (2011): “The Ethics of Humanitarian Intervention in Libya” in: *International Affairs*, 25, pp 271- 277.**
- **PAYANDEH, Mehrdad (2012): “The United Nations, Military Intervention, and Regime Change in Libya” in: *Virginia Journal of International Law*, 52/2, pp 355-404.**
- **REISMAN, Michael W. (2004): The Manley O. Hudson Lecture: “Why Regime Change Is (Almost Always) a Bad Idea” in: 98 AM. *Journal of International Law*, 516, pp 516-525.**
- **RIFKIND, Jarrod (2012): *Reconfiguring Law, Order, and Justice: The Case of Humanitarian Intervention*. Prepared for the ISA Annual Convection in San Diego, California, April 2012, Sam Nunn School of International Affairs, Georgia Institute of Technology, Atlanta Georgia.**
- **SCHMITT, Michael N. (2011):”Wings over Libya: The No-Fly Zone in Legal Perspective” in: *The Yale Journal of International Law*, 36, pp 45-58.**

- **SIMMA, Bruno (1999): “NATO, the UN and the Use of Force: Legal Aspects” in: European Journal of International Law (EJIL), 10, pp 1-22.**
- **TÈSON, Fernando R. (2003): “The Liberal case for Humanitarian Intervention“ in: HOLZGREFE, J.L.; KEOHANE, Robert O. ed. (2003): Humanitarian Intervention. Ethical, Legal and Political Dilemmas. Cambridge/New York (Cambridge University Press), pp 93-129.**
- **TOMASHAUSEN, Sophie ‘Humanitarian Intervention in an Evolving World Order: The Cases of Iraq, Somalia, Kosovo, and East Timor’, Pretoria: The Africa Institute of South Africa, 2002.**
- **WELSH, Jennifer M. (2004): “Taking Consequences Seriously: Objections to Humanitarian Intervention.” In: WELSH, Jennifer M. ed. (2004) Humanitarian Intervention and International Relations. Oxford, Oxford University Press, pp 52-68.**

iii. Κείμενα Οργανισμών και Δικαστικές Αποφάσεις

UNITED NATIONS

- **SECURITY COUNCIL RESOLUTION S/RES/2009 (2011): on the situation in Libya, of 16. September 2011.** Available at United Nations Documents, Security Council Resolutions:
  - http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions11.htm.
- **SECURITY COUNCIL RESOLUTION S/RES/1973 (2011): on the situation on Libya, of 17. March 2011.** Available at United Nations Documents, Security Council Resolutions:
  - http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions11.htm
- **SECURITY COUNCIL RESOLUTION S/RES/1970 (2011): on peace and security in Africa- Libya, of 26. February 2011.** Available at United Nations Documents, Security Council Resolutions:
  - http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions11.htm
- **SECURITY COUNCIL RESOLUTION S/RES/1706 (2006): on Reports of the Secretary- General on the Sudan, of 31. August 2006.** Available at United Nations Documents, Security Council Resolution:
  - http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions06.htm
- **SECURITY COUNCIL RESOLUTION S/RES/1674 (2006): on protection of civilian in armed conflicts, of 28. April 2006.** Available at United Nations Documents, Security Council Resolutions:
  - http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions06.htm
- **SECURITY COUNCIL RESOLUTION S/RES/1203 (1998): on Kosovo, of 24. October 1998.** Available at United Nations Documents, Security Council Resolutions <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/1998.shtml>
- **SECURITY COUNCIL RESOLUTION S/RES/1199(1998): on Kosovo (FRY), of 23. September 1998.** Available at United Nations Documents, Security Council Resolutions: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/1998.shtml>
- **SECURITY COUNCIL RESOLUTION S/RES/1160 (1998): on the letters from the United Kingdom (S/1998/223) and the United States (S/1998/ 272), of 31. March 1998.** Available at United Nations Documents, Security Council Resolutions: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/1998.shtml>

- **GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION A/RES/60/1 (2005b): 2005 World Summit Outcome, of 24. October 2005. Available at United Nations Documents, General Assembly Resolutions: <http://www.un.org/depts/dhl/resguide/r60.htm>**
- **GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION A/RES/2625 (XXV): The Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, of 24. October 1970. Available at United Nations Documents, General Assembly Resolutions: <http://www.un.org/documents/ga/res/25/aes25.htm>**
- **GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION A/RES/217 (III): International Bill of Human Rights, Universal Declaration of Human Rights, of 10. December 1948. Available at United Nations Documents, General Assembly Resolutions: <http://www.un.org/documents/ga/res/3/ares3.htm>**
- **GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION A/RES/2200A (XXI): International Covenant on Civil and Political Rights, of 16 December 1966. Available at United Nations Documents, General Assembly Resolutions: <http://www.un.org/documents/ga/res/21/ares21.htm>**
- **GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION A/RES/2200A (XXI): International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, of 16 December 1966. Available at United Nations Documents, General Assembly Resolutions: <http://www.un.org/documents/ga/res/21/ares21.htm>**
- **GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION A/RES/260 (III): Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, of 9 December 1948. Available at United Nations Documents, General Assembly Resolutions: <http://www.un.org/documents/ga/res/3/ares3.htm>**
- **GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION UN A/RES/ 1514 (XV): Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples, of 14 December 1960. Available at United Nations Documents, General Assembly Resolutions: <http://www.un.org/depts/dhl/resguide/r15.htm>**
- **GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION UN A/RES/375 (IV): Draft Declaration on Rights and Duties of States, of 6 December 1949. Available at United Nations Documents, General Assembly Resolutions: <http://www.un.org/depts/dhl/resguide/r4.htm>**

- **GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION UN A/RES/2131 (XX): The Declaration on the Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of their Independence and Sovereignty, of 21 December 1965. Available at United Nations Documents, General Assembly Resolutions: <http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r25.htm>**
- **GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION UN UNGA A/RES/2105 (XX) (1965): Implementation of the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples, of 20 December 1965. Available at United Nations Documents, General Assembly Resolutions: <http://www.un.org/documents/ga/res/20/ares20.htm>**
- **UNITED NATIONS (UN), United Nations, Charter of the United Nations, 1 UNTS XVI, of 24 October 1945. Available at United Nations Documents: <http://www.un.org/en/documents/charter/>**
- **UNITED NATIONS (UN) (2000a): We the people: The role of the United Nations in the 21st Century. Report of the Secretary-General. A/54/2000 of 27 March 2000. Available at United Nations Documents: <http://www.un.org/en/documents/index.shtml>**
- **UNITED NATIONS (UN) (2004) A more secure world. Our shared Responsibility. Report of the Secretary-General's High level Panel on Threats, Challenges and Change. A/59/565 of 2 December 2004. Available at United Nations Documents: <http://www.un.org/en/documents/index.shtml>**
- **UNITED NATIONS (UN) (2005a): In large freedom. Towards security, development and human rights for all. Report of the Secretary-General's High level Panel on Threats, Challenges and Change. A/59/2005 of 21 March 2005. Available at: <http://www.un.org/largerfreedom/>**
- **UNITED NATIONS (UN): Implementing the responsibility to protect. Report of the Secretary-General. UN Doc. A/63/677 of 12 January 2009. Available at United Nations Documents: <http://www.un.org/en/documents/index.shtml>**
- **UNITED NATIONS UN (2008b): Report of the Secretary-General on the work of the Organisation. UN Doc. A/63/1 (2008) of 12 August 2008. Available at United Nations Documents: <http://www.un.org/en/documents/index.shtml>**
- **UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL REPORT (SCR) of the Independent Inquiry into the Actions of the United Nations During the 1994 Genocide in Rwanda. S/1999/1257 of 16 December 1999, Available at United Nations: <http://www.un.org/News/dh/latest/rwanda.htm>**

- **UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL Record of 64911h Meeting, S/PV.6491 of 26. February 2011 on Peace and Security in Africa –Libya.** Available at United Nations Documents, Actions taken by the Security Council in 2011:
- **<https://www.un.org/Depts/dhl/resguide/scact2011.htm>.**
- **UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL Record of 64981h Meeting, S/PV.6498 of 17 March 2011 on the Situation in Libya.** Available at United Nations Documents, Actions taken by the Security Council in 2011:**<https://www.un.org/Depts/dhl/resguide/scact2011.htm>**

ICISS

- **International Commission on Intervention and State Sovereignty (2001a): The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty.** Ottawa (International Development Research Centre).
- **International Commission on Intervention and State Sovereignty (2001b) Research, Bibliography, Background, Supplementary Volume to the Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. Ottawa (International Development Research Centre), Part 1 Research Essays.**
- **INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE (ICJ): The military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Merits, Judgment of 27 June 1986, ICJ Reports (1986), 14.**
- **INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE (ICJ): Corfu Channel (United Kingdom v. Albania), Preliminary Objections, Judgement of 25.3.1948, ICJ Reports 1947-1948, 15ff; Merits, Judgment of 04.04. 1949, ICJ Reports 1949, 4ff; Assessment of Compensation, Judgement of 15.12.1949, ICJ Reports 1949, 244 ff.**
- **INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE (ICJ): Armed Activities on the Territory of Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda), Judgment on 19 December 2005, ICJ Reports (2005), 168.**

iv. Άρθρα Εφημερίδων

ALLVOICES

- **DEVLIN, Michelle, Allvoices, 8. March 2011: Islamic Countries Demand No-Fly Zone over Libya. Available at:**
- **<http://www.allvoices.com/contributed-news/8415670-islamic-countries-demand-nofly-zone-over-libya>**

ALJAZEERA

- **Aljazeera, 12. March 2011: Arab States seek Libya no-fly zone. Available at: <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/03/201131218852687848.html>**
- **Aljazerra, 21. February 2011, Libya revolt spreads to Tripoli. Available at: <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/02/201122131439291589.html>**

AFRICAN UNION

- **African Union, Press Release 26. March 2011: Consultative Meeting on the Situation in Libya Addis Ababa, Ethiopia 25 March 2011. Available at:**
- **<http://www.au.int/en/content/communiqu%C3%A9-consultative-meeting-situation-libya-addis-ababa-ethiopia-25-march-2011>**
- **African Union, Press Release, 17. March 2011: Meeting of the African Union High – Level Ad Hoc Committee on Libya In Nouakchott on 19 March 2011. Available at: <http://www.au.int/en/content/african-union-ad-hoc-high-level-committee-libya-meets-nouakchott-19-march-2011>**

BBC NEWS

- **BBC News, 19. October 2012. Beirut blast kills intelligence chief Wissam al-Hassan. Available at: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-20008827>**
- **BBC News, 13. April 2011: Libya: Gaddafi must step down, says ,contact group'. Available at: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13058694>**
- **BBC News, 19. March 2011: Gaddafi Forces Attacking Rebel-Held Benghazi. Available at: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12793919>**
- **BBC News, 23. February 2011: The Arab League suspends Libya until demands of the people are met. Available at:**
- **http://www.bbc.co.uk/worldservice/africa/2011/02/110223_libya_arableague_focus.shtml**
- **BBC News, 13. April 1999: Kofi Annan's Delicate Balance. Available at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/special_report/1999/03/99/kosovo_strikes/318104.stm**

ECONOMIST

- **ANNAN, Kofi, Economist: Two concepts of sovereignty. 16. September 1999. Available at: <http://www.economist.com/node/324795>**

FOREIGN & COMMONWEALTH OFFICE

- **Foreign & Commonwealth Office, Latest News, 13. April 2011: Libya Contact Group: Chair's statement. Statement by Foreign Secretary William Hague following the Libya Contact Group meeting in Doha. Available at: <http://www.fco.gov.uk/en/news/latest-news/?id=583592582&view=News>**

THE GUARDIAN

- **TISDALL; Simon, the Guardian, 19. October 2012: Turkey calls in major powers to intervene in Syria. Available at: <http://www.guardian.co.uk/world/2012/oct/19/turkey-britain-us-intervene-syria>**
- **SEUMAS, Milne, the Guardian, 23. March 2011: There's Nothing Moral About Nato's Intervention in Libya. Available at: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/mar/23/nothing-moral-nato-intervention-libya>**
- **CHULOV; Martin, the Guardian, 22. March 2011: Arab League to reiterate backing for Libya no-fly zone. Available at: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/22/arab-league-libya-no-fly>**
- **MULHOLLAND, H el ene, the Guardian, 28. February 2011: Libya crisis: Britain mulling no-fly zone and arms for rebels, says Cameron. Available at: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/feb/28/libya-muammar-gaddafi>**

GULFNEWS

- **SALAMA, Samir, Gulfnews, 9. March 2011: GCC backs no-fly zone to protect civilians in Libya. Available at: <http://gulfnews.com/news/gulf/uae/government/gcc-backs-no-fly-zone-to-protect-civilians-in-libya-1.773448>.**

HUMAN RIGHTS WATCH

- **Human Rights Watch, 16. October 2012: Libya: New Proof of Mass Killings at Gaddafi Death Site. Available at: <http://www.hrw.org/news/2012/10/16/libya-new-proof-mass-killings-gaddafi-death-site>**
- **Human Rights Watch, 17. March 2011: Benghazi Civilians Face Grave Risk. Available at: <http://www.hrw.org/news/2011/03/17/libya-benghazi-civilians-face-grave-risk>**

- **Human Rights Watch, 22. February 2011: Commanders Should Face Justice For Killings.** Available at: <http://www.hrw.org/news/2011/02/22/libya-commanders-should-face-justice-killings>
- **Human Rights Watch, 20. February 2011: Governments Should Demand End Unlawful Killings.** Available at: <http://www.hrw.org/news/2011/02/20/libya-governments-should-demand-end-unlawful-killings>
- **Human Rights Watch, 19. February 2011: Security Forces Kill 84 Over Three Days.** Available at: <http://www.hrw.org/news/2011/02/18/libya-security-forces-kill-84-over-three-days>

NEW YORK TIMES

- **SHANKER, Thom; SANGER, David E., New York Times, 26 April 2011: NATO Says it is Stepping Up Attacks on Libya Targets.** Available at: http://www.nytimes.com/2011/04/27/world/middleeast/27strategy.html?_r=0
- **BARACK, Obama; CAMERON, David; SARKOZY, Nicolas, New York Times; International Herald Tribune, 14. April 2011: Libya's Pathway to Peace.** Available at: <http://www.nytimes.com/2011/04/15/opinion/15iht-edlibya15.html>
- **LANDLER, Mark; BILEFSKY, Dan, New York Times, 16. March 2011: Specter of Rebel Rout Helps Shift U.S. Policy on Libya.** Available at: <http://www.nytimes.com/2011/03/17/world/africa/17diplomacy.html>
- **ERLANGER, Steven, New York Times, 15. March 2011: G-8 Ministers Fail to Agree on Libya No-Flight Zone.** Available at: http://www.nytimes.com/2011/03/16/world/africa/16g8.html?_r=0
- **BRONNER, Ethan; SANGER, Davide E., New York Times, 12. March 2011: Arab League Endorses No-Flight Zone Over Libya.** Available at: <http://www.nytimes.com/2011/03/13/world/middleeast/13libya.html?pagewanted=all>
- **LANDLER, Mark, New York Times, 5. March 2011: Obama's choice: To Intervene or Not in Libya.** Available at: http://www.nytimes.com/2011/03/06/weekinreview/06protect.html?pagewanted=all&_r=0
- **SHEAR, Michael D., New York Times, 3. March 2011: Obama Authorizes Airlift of Refugees From Libya.** Available at: <http://www.nytimes.com/2011/03/04/world/middleeast/04president.html>

- **WAYATT, Edward, New York Times, 26. February 2011: Security Council Calls for War Crimes Inquiry in Libya.** Available at: <http://www.nytimes.com/2011/02/27/world/africa/27nations.html>
- **ARSU, Sebnem; ERLANGER, Steven, New York Times, 25. February 2011: Sarkozy Is Criticized on a Visit to Turkey.** Available at: <http://www.nytimes.com/2011/02/26/world/europe/26turkey.html>
- **MOYNIHAN, Colin, New York Times, 21. February 2011: Libya's U.N. Diplomats Break With Qaddafi.** Available at: http://www.nytimes.com/2011/02/22/world/africa/22nations.html?_r=0

NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION

- **NATO Fact sheet, 2. November 2011: Operation Unified Protector Final Mission Stats.** Available at: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/71679.htm>;
- **NATO Press Release, 28. October 2011: NATO Secretary General statement on the end of Libya mission.** Available at: http://www.nato.int/cps/en/SID-0E8A17E1-4409DFD3/natolive/news_80052.htm
- **NATO Press Release, 27. March 2011: Statement by NATO SECRETARY General Anders Fogh Rasmussen on Libya.** Available at: http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_71808.htm

THE NEW REPUBLIC

- **WALZER, Michael, The New Republic, 20. March 2011: The Case Against Our Attack on Libya.** Available at: <http://www.tnr.com/article/world/85509/the-case-against-our-attack-libya#>

UNITED NATIONS

- **Department of Public Information / News and Media Division, United Nations, 16. February 2012: General Assembly Adopts Resolution Strongly Condemning 'Widespread and Systematic' Human Rights Violations by Syrian Authorities.** Available at: <https://www.un.org/News/Press/docs//2012/ga11207.doc.htm>
- **Department of Public Information / News and Media Division, United Nations, 4. February 2012: Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Syria as Russian Federation, China Veto Text Supporting Arab League's Proposed Peace Plan.** Available at: <http://www.un.org/News/Press/docs/2012/sc10536.doc.htm>

- **Department of Public Information / News and Media Division, United Nations, 17. March 2011: Security Council Approves ‘No-Fly Zone’ over Libya, Authorizing ‘All Necessary Measures’ to Protect Civilians, By Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions.** Available at: <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>
- **Department of Public Information / News and Media Division, United Nations, 26. February 2011: In Swift Decisive Action, Security Council Imposes Tough Measures on Libyan Regime, Adopting Resolution 1970 in Wake of Crackdown on Protesters.** Available at: <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10187.doc.htm>
- **United Nations, Human Rights, Office of the High Commissioner for Human Rights, 25. February 2011: Situation of Human Rights in the Libyan Jamahiriya: Statement by NAVY Pillay, UN High Commissioner for Human Rights (Human Rights Council- 15th Special Session).** Available at: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=10760&LangID= E>

UNITED STATES OF AMERICA DEPARTMENT OF DEFENCE

- **U.S. Department of Defence, 10. March 2011, Information on ‘Operation Odyssey Down’.** Available at: http://www.defense.gov/home/features/2011/0311_libya2/
- **United Nations Regional Information Centre for Western Europe, UNRIC Library Background: Libya.** Available at **United Nations Documents:** <http://www.unric.org/en/unric-library/26483>

USA TODAY

- **STANGLIN, Douglas, USA TODAY, 17. March 2011: Gadhafi Vows to Attack Benghazi and Show ‘No Mercy’.** Available at: <http://content.usatoday.com/communities/ondeadline/post/2011/03/gadhafi-vows-to-retake-benghazi-and-show--no-mercy/1#.UK4lB2chySo>

WASHINGTON POST

- **CODY, Edward, Washington Post, 20. March 2011: Arab League condemns broad Western bombing campaign in Libya.** Available at: http://www.washingtonpost.com/world/arab-league-condemns-broad-bombing-campaign-in-libya/2011/03/20/AB1pSg1_story.html

THE WHITE HOUSE

- **The White House, President Barack Obama, Office of the Press Secretary, 18. March 2011: Remarks by the President on the Situation in Libya. Available at: <http://www.whitehouse.gov/the-pressoffice/2011/03/18/remarks-president-situation-libya>**